

ΔΙΑΤΜΗΜΑΤΙΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΩΝ
ΣΠΟΥΔΩΝ ΣΤΗ ΔΙΟΙΚΗΣΗ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ
MASTER IN BUSINESS ADMINISTRATION

ΔΙΑΤΜΗΜΑΤΙΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ
ΣΤΗ ΔΙΟΙΚΗΣΗ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ

Διπλωματική Εργασία

**ΧΡΗΜΑΤΟΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΑΝΑΛΥΣΗ ΤΡΑΠΕΖΙΚΟΥ
ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΥ**

Η ΠΕΡΙΠΤΩΣΗ ΤΗΣ ΤΡΑΠΕΖΑΣ ΠΕΙΡΑΙΩΣ

ΜΠΟΥΚΟΥΒΑΛΑΣ Γ. ΜΙΧΑΗΛ

Επιβλέπων καθηγητής: Μιχαλόπουλος Γεώργιος

Υποβλήθηκε ως απαιτούμενο για την απόκτηση του μεταπτυχιακού
Διπλώματος ειδίκευσης στη Διοίκηση Επιχειρήσεων
με εξειδίκευση στη Χρηματοοικονομική Διοίκηση

ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΣ 2018

Στους χορηγούς...

Ευχαριστίες

Θα ήθελα να ευχαριστήσω τον επιβλέποντα καθηγητή μου κ. Γεώργιο Μιχαλόπουλο, για την πολύτιμη βοήθεια που προσέφερε και κυρίως την κατανόηση που επέδειξε κατά τη διάρκεια εκπόνησης της παρούσας διπλωματικής εργασίας.

Θα ήθελα επίσης να ευχαριστήσω τους υπόλοιπους καθηγητές μου για τη γνώση που μου προσέφεραν.

Τέλος, θα ήθελα να ευχαριστήσω όλους του ξεχωριστούς ανθρώπους στη ζωή μου, για την υλική και ηθική συμβολή τους καθ' όλη τη διάρκεια των σπουδών μου, έως και την ολοκλήρωση του παρόντος προγράμματος μεταπτυχιακών σπουδών.

Περίληψη

Το τραπεζικό σύστημα αποτελεί την καρδιά του χρηματοπιστωτικού συστήματος και η εύρυθμη λειτουργία του αναγκαία συνθήκη για την οικονομική ανάπτυξη και ευημερία. Στη χώρα μας, η αποκανονικοποίηση του τραπεζικού συστήματος και η μετέπειτα ένταξη της χώρας μας στην ΟΝΕ, είχαν ως αποτέλεσμα το ελληνικό τραπεζικό σύστημα να γνωρίσει μεγάλη άνθηση. Συγκεκριμένα, σε όλη τη διάρκεια της περιόδου 1990-2009, οι ελληνικές τράπεζες εμφάνισαν σημαντική αύξηση της κερδοφορίας τους, ενώ μετά από δεκαετίες εσωστρέφειας κατάφεραν να εφαρμόσουν στρατηγικές διεθνοποίησης, αναπτύσσοντας δραστηριότητες σε όλη τη Νοτιοανατολική Ευρώπη.

Το κλίμα αυτό άλλαξε άρδην με το ξέσπασμα της παγκόσμιας χρηματοπιστωτικής κρίσης και τη μετεξέλιξή της σε κρίση δημοσίου χρέους. Οι συνέπειές της ήταν καταλυτικές, με τις ελληνικές τράπεζες να αντιμετωπίζουν σοβαρά προβλήματα ρευστότητας και κεφαλαιακής επάρκειας και να εισέρχονται σε μία παρατεταμένη περίοδο ζημιογόνων χρήσεων. Λόγω των προβλημάτων που προέκυψαν, ακολούθησε ένα κύμα συγχωνεύσεων και εξαγορών πιστωτικών ιδρυμάτων, με αποτέλεσμα να αλλάξει ριζικά η δομή του ελληνικού τραπεζικού συστήματος.

Στην παρούσα διπλωματική εργασία παρουσιάζονται εκτενώς οι αλλαγές που υπέστη το εγχώριο τραπεζικό σύστημα στο σύνολό του κατά τη διάρκεια της περιόδου 2008-2017. Παρουσιάζεται επίσης η εξέλιξη των βασικών μεγεθών της Τράπεζας Πειραιώς, της μεγαλύτερης πλέον τράπεζας σε όρους ενεργητικού, δανείων και καταθέσεων, σε σχέση με τις υπόλοιπες συστημικές τράπεζες. Τέλος, εξετάζεται η διαχρονική εξέλιξη επιλεγμένων χρηματοοικονομικών δεικτών της τραπεζής, προκειμένου να αξιολογηθούν η πορεία της εν μέσω του αντίξοου μακροοικονομικού περιβάλλοντος και να αναδειχθούν οι τομείς στους οποίους εξακολουθεί να αντιμετωπίζει προβλήματα, καθώς και οι τρόποι αντιμετώπισής τους, έτσι ώστε να συνεχίσει να αποτελεί αναπόσπαστο και πρωταγωνιστικό κομμάτι του εγχώριου τραπεζικού συστήματος, όπως αυτό διαμορφώνεται μετά τις εξελίξεις των τελευταίων ετών.

Πίνακας Περιεχομένων

1. ΕΙΣΑΓΩΓΗ.....	1
1.1 ΣΚΟΠΟΣ ΤΗΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ	1
1.2 ΔΟΜΗ ΤΗΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ.....	2
2. ΤΟ ΕΛΛΗΝΙΚΟ ΤΡΑΠΕΖΙΚΟ ΣΥΣΤΗΜΑ	3
2.1 ΓΕΝΙΚΑ ΓΙΑ ΤΟ ΤΡΑΠΕΖΙΚΟ ΣΥΣΤΗΜΑ	3
2.2 ΣΥΝΤΟΜΗ ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΑΝΑΔΡΟΜΗ ΤΟΥ ΕΛΛΗΝΙΚΟΥ ΤΡΑΠΕΖΙΚΟΥ ΣΥΣΤΗΜΑΤΟΣ.....	3
2.3 ΔΟΜΗ ΕΛΛΗΝΙΚΟΥ ΤΡΑΠΕΖΙΚΟΥ ΣΥΣΤΗΜΑΤΟΣ	5
2.4 ΣΥΓΚΕΝΤΡΩΣΗ.....	9
2.5 ΒΑΣΙΚΑ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΑ ΜΕΓΕΘΗ.....	10
2.5.1 Εξέλιξη βασικών μεγεθών ισολογισμού	10
2.5.2 Ρευστότητα.....	11
2.5.3 Δάνεια και ποιότητα δανειακού χαρτοφυλακίου	16
2.5.4 Εξέλιξη μεγεθών αποτελεσμάτων χρήσεως	20
3. ΤΡΑΠΕΖΑ ΠΕΙΡΑΙΩΣ.....	23
3.1 ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΑΝΑΔΡΟΜΗ	23
3.1.1 Από την ίδρυση έως την χρηματοπιστωτική κρίση του 2008	23
3.1.2 Από τη χρηματοπιστωτική κρίση έως σήμερα	24
3.2 ΕΞΕΛΙΞΗ ΒΑΣΙΚΩΝ ΜΕΓΕΘΩΝ	26
3.3 ΠΟΙΟΤΗΤΑ ΔΑΝΕΙΑΚΟΥ ΧΑΡΤΟΦΥΛΑΚΙΟΥ	31
3.4 ΕΞΕΛΙΞΗ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΩΝ ΧΡΗΣΕΩΣ	34
3.5 ΟΡΓΑΝΩΣΗ ΚΑΙ ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΟΣ ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΣ.....	36
4. ΑΝΑΛΥΣΗ ΧΡΗΜΑΤΟΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ ΚΑΤΑΣΤΑΣΕΩΝ.....	42
4.1 ΕΙΣΑΓΩΓΗ.....	42
4.2 ΑΝΑΛΥΣΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗΣ (ΕΠΙΔΟΣΗΣ) ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑΣ	43
4.2.1 Οικονομική αποτελεσματικότητα	43
4.2.2 Δείκτης Απόδοσης Ιδίων Κεφαλαίων (Return on Equity, ROE)	43
4.2.3 Δείκτης Απόδοσης Ενεργητικού (Return on Assets, ROA).....	46
4.2.4 Σχέση των δεικτών ROE και ROA	48
4.2.5 Καθαρό Περιθώριο Επιτοκίου (Net Interest Margin, NIM)	53
4.2.6 Δείκτης Κόστους Εσόδων (Cost to Income Ratio)	55
4.2.7 Δείκτης Κόστους προς Σύνολο Ενεργητικού (Cost to Assets Ratio).....	56
4.3 ΑΝΑΛΥΣΗ ΡΕΥΣΤΟΤΗΤΑΣ	58
4.3.1 Ρευστότητα.....	58
4.3.2 Δείκτης Δανείων προς Καταθέσεις (Net Loans to Customer Deposits)	58
4.3.3 Δείκτης Καταθέσεων προς Σύνολο Ενεργητικού.....	60
4.3.4 Απαιτήσεις προς Υποχρεώσεις έναντι Πιστωτικών Ιδρυμάτων	61
4.4 ΑΝΑΛΥΣΗ ΠΟΙΟΤΗΤΑΣ ΔΑΝΕΙΩΝ (ΠΙΣΤΩΤΙΚΟΥ ΚΙΝΔΥΝΟΥ)	64
4.4.1 Πιστωτικός Κίνδυνος	64
4.4.2 Δείκτης Μη Εξυπηρετούμενων Δανείων (NPL Ratio)	64

4.4.3 Δείκτης Κάλυψης Μη Εξυπηρετούμενων Δανείων (NPL Coverage).....	66
4.4.4 Προβλέψεις Δανείων προς Καθαρό Εισόδημα από Τόκους (LLRs to NII)...	67
4.4.5 Διάρθρωση Μη Εξυπηρετούμενων Δανείων	68
4.5 ΑΝΑΛΥΣΗ ΚΕΦΑΛΑΙΑΚΗΣ ΕΠΑΡΚΕΙΑΣ	70
4.5.1 Μόχλευση (Leverage)	70
4.5.2 Ίδια Κεφάλαια προς Σύνολο Δανείων.....	71
4.5.3 Δείκτης Κεφαλαιακής Επάρκειας (Capital Adequacy Ratio, CAR).....	72
4.6 ΑΝΑΛΥΣΗ ΠΑΡΑΓΩΓΙΚΟΤΗΤΑΣ.....	75
4.6.1 Παραγωγικότητα	75
4.6.2 Χορηγήσεις ανά Εργαζόμενο	75
4.6.3 Καταθέσεις ανά Εργαζόμενο	76
4.6.4 Χορηγήσεις ανά Κατάστημα.....	77
4.6.5 Καταθέσεις ανά Κατάστημα	79
4.7 ΣΥΝΟΨΗ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΩΝ	80
5. ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ ΚΑΙ ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ	83
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ	87
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ	90

Κατάλογος Πινάκων

Πίνακας 2. 1 Αριθμός καταστημάτων και απασχολούμενο προσωπικό των πιστωτικών ιδρυμάτων που λειτουργούν στην ελληνική επικράτεια	7
Πίνακας 2. 2 Αριθμός ATM και POS.....	8
Πίνακας 2. 3 Βασικά μεγέθη ελληνικού τραπεζικού συστήματος	8
Πίνακας 2. 4 Δείκτες συγκέντρωσης ελληνικού τραπεζικού συστήματος.....	10
Πίνακας 2. 5 Στοιχεία ισολογισμού εγχώριων πιστωτικών ιδρυμάτων	11
Πίνακας 2. 6 Καταθέσεις εγχώριων νοικοκυριών και επιχειρήσεων	13
Πίνακας 2. 7 Ρευστότητα ελληνικών τραπεζών από το Ευρωσύστημα	14
Πίνακας 2. 8 Χρηματοδότηση NXI προς τον εγχώριο ιδιωτικό τομέα	16
Πίνακας 2. 9 Ανάλυση μη εξυπηρετούμενων ανοιγμάτων.....	18
Πίνακας 2. 10 Βασικοί επιχειρησιακοί στόχοι συστημικών τραπεζών για το σύνολο του δανειακού τους χαρτοφυλακίου	19
Πίνακας 2. 11 Βασικά μεγέθη αποτελεσμάτων χρήσεως του συνόλου των ελληνικών εμπορικών τραπεζών σε ατομική βάση	20
Πίνακας 3. 1 Διαχρονική εξέλιξη ενεργητικού των τεσσάρων συστημικών τραπεζών σε ατομική βάση.....	26
Πίνακας 3. 2 Δίκτυο καταστημάτων των τεσσάρων συστημικών τραπεζών	27
Πίνακας 3. 3 Ανθρώπινο δυναμικό των τεσσάρων συστημικών τραπεζών	28
Πίνακας 3. 4 Διαχρονική εξέλιξη καταθέσεων των τεσσάρων συστημικών τραπεζών	29
Πίνακας 3. 5 Διαχρονική εξέλιξη δανείων των τεσσάρων συστημικών	30
Πίνακας 3. 6 Βασικά μεγέθη αποτελεσμάτων χρήσεως της Τράπεζας	34
Πίνακας 3. 7 Επιλεγμένα στοιχεία Piraeus Core Bank – Piraeus Legacy Unit, 2017... ..	37
Πίνακας 3. 8 Στόχοι NPL και NPE της Τράπεζας Πειραιώς.....	38
Πίνακας 3. 9 Υλοποιηθείσες αποεπενδύσεις από διεθνείς δραστηριότητες του Ομίλου Πειραιώς	38
Πίνακας 3. 10 Στοιχεία κεφαλαιακής επάρκειας Ομίλου, 31.12.2017.....	40
Πίνακας 4. 1 Δείκτης Απόδοσης Ιδίων Κεφαλαίων	44
Πίνακας 4. 2 Δείκτης Απόδοσης Ενεργητικού	47
Πίνακας 4. 3 Περιθώριο Κέρδους	50
Πίνακας 4. 4 Βαθμός Αξιοποίησης Ενεργητικού	51
Πίνακας 4. 5 Πολλαπλασιαστής Ιδίων Κεφαλαίων.....	53
Πίνακας 4. 6 Καθαρό Περιθώριο Επιτοκίου	54
Πίνακας 4. 7 Δείκτης Κόστους Εσόδων	56
Πίνακας 4. 8 Δείκτης Κόστους προς Σύνολο Ενεργητικού.....	57
Πίνακας 4. 9 Δείκτης Δανείων προς Καταθέσεις	59
Πίνακας 4. 10 Καταθέσεις προς Σύνολο Ενεργητικού.....	61
Πίνακας 4. 11 Δείκτης Απαιτήσεις προς Υποχρεώσεις έναντι ΠΙ	63
Πίνακας 4. 12 Δείκτης Μη Εξυπηρετούμενων Δανείων	65

Πίνακας 4. 13 Δείκτης Κάλυψης Μη Εξυπηρετούμενων Δανείων	67
Πίνακας 4. 14 Προβλέψεις προς Καθαρό Εισόδημα από Τόκους.....	68
Πίνακας 4. 15 Διάρθρωση και διαχρονική εξέλιξη των δανείων και των ΜΕΔ της Τράπεζας Πειραιώς, ανά χαρτοφυλάκιο την περίοδο 2012-2017	69
Πίνακας 4. 16 Σύνολο Υποχρεώσεων προς Ίδια Κεφάλαια	71
Πίνακας 4. 17 Ίδια Κεφάλαια προς Σύνολο Δανείων	72
Πίνακας 4. 18 Δείκτης Κεφαλαίου της Κατηγορίας Ι	74
Πίνακας 4. 19 Δείκτης Κεφαλαιακής Επάρκειας	74
Πίνακας 4. 20 Χορηγήσεις ανά Εργαζόμενο	76
Πίνακας 4. 21 Καταθέσεις ανά Εργαζόμενο	77
Πίνακας 4. 22 Χορηγήσεις ανά Κατάστημα.....	78
Πίνακας 4. 23 Καταθέσεις ανά Κατάστημα	79

Κατάλογος Διαγραμμάτων

Διάγραμμα 2. 1 Πιστωτικά ιδρύματα που δραστηριοποιούνται στην ελληνική επικράτεια.....	5
Διάγραμμα 2. 2 Ενεργητικό του συνόλου των πιστωτικών ιδρυμάτων που λειτουργούν στην ελληνική επικράτεια.....	6
Διάγραμμα 2. 3 Ρευστότητα από το Ευρωσύστημα	15
Διάγραμμα 2. 4 Εξέλιξη του δανεισμού των εγχώριων πιστωτικών ιδρυμάτων μέσω της διατραπεζικής αγοράς.....	15
Διάγραμμα 3. 1 Εξέλιξη μη εξυπηρετούμενων δανείων και δείκτης αυτών ως προς το σύνολο των δανείων προ προβλέσεων του Ομίλου Πειραιώς	32
Διάγραμμα 3. 2 Εξέλιξη μη εξυπηρετούμενων ανοιγμάτων και δείκτης αυτών ως προς το σύνολο των δανείων προ προβλέσεων του Ομίλου Πειραιώς.....	33
Διάγραμμα 3. 3 Χρηματοδότηση της Τράπεζας Πειραιώς από τον ΕΛΑ τα τελευταία τρία χρόνια.....	39
Διάγραμμα 4. 1 Χρηματοδότηση συστημικών τραπεζών από το Ευρωσύστημα	63

1. ΕΙΣΑΓΩΓΗ

1.1 Σκοπός της Εργασίας

Η περίοδος με αφετηρία την ένταξη της χώρας μας στην ΟΝΕ και την υιοθέτηση του ευρώ ως ενιαίου ευρωπαϊκού νομίσματος, χαρακτηρίστηκε από την εντυπωσιακή αύξηση της κερδοφορίας των εγχώριων τραπεζών, η οποία τερματίστηκε με την κρίση δημοσίου χρέους που έπληξε τη χώρα μας. Η κρίση επηρέασε αναπόφευκτα την κερδοφορία, τη ρευστότητα και την κεφαλαιακή επάρκεια των εγχώριων τραπεζών, ενώ ακολούθησε μια σειρά συγχωνεύσεων και εξαγορών πιστωτικών ιδρυμάτων, με αποτέλεσμα να αλλάξει ριζικά η ίδια η δομή του ελληνικού τραπεζικού συστήματος. Η Τράπεζα Πειραιώς, συμμετείχε ενεργά στις παραπάνω εξαγορές, με αποτέλεσμα την περίοδο 2013-2017 να καταστεί η μεγαλύτερη τράπεζα στην ελληνική επικράτεια, σε όρους ενεργητικού, μεριδίου αγοράς δανείων και καταθέσεων. Ωστόσο, παρά τις φιλόδοξες προσπάθειες της τραπεζής, οι συνέπειες της κρίσης είναι ακόμα ορατές στα οικονομικά της αποτελέσματα, καθώς εξακολουθεί να αντιμετωπίζει σοβαρά προβλήματα προκειμένου να επιστρέψει στα προ κρίσεως επίπεδα κερδοφορίας.

Στη μελέτη που ακολουθεί πραγματοποιείται χρηματοοικονομική ανάλυση της Τράπεζας Πειραιώς, η οποία καλύπτει την περίοδο λίγο πριν την εμφάνιση της εγχώριας οικονομικής κρίσης του 2010 έως το 2017. Σκοπός της είναι η εξέταση των επιδόσεων της τράπεζας με βάση την πορεία επιλεγμένων χρηματοοικονομικών δεικτών, σε σχέση πάντα με τις υπόλοιπες συστημικές τράπεζες, προκειμένου να αξιολογηθούν η πορεία της εν μέσω του αντίξοου μακροοικονομικού περιβάλλοντος και οι μελλοντικές προκλήσεις και προοπτικές της. Έμφαση θα δοθεί στην οικονομική αποτελεσματικότητα, τη ρευστότητα, την παραγωγικότητα και την κεφαλαιακή επάρκεια της τραπεζής, καθώς και στους τρόπους βελτίωσης αυτών στο μέλλον, με στόχο να συνεχίσει να πρωταγωνιστεί στο εγχώριο τραπεζικό σύστημα, όπως αυτό διαμορφώνεται μετά τις εξελίξεις των τελευταίων ετών. Η ανάλυση βασίζεται σε στοιχεία των δημοσιευμένων χρηματοοικονομικών καταστάσεων των τραπεζών (Τράπεζα Πειραιώς, Εθνική Τράπεζα της Ελλάδος, Alpha Bank και Eurobank), όπως αυτά δημοσιεύονται στις αντίστοιχες ιστοσελίδες. Στοιχεία έχουν αντληθεί και από άλλους

έγκυρους φορείς, όπως η Τράπεζα της Ελλάδος, Ελληνική Ένωση Τραπεζών και η Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα.

1.2 Δομή της Εργασίας

Στο Κεφάλαιο 2 πραγματοποιείται εκτενής περιγραφή του ελληνικού τραπεζικού συστήματος στο σύνολό του. Στην Ενότητα 2.3 παρουσιάζεται η διάρθρωσή του και η μεταβολή που υπέστη λόγω της οικονομικής κρίσης, ενώ στην Ενότητα 2.4 περιγράφεται η εξέλιξη του βαθμού συγκέντρωσης και οι ανταγωνιστικές συνθήκες που επικράτησαν. Στην τελευταία ενότητα του κεφαλαίου, παρουσιάζεται η διαχρονική εξέλιξη των βασικών οικονομικών μεγεθών του ελληνικού τραπεζικού συστήματος, με ιδιαίτερη αναφορά στη ρευστότητα και την ποιότητα του δανειακού χαρτοφυλακίου των τραπεζών, τα κυριότερα προβλήματα που παρουσιάστηκαν κατά τη διάρκεια της υπό εξέταση περιόδου, τα οποία αποτελούν τον κύριο ανασταλτικό παράγοντα στη λειτουργία τους.

Στο Κεφάλαιο 3 εξετάζεται η πορεία της Τράπεζας Πειραιώς σε σχέση με τις υπόλοιπες συστημικές τράπεζες. Στην Ενότητα 3.1 παρουσιάζεται η ιστορία της Τράπεζας Πειραιώς και ο τρόπος με τον οποίο κατέστη η μεγαλύτερη στην Ελλάδα, με βάση το σύνολο του ενεργητικού, τις χορηγήσεις και τις καταθέσεις των πελατών και το δίκτυο καταστημάτων. Οι Ενότητες 3.2-3.4 περιλαμβάνουν τη διαχρονική εξέλιξη των βασικών μεγεθών και των οικονομικών αποτελεσμάτων της τραπεζής. Στο τέλος του κεφαλαίου παρουσιάζεται η οργανωτική δομή της Τράπεζας Πειραιώς, όπως αυτή διαμορφώθηκε μέσω των προαναφερθέντων εξελίξεων και οι στρατηγικοί στόχοι της διοίκησης της τραπεζής, προκειμένου να επιστρέψει στα προ κρίσεως επίπεδα.

Στο Κεφάλαιο 4, πραγματοποιείται ανάλυση των χρηματοοικονομικών καταστάσεων της τραπεζής με τη χρήση αριθμοδεικτών. Οι αριθμοδείκτες που χρησιμοποιούνται καλύπτουν την οικονομική αποτελεσματικότητα, τη ρευστότητα, την ποιότητα του δανειακού χαρτοφυλακίου, την κεφαλαιακή επάρκεια και την παραγωγικότητα της τραπεζής και εξετάζονται σε σχέση με τους αντίστοιχους αριθμοδείκτες των υπόλοιπων συστημικών τραπεζών.

Τέλος, το Κεφάλαιο 5 περιλαμβάνει τα συμπεράσματα της μελέτης. Σημειώνεται ότι στο τέλος της εργασίας περιλαμβάνεται Παράρτημα στο οποίο παρατίθενται στοιχεία για το σύνολο των ελληνικών εμπορικών τραπεζών.

2. ΤΟ ΕΛΛΗΝΙΚΟ ΤΡΑΠΕΖΙΚΟ ΣΥΣΤΗΜΑ

2.1 Γενικά για το Τραπεζικό Σύστημα

Ως χρηματοπιστωτικό σύστημα ορίζεται το σύνολο των χρηματοπιστωτικών προϊόντων, αγορών και ιδρυμάτων μιας οικονομίας¹, με βασική λειτουργία τη συγκέντρωση κεφαλαίων από τις πλεονασματικές μονάδες της οικονομίας και τη διοχέτευσή τους στις ελλειμματικές, με αποτελεσματικό τρόπο². Οι τράπεζες ανήκουν στα χρηματοπιστωτικά ιδρύματα και η εύρυθμη λειτουργία τους είναι πολύ σημαντική για την αποτελεσματική λειτουργία του χρηματοπιστωτικού συστήματος, το οποίο με τη σειρά του είναι πολύ σημαντικό για την ομαλή λειτουργία και ανάπτυξη ολόκληρης της οικονομίας. Δεδομένου αυτού, μπορούμε να πούμε πως τα τραπεζικό σύστημα αποτελεί την καρδιά του χρηματοπιστωτικού συστήματος και η μελέτη του ζήτημα μείζονος σημασίας για την οικονομική ανάπτυξη και ευημερία.

2.2 Σύντομη Ιστορική Αναδρομή του Ελληνικού Τραπεζικού Συστήματος

Η ιστορία του ελληνικού τραπεζικού συστήματος μπορεί να χωριστεί σε τέσσερις χρονικές περιόδους³.

Η αρχή της πρώτης περιόδου (1828-1927) συμπίπτει με την ίδρυση της Εθνικής Χρηματιστικής Τράπεζας, του πρώτου χρηματοπιστωτικού ιδρύματος του νεοσύστατου Ελληνικού Κράτους. Στόχος της ήταν η χρηματοδότηση της τότε ανύπαρκτης ελληνικής οικονομίας, ωστόσο η εξάντληση των χρηματοδοτικών της πόρων οδήγησε στο κλείσιμό της το 1834. Η Εθνική Χρηματιστική Τράπεζα ήταν ο πρόδρομος της Εθνικής Τράπεζας της Ελλάδος, η οποία ιδρύθηκε το 1841 και διέθετε το εκδοτικό προνόμιο έως το 1928. Σημειώνεται ότι το 1927 δραστηριοποιούνταν στην ελληνική επικράτεια 45 τραπεζικά ιδρύματα, εκ των οποίων 33 ελληνικές εμπορικές τράπεζες και 5 ξένες. Σημειώνεται τέλος, ότι η περίοδος αυτή χαρακτηρίζεται από παντελή έλλειψη κρατικής παρέμβασης και ελέγχου σχετικά με τις δραστηριότητες των τραπεζών.

¹ Νούλας, Α., Χρήμα και Τράπεζες, 2015, σελ. 62

² Αγγελόπουλος, Π., Τράπεζες και Χρηματοπιστωτικό Σύστημα, 2013, σελ. 41-45

³ Μελάς, Κ., Η ιστορία του Ελληνικού Τραπεζικού Συστήματος: Ο υπηρέτης, 2012, σελ. 1-2

Η δεύτερη περίοδος (1928-1945) χαρακτηρίζεται από σημαντικές ανακατατάξεις στον τραπεζικό χώρο και εισαγωγή νομοθετικής ρύθμισης σχετικά με την οργάνωση της τραπεζικής δραστηριότητας. Συγκεκριμένα, η διεθνής οικονομική ύφεση του 1929 και ο μετέπειτα πόλεμος δημιούργησαν μία σειρά προβλημάτων για τις ελληνικές τράπεζες, τα οποία οδήγησαν σε μεγάλο αριθμό συγχωνεύσεων. Επίσης, οι μεγαλύτερες ελληνικές τράπεζες κρατικοποιήθηκαν, με αποτέλεσμα το μεγαλύτερο μέρος του τραπεζικού συστήματος να περιέλθει υπό τον κρατικό έλεγχο.

Χαρακτηριστικό της τρίτης περιόδου (1946-1992) είναι η έντονη κρατική παρέμβαση στην άσκηση της τραπεζικής πίστης. Ενδεικτικό είναι ότι το 1946 ιδρύθηκε η Νομισματική Επιτροπή (Ν.Ε.), η οποία ήταν αρμόδια για τη χάραξη νομισματικής πολιτικής και τον καθορισμό των όρων και προϋποθέσεων διάθεσης όλων των τραπεζικών προϊόντων από τις εμπορικές τράπεζες. Η Ν.Ε. καταργήθηκε το 1982 με το σύνολο των αρμοδιοτήτων της να μεταβιβάζεται στην Τράπεζα της Ελλάδος⁴. Σημειώνεται ότι τη δεκαετία του 1970 σημειώθηκε σημαντική είσοδος νέων τραπεζών και κυρίως υποκαταστημάτων ξένων τραπεζών στην ελληνική επικράτεια, εξαιτίας της προοπτικής της ένταξης της χώρας στην Ευρωπαϊκή Οικονομική Κοινότητα (ΕΟΚ). Επίσης, από τα μέσα της δεκαετίας του 1980 άρχισε να απλουστεύεται το νομοθετικό και κανονιστικό πλαίσιο λειτουργίας των τραπεζικών ιδρυμάτων, έτσι ώστε να συγκλίνει με αυτό των υπόλοιπων χωρών της Ευρωπαϊκής Κοινότητας.

Η τέταρτη περίοδος (1992-σήμερα), τυπικά αρχίζει από την ημερομηνία έναρξης της συνθήκης του Μάαστριχτ και μπορεί να χαρακτηριστεί ως η περίοδος της σύγχρονης αντίληψης σχετικά με την τραπεζική διοικητική. Την περίοδο αυτή σημειώθηκαν σημαντικές αλλαγές οι οποίες περιλαμβάνουν μεταξύ άλλων την απελευθέρωση των επιτοκίων, με αποτέλεσμα οι τράπεζες να είναι ελεύθερες να καθορίζουν την πολιτική επιτοκίων επί των χορηγήσεων και των καταθέσεων, την κατάργηση διαφόρων πιστωτικών κανόνων, με αποτέλεσμα οι τράπεζες να είναι ελεύθερες να ακολουθήσουν την επενδυτική πολιτική που εξυπηρετεί τα συμφέροντά τους και την απελευθέρωση κίνησης κεφαλαίων, δίνοντας στις ελληνικές τράπεζες την δυνατότητα πρόσβασης σε διεθνή χρηματοπιστωτικά προϊόντα, επιτυγχάνοντας υψηλότερες αποδόσεις⁵. Αποτέλεσμα της αποκανονικοποίησης του εγχώριου τραπεζικού συστήματος (deregulation) ήταν η αύξηση της αποτελεσματικότητας και της παραγωγι-

⁴ Τις αρμοδιότητες αυτές διατήρησε η ΤτΕ μέχρι την ένταξη της Ελλάδας στην Οικονομική και Νομισματική Ένωση (ΟΝΕ), την 1^η Ιανουαρίου του 2001

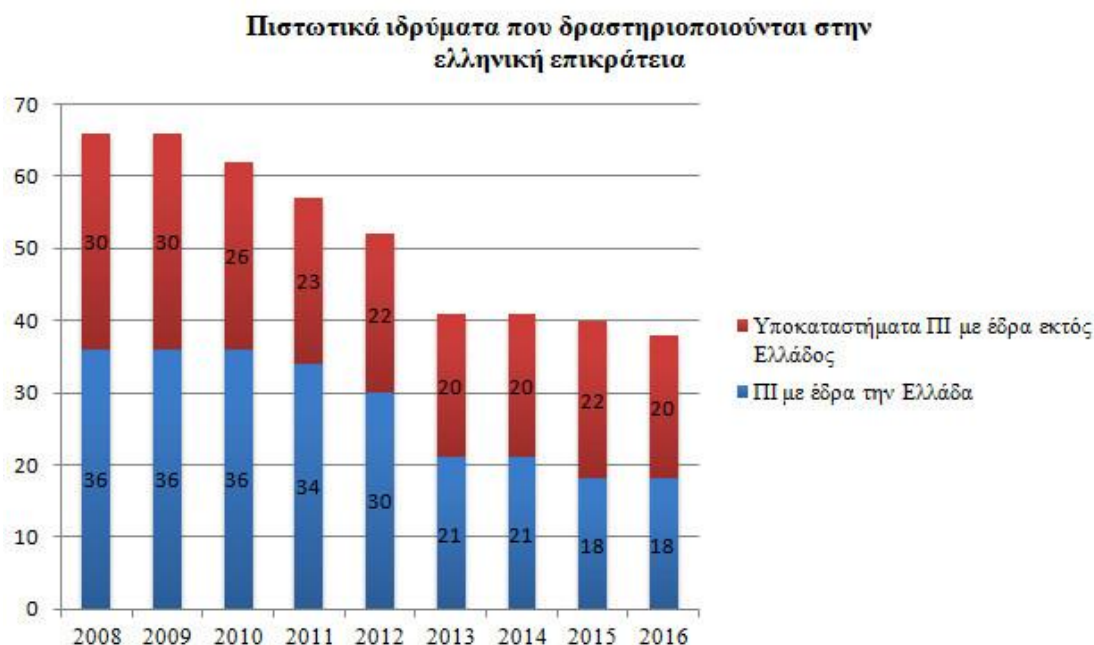
⁵ Νούλας, Α., Χρήμα και Τράπεζες, 2015, σελ. 321-322

κότητας των ελληνικών τραπεζών.

Χαρακτηριστικό είναι ότι από τα τέλη της δεκαετίας του 1990 έως το 2009 οι ελληνικές τράπεζες εμφάνισαν εντυπωσιακή αύξηση της κερδοφορίας τους. Ωστόσο, η διεθνής χρηματοπιστωτική κρίση και η μετεξέλιξή της σε κρίση δημοσίου χρέους, είχε καταλυτικές συνέπειες στο ελληνικό τραπεζικό σύστημα, οι οποίες παρουσιάζονται εκτενώς στα επόμενα κεφάλαια.

2.3 Δομή ελληνικού τραπεζικού συστήματος

Τα τελευταία χρόνια, λόγω της διεθνούς χρηματοπιστωτικής κρίσης, ο τραπεζικός τομέας στην ευρωζώνη υπέστη εξορθολογισμό με αποτέλεσμα τη μείωση του συνολικού αριθμού των πιστωτικών ιδρυμάτων και την αύξηση του βαθμού συγκέντρωσης, με την χώρα μας να μην αποτελεί εξαίρεση. Συγκεκριμένα, ο αριθμός των πιστωτικών ιδρυμάτων το 2008 ανερχόταν στα 6.768, ενώ το 2016 μειώθηκε στα 5.073, το οποίο ισοδυναμεί με μία μείωση της τάξεως του 25%. Τη μεγαλύτερη μείωση κατέγραψαν οι Ολλανδία, Ελλάδα, Κύπρος και Ισπανία, ενώ χώρες όπως οι Φινλανδία, Γαλλία, Ιταλία και Ιρλανδία είδαν τον τραπεζικό τους τομέα να συρρικνώνεται πέραν του 20% στο εν λόγω διάστημα⁶. Στην Ελλάδα, όπου έλαβε χώρα μια εις βάθος αναδιάρθρωση του εγχώριου τραπεζικού συστήματος, με μια σειρά επιβεβλημένων

Διάγραμμα 2. 1 Πιστωτικά ιδρύματα που δραστηριοποιούνται στην ελληνική επικράτεια (πηγή: ECB. (2017), 'Report on financial structures', σελ. 72, ίδια επεξεργασία)

⁶ European Central Bank, Report on financial structures, October 2017, σελ. 32, 72

συγχωνεύσεων, εξαγορών και εξυγιάνσεων τραπεζικών ιδρυμάτων, λόγω της κρίσης δημοσίου χρέους, ο συνολικός αριθμός τους μειώθηκε από 66 που ήταν το 2008⁶ σε 38 τον Ιούνιο του 2018⁷ (Βλέπε Παράρτημα Πίνακα Ι.1).

Σύμφωνα με τα στοιχεία της ΤτΕ⁸, τον Ιούνιο του 2018 είναι εγκατεστημένα και λειτουργούν στην ελληνική επικράτεια 38 πιστωτικά ιδρύματα, εκ των οποίων 17 με έδρα την Ελλάδα (8 εμπορικές και 9 συνεταιριστικές τράπεζες) και 21 υποκαταστήματα ξένων πιστωτικών ιδρυμάτων (foreign branches), ενώ οι αριθμοί αυτοί το 2008 ήταν 36 και 30, αντίστοιχα.

Το ενεργητικό των πιστωτικών ιδρυμάτων που λειτουργούν στην ελληνική επικράτεια, από το 2008 έως το 2010 αυξήθηκε κατά 11%, ωστόσο από το 2010 και έπειτα ακολούθησε αντίστροφη πορεία και το 2016 ανήλθε στα 351.288 εκατ. ευρώ, μειωμένο κατά 110.917 εκατ. ευρώ σε σχέση με το 2008 (σχεδόν δύο φορές το ενεργητικό της Alpha Bank ή της Eurobank το 2016)⁹. Η σμίκρυνση του ελληνικού τραπεζικού συστήματος κρίθηκε αναγκαία από τον Ενιαίο Εποπτικό Μηχανισμό (Single Supervisory Mechanism – SSM) και τη Γενική Διεύθυνση Ανταγωνισμού (Directorate-General Competition) στο πλαίσιο μείωσης του εταιρικού ρίσκου. Έτσι,

Διάγραμμα 2. 2 Ενεργητικό του συνόλου των πιστωτικών ιδρυμάτων που λειτουργούν στην ελληνική επικράτεια (πηγή: Τράπεζα της Ελλάδος, συγκεντρωτική λογιστική κατάσταση πιστωτικών ιδρυμάτων, ίδια επεξεργασία)

⁷ Τράπεζα της Ελλάδος, Πίνακας πιστωτικών ιδρυμάτων που λειτουργούν στην Ελλάδα

⁸ Τράπεζα της Ελλάδος, Πίνακας πιστωτικών ιδρυμάτων που λειτουργούν στην Ελλάδα

⁹ Τράπεζα της Ελλάδος, Συγκεντρωτική λογιστική κατάσταση πιστωτικών ιδρυμάτων

οι ελληνικές τράπεζες πραγματοποίησαν μια σειρά πωλήσεων θυγατρικών εντός και εκτός Ελλάδος. Σημειώνεται ωστόσο ότι η μείωση αυτή των περιουσιακών στοιχείων των ελληνικών τραπεζών δεν είναι αποτέλεσμα μόνο των πωλήσεων θυγατρικών, αλλά και των προβλημάτων που αντιμετώπισαν λόγω της μείωσης των καταθέσεων και των δανείων, όπως θα δούμε παρακάτω.

Όσον αφορά τον αριθμό των καταστημάτων των πιστωτικών ιδρυμάτων και το απασχολούμενο σε αυτά προσωπικό, το διάστημα 2008-2017 υπήρξε δραστική μείωση, με στόχο τη μείωση των λειτουργικών τους εξόδων και την αύξηση της κερδοφορίας τους. Συγκεκριμένα, ο αριθμός των καταστημάτων των τραπεζών το 2017 ήταν 2.168, μειωμένος κατά 47% σε σχέση με τα 4.097 καταστήματα το 2008¹⁰.

Πίνακας 2. 1 Αριθμός καταστημάτων και απασχολούμενο προσωπικό των πιστωτικών ιδρυμάτων που λειτουργούν στην ελληνική επικράτεια

	2008	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Καταστήματα	4.097	3.847	3.629	3.109	2.688	2.547	2.331	2.168
Προσωπικό	66.165	59.958	57.006	51.242	45.654	46.095	42.647	41.707
Εργαζόμενοι ανά κατάστημα	16,15	15,59	15,71	16,48	16,98	18,10	18,30	19,24

Πηγή: Τράπεζα της Ελλάδος

Η τάση μείωσης του αριθμού των καταστημάτων συνοδεύτηκε με ταυτόχρονη μείωση του προσωπικού. Το 2017 το απασχολούμενο στις τράπεζες προσωπικό μειώθηκε κατά 24.458 άτομα σε σχέση με το 2008, ήτοι κατά 37%, κυρίως μέσω προγραμμάτων εθελούσιας εξόδου.

Σημειώνεται εδώ πως στρατηγικός στόχος των διοικήσεων των τραπεζών είναι η μετάβαση από το σημερινό τραπεζικό σύστημα στην ψηφιακή τραπεζική (digital banking) και γενικότερα η αξιοποίηση των εναλλακτικών καναλιών εξυπηρέτησης της πελατείας των τραπεζών (internet και mobile banking, ATM, POS) έναντι των τραπεζικών καταστημάτων. Το διάστημα 2012-2016, το δίκτυο των Αυτόματων Ταμειολογιστικών Μηχανών (ATM) ακολούθησε ανάλογη πορεία με αυτή των καταστημάτων. Αναλυτικότερα από το σύνολο των 8.324 στο τέλος του 2012 ανήλθαν σε 5.310 στο τέλος του 2016¹¹, το οποίο ισοδυναμεί με μείωση της τάξεως του 36% (η αντίστοιχη μείωση του δικτύου καταστημάτων στο εν λόγω διάστημα ανήλθε επίσης

¹⁰ Τράπεζα της Ελλάδος, Συγκεντρωτική Λογιστική Κατάσταση Πιστωτικών Ιδρυμάτων

¹¹ European Central Bank, Payment Statistics for 2016, September 2017

στο 36%). Στην περίπτωση των τερματικών αποδοχής συναλλαγών καρτών (POS), παρατηρήθηκε τάση μείωσης από το 2012 έως το 2014, ωστόσο η τάση αυτή αντιστράφηκε από το 2015 και έπειτα με την αύξησή τους να ανέρχεται στο 97%, γεγονός που υποδεικνύει την αύξηση των ηλεκτρονικών συναλλαγών στη χώρα μας.

Επίσης σύμφωνα με την Ελληνική Ένωση Τραπεζών¹², το 2017 ο αριθμός και η αξία συναλλαγών μέσω mobile banking αυξήθηκε, σε ετήσια βάση, κατά 142% και 82% αντίστοιχα, ενώ ο αριθμός και η αξία συναλλαγών μέσω internet banking αυξήθηκε, σε ετήσια βάση, κατά 40% και 29%. Δεδομένων των παραπάνω, αναμένεται περαιτέρω μείωση του αριθμού των καταστημάτων και του προσωπικού των πιστωτικών ιδρυμάτων, όσο η χρήση της ψηφιακής τεχνολογίας για τη διενέργεια εγχρήματων συναλλαγών αυξάνεται.

Πίνακας 2. 2 Αριθμός ATM και POS

	2012	2013	2014	2015	2016
ATM	8.324	7.242	6.933	5.293	5.310
POS	321.194	279.156	194.799	219.071	633.279

Πηγή: ECB Payment Statistics, September 2017

Τέλος, η μείωση του αριθμού των πιστωτικών ιδρυμάτων στο πλαίσιο του εξορθολογισμού του τραπεζικού συστήματος και η μείωση του αριθμού των καταστημάτων και του προσωπικού, είχε ως αποτέλεσμα την αύξηση του πληθυσμού ανά πιστωτικό ίδρυμα και του πληθυσμού ανά τραπεζικό υπάλληλο. Σύμφωνα με τα

Πίνακας 2. 3 Βασικά μεγέθη ελληνικού τραπεζικού συστήματος

Πληθυσμός ανά πιστωτικό ίδρυμα								
2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
167.846	168.288	179.377	191.465	212.405	274.131	272.309	270.524	283.783
Πληθυσμός ανά κατάστημα								
2.704	2.723	2.777	2.887	3.044	3.527	4.052	4.249	4.624
Πληθυσμός ανά τραπεζικό υπάλληλο								
167	169	175	185	194	214	239	235	253
Ενεργητικό ανά τραπεζικό υπάλληλο								
6.986	7.473	8.103	7.942	7.743	7.937	8.696	8.363	8.241

Πηγή: ECB Payment Statistics, September 2017

¹² EET, Στοιχεία τεκμηρίωσης σχετικά με τη λειτουργία του ελληνικού τραπεζικού συστήματος, Φεβρουάριος 2017, σελ. 6

στοιχεία της Ευρωπαϊκής Κεντρικής Τράπεζας¹³, το 2016 ο αριθμός των κατοίκων που αντιστοιχούν σε κάθε πιστωτικό ίδρυμα στη χώρα μας ήταν ο μεγαλύτερος στην Ευρωζώνη, σχεδόν πενταπλάσιος από το μέσο όρο της. Συγκεκριμένα, κάθε πιστωτικό ίδρυμα στη χώρα μας είχε πρόσβαση σε πληθυσμό 283.783 κατοίκων, σε σχέση με τους 167.846 του 2008, ενώ ο πληθυσμός ανά τραπεζικό υπάλληλο αυξήθηκε από 167 το 2008 σε 253 το 2016. Η βελτίωση των δεικτών αυτών υποδεικνύει μια προσπάθεια αποτελεσματικότερης αξιοποίησης των πόρων από τα εγχώρια πιστωτικά ιδρύματα, ωστόσο δεν συνοδεύτηκε από αντίστοιχη αύξηση των υπό διαχείριση κεφαλαίων ανά τραπεζικό υπάλληλο. Το ενεργητικό ανά τραπεζικό υπάλληλο το 2016 διαμορφώθηκε στα 8,241 δισ. ευρώ, αυξημένο σε σχέση με τα 6,986 δισ. ανά υπάλληλο το 2008, αλλά αρκετά μικρότερο σε σχέση με τον αντίστοιχο μέσο όρο της Ευρωζώνης (15,229 δισ. ευρώ ανά τραπεζικό υπάλληλο), γεγονός το οποίο υποδεικνύει τη μειωμένη ανταγωνιστικότητα των εγχώριων πιστωτικών ιδρυμάτων.

2.4 Συγκέντρωση

Αποτέλεσμα των συγχωνεύσεων – εξαγορών και της αποχώρησης ξένων πιστωτικών ιδρυμάτων που έλαβαν χώρα τα τελευταία χρόνια, ήταν η αύξηση του βαθμού συγκέντρωσης του ελληνικού τραπεζικού συστήματος. Το ενεργητικό των πέντε μεγαλύτερων τραπεζών (τέσσερις συστημικές τράπεζες και Attica Bank) ως προς το σύνολο του ενεργητικού των πιστωτικών ιδρυμάτων που λειτουργούν στην ελληνική επικράτεια το 2017 ανήλθε στο 96,98%, όντας το μεγαλύτερο στην Ευρωζώνη. Ο βαθμός συγκέντρωσης του ελληνικού τραπεζικού συστήματος μειώθηκε κατά 0,3% σε σχέση με το 2016 όπου ήταν 97,28%, ωστόσο είναι αυξημένος κατά 39,4% σε σχέση με το 2008, το οποίο είναι ενδεικτικό της αναδιάρθρωσης του ελληνικού τραπεζικού συστήματος από την έναρξη της κρίσης και έπειτα.

Η τάση αύξησης της συγκέντρωσης του ελληνικού τραπεζικού συστήματος, φαίνεται και από τις διαχρονικές τιμές του δείκτη Herfindahl (HI), ο οποίος ισούται με το άθροισμα των τετραγώνων των μεριδίων αγοράς που κατέχουν οι τράπεζες^{14,15}. Ο

¹³ ECB, Payment Statistics for 2016, September 2017, σελ. 28, 78-80

¹⁴ Νούλας, Α., Χρήμα και Τράπεζες, 2015, σελ. 342

¹⁵ Ο δείκτης λαμβάνει τιμές από 1/αριθμό τραπεζών, όταν όλες οι τράπεζες είναι ίσου μεγέθους έως 10.000 όταν υπάρχει μόνο μία τράπεζα που κατέχει το 100% της αγοράς (μονοπώλιο). Τιμές του δείκτη χαμηλότερες του 1000 υποδηλώνουν χαμηλή συγκέντρωση (ανταγωνιστική αγορά), από 1000 έως 1800 μεσαία συγκέντρωση και από 1800 και πάνω υψηλή συγκέντρωση.

δείκτης Herfindahl για το σύνολο του ενεργητικού των πιστωτικών ιδρυμάτων που λειτουργούν στην ελληνική επικράτεια το 2017 διαμορφώθηκε στις 2.307 μονάδες από τις 1.172 που ήταν το 2008, υποδεικνύοντας υψηλή συγκέντρωση του ελληνικού τραπεζικού συστήματος. Ανάλογη πορεία ακολούθησε και ο δείκτης Herfindahl για το σύνολο των δανείων προς τον εγχώριο μη τραπεζικό ιδιωτικό τομέα από τα ελληνικά πιστωτικά ιδρύματα, ο οποίος από τις 962 μονάδες το 2008 ανήλθε στις 2.349 το 2017. Τα παραπάνω υποδεικνύουν ολιγοπωλιακή διάρθρωση του εγχώριου τραπεζικού συστήματος ως συνέπεια των προαναφερθέντων συγχωνεύσεων και εξαγορών και εγείρουν ερωτηματικά ως προς τον μελλοντικό ανταγωνισμό του.

Πίνακας 2. 4 Δείκτες συγκέντρωσης ελληνικού τραπεζικού συστήματος

2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Μερίδιο των 5 μεγαλύτερων (με βάση το σύνολο του ενεργητικού) ΠΙ που λειτουργούν στην ελληνική επικράτεια (%)									
69,55	69,24	70,64	71,99	79,47	94,01	94,06	95,23	97,28	96,98
Δείκτης Herfindahl για το σύνολο του ενεργητικού των ΠΙ που λειτουργούν στην ελληνική επικράτεια (0 – 10.000)									
1.172	1.183	1.214	1.278	1.487	2.136	2.195	2.254	2.332	2.307
Δείκτης Herfindahl για το σύνολο των δανείων προς τον εγχώριο μη τραπεζικό ιδιωτικό τομέα από τα ΠΙ που λειτουργούν στην ελληνική επικράτεια (0 – 10.000)									
962	946	990	1.001	1.148	2.044	2.140	2.230	2.320	2.349

Πηγή: Τράπεζα της Ελλάδος

2.5 Βασικά οικονομικά μεγέθη

2.5.1 Εξέλιξη βασικών μεγεθών ισολογισμού

Στον Πίνακα 2.5 παρουσιάζονται βασικά οικονομικά στοιχεία των εγχώριων πιστωτικών ιδρυμάτων, όπως προκύπτουν από τη συγκεντρωτική λογιστική κατάσταση της Τραπέζης της Ελλάδος¹⁶.

Το σύνολο των δανείων έναντι μη NXI το 2009 μειώθηκε κατά 11,88 δισ. ευρώ σε σχέση με το 2008, ωστόσο το 2010 είναι αυξημένο κατά 31,3% σε σχέση με το 2009 και κατά 24,1% σε σχέση με το 2008. Έκτοτε το σύνολο των δανείων έναντι μη NXI άρχισε να μειώνεται, ως συνέπεια της οικονομικής κρίσης. Η μεγαλύτερη μείωση κατα-

¹⁶ Τράπεζα της Ελλάδος, Συγκεντρωτική Λογιστική Κατάσταση Πιστωτικών Ιδρυμάτων

γράφεται το διάστημα 2011-2012 (9,5%), ενώ το 2017 διαμορφώθηκε στα 193,7 δισ. ευρώ, μειωμένο κατά 6,19% σε σχέση με το προηγούμενο έτος και κατά 30,9% σε σχέση με το 2010. Όσον αφορά τις καταθέσεις, το εντεινόμενο κλίμα ανασφάλειας, το οποίο οδήγησε σε εκροή αυτών στο εξωτερικό, σε συνδυασμό με την ύφεση η οποία οδήγησε σε κατανάλωση μέρους αυτών, είχαν ως αποτέλεσμα τη ραγδαία μείωσή τους. Συγκεκριμένα το διάστημα 2008-2010 δεν υπήρξαν μεγάλες αυξομειώσεις, με το ύψος των καταθέσεων να ανέρχεται περίπου στα 280 δισ. ευρώ. Ωστόσο, από το 2010 και έπειτα ακολούθησαν πτωτική πορεία, για να φτάσουν τα 152,46 δισ. ευρώ το 2017, καταγράφοντας πτώση της τάξεως του 45,59% σε σχέση με το 2010. Τα ίδια κεφάλαια των εγχώριων πιστωτικών ιδρυμάτων από το 2008 έως το 2015 αυξάνονται διαρκώς, λόγω της προσπάθειάς τους να ενισχυθούν ενόψει της οικονομικής κρίσης, ενώ τα επόμενα δύο έτη καταγράφουν μια μείωση της τάξεως του 3,3% και 6,83%, αντίστοιχα.

Πίνακας 2. 5 Στοιχεία ισολογισμού εγχώριων πιστωτικών ιδρυμάτων (εκατ. €)

Έτος	Δάνεια	Καταθέσεις	Ίδια Κεφάλαια	Ενεργητικό	Δάνεια/ Καταθέσεις
2008	225.995	280.388	28.048	462.205	124,07%
2009	214.113	279.544	39.257	490.831	130,56%
2010	280.557	280.243	41.520	513.782	99,89%
2011	267.382	232.271	43.030	476.169	86,87%
2012	241.993	218.912	42.856	441.374	90,46%
2013	231.723	212.840	61.636	406.690	91,85%
2014	227.295	207.889	69.688	397.027	91,46%
2015	218.288	157.810	81.122	385.506	72,29%
2016	206.525	157.460	78.445	351.288	76,24%
2017	193.747	152.468	73.089	300.825	78,69%

Πηγή: Τράπεζα της Ελλάδος

2.5.2 Ρευστότητα

Περισσότερα συμπεράσματα σχετικά με την επίδραση της οικονομικής κρίσης στην ρευστότητα των εγχώριων πιστωτικών ιδρυμάτων, μπορούμε να αντλήσουμε από τη διαχρονική εξέλιξη των καταθέσεων των νοικοκυριών και επιχειρήσεων (μια εκ των κυριότερων πηγών ρευστότητας), η οποία παρουσιάζεται στον Πίνακα 2.6. Όπως φαίνεται στον πίνακα, την επταετία 2009-2016 σημειώθηκαν εκροές καταθέσεων ύψους 116,15 δισ. ευρώ, μία μείωση της τάξεως του 48,9%. Την περίοδο αυτή παρατηρούνται

τέσσερις φάσεις στην εξέλιξη των ροών των καταθέσεων των εγχώριων νοικοκυριών και επιχειρήσεων¹⁷. Η πρώτη και μεγαλύτερη σε διάρκεια φάση, ξεκινά από το 2009 έως τον Ιούνιο του 2012 και χαρακτηρίζεται από έξαρση της αβεβαιότητας ως απόρροια της πολιτικής αστάθειας και μαζική εκροή καταθέσεων ύψους 76,1 δισ. ευρώ.

Ακολούθησε η δεύτερη φάση (2012-2014), η οποία χωρίζεται σε δύο επιμέρους περιόδους και μπορεί να χαρακτηριστεί ως φάση σταθεροποίησης των καταθέσεων. Την πρώτη περίοδο (2012-2013) υπήρξε αποκλιμάκωση της αβεβαιότητας, εξέλιξη η οποία οδήγησε στην ανάκτηση καταθέσεων ύψους 1,8 δισ. ευρώ (+1,1%), ενώ τη δεύτερη περίοδο (2013-2014) καταγράφηκαν εκροές καταθέσεων (2,97 δισ. ευρώ ή -1,8%), ωστόσο ο ρυθμός μείωσης των καταθέσεων ήταν πολύ μικρότερος σε σχέση με αυτόν της πρώτης φάσης. Συνολικά κατά την δεύτερη φάση σημειώθηκαν εκροές ύψους 1,16 δισ. ευρώ, μία μείωση της τάξεως του 0,72%.

Η τρίτη και δραματικότερη φάση ξεκίνησε το 2015, καθώς οι έντονες αβεβαιότητες στις αρχικές διαπραγματεύσεις με τους διεθνείς πιστωτές της χώρας το πρώτο εξάμηνο του έτους, οδήγησαν σε εκτεταμένες εκροές καταθέσεων από το ελληνικό τραπεζικό σύστημα¹⁸, οι οποίες στο τέλος του έτους έφτασαν τα 36,9 δισ. ευρώ (-23% σε σχέση με το προηγούμενο έτος). Σημειώνεται εδώ, πως η ετήσια ποσοστιαία μεταβολή του ύψους των καταθέσεων το διάστημα αυτό, είναι η μεγαλύτερη που καταγράφηκε από την αρχή της κρίσης. Λόγω του πρωτοφανούς αυτού κύματος εκροών καταθέσεων, τον Ιούνιο του 2015 επιβλήθηκαν κεφαλαιακοί περιορισμοί (capital controls) με στόχο τον περιορισμό του φαινομένου. Τα μέτρα περιλάμβαναν, μεταξύ άλλων, περιορισμούς στις αναλήψεις μετρητών από τραπεζικές καταθέσεις, στις πληρωμές προς το εξωτερικό για τρέχουσες συναλλαγές, καθώς και στις διασυνοριακές μεταφορές κεφαλαίων εκτός Ελλάδος, με αποτέλεσμα τη συγκράτηση της συρρίκνωσης της καταθετικής βάσης των τραπεζών. Συγκεκριμένα, το 2016 η ετήσια μεταβολή του ύψους των καταθέσεων διαμορφώθηκε στο -1,62%, εμφανώς μικρότερη σε σχέση με αυτή του προηγούμενου έτους.

Τέλος, το 2017 υπήρξε σταδιακή αποκατάσταση της εμπιστοσύνης των καταθετών, με αποτέλεσμα την αύξησή τους κατά 4,96 δισ. ευρώ, η οποία πραγματοποιήθηκε παρά το γεγονός ότι το ύψος του ενεργητικού του τραπεζικού συστήματος υποχωρούσε διαρκώς, κυρίως λόγω αποπληρωμής παλαιών δανείων, σε συνδυασμό με

¹⁷ Τράπεζα της Ελλάδος, Έκθεση Νομισματικής Πολιτικής, Ιούνιος 2015, σελ. 109-113

¹⁸ Τράπεζα της Ελλάδος, Έκθεση Νομισματικής Πολιτικής, Ιούνιος 2016, σελ. 141

Πίνακας 2. 6 Καταθέσεις εγχώριων νοικοκυριών και επιχειρήσεων (εκατ. €)

Έτος	Ύψος καταθέσεων	Ετήσια μεταβολή	
		Απόλυτη	Ποσοστιαία
2008	227.620	-	-
2009	237.531	9.911	4,35%
2010	209.604	-27.926	-11,76%
2011	174.227	-35.378	-16,88%
2012	161.451	-12.775	-7,33%
2013	163.251	1.800	1,11%
2014	160.285	-2.966	-1,82%
2015	123.377	-36.908	-23,03%
2016	121.381	-1.996	-1,62%
2017	126.346	4.964	4,09%
Μεταβολή	2009-2016	-116.149	-48,90%
	2009-2012	-76.079	-32,03%
	2012-2014	-1,166	-0,72%
	2014-2016	-38,904	-24,27%

Πηγή: Τράπεζα της Ελλάδος

περιορισμό των χορηγούμενων δανείων από τις τράπεζες.¹⁹ Σημειώνεται επίσης πως πρόκειται για τη μεγαλύτερη ετήσια αύξηση σε όλη τη διάρκεια της υπό εξέτασης περιόδου.

Οι παραπάνω εξελίξεις συνέβαλαν καθοριστικά στην εξάρτηση των εγχώριων τραπεζών από το Ευρωσύστημα (ΕΚΤ και ΕΛΑ), καθώς η μείωση των καταθέσεων των εγχώριων νοικοκυριών και επιχειρήσεων σηματοδοτούσε την αύξηση της εξάρτησης των εγχώριων τραπεζών από το Ευρωσύστημα και το αντίστροφο. Όπως φαίνεται στον Πίνακα 2.7, την περίοδο 2009-2012 σημειώθηκε αύξηση της άντλησης ρευστότητας από το Ευρωσύστημα της τάξεως του 143% (αντίστοιχη μείωση των καταθέσεων των εγχώριων νοικοκυριών και επιχειρήσεων 32%). Την περίοδο 2012-2014, κατά τη διάρκεια της οποίας σημειώθηκε αντιστροφή του κλίματος αβεβαιότητας και σταθεροποίηση των καταθέσεων, η εξάρτηση από το Ευρωσύστημα μειώθηκε κατά 53,7%. Το 2015, όπου σημειώθηκε η μεγαλύτερη ποσοστιαία μείωση των καταθέσεων από την αρχή της κρίσης, υπήρξε αύξηση της χρηματοδότησης από το Ευρωσύστημα της τάξεως του 92% σε σχέση με το προηγούμενο έτος, η οποία μειώθηκε σημαντικά το 2016, λόγω της μείωσης των εκροών καταθέσεων μέσω της επιβολής κεφαλαιακών

¹⁹ Τράπεζα της Ελλάδος, Έκθεση Νομισματικής Πολιτικής, Ιούνιος 2017, σελ. 138

περιορισμών. Τέλος το 2017 οι ελληνικές τράπεζες βελτίωσαν περαιτέρω την ρευστότητά τους, πετυχαίνοντας σημαντική μείωση της εξάρτησής τους από το Ευρωσύστημα, η οποία περιορίστηκε στα 33,6 δισ. ευρώ, μειωμένη κατά 49,46% σε σχέση με τον Δεκέμβριο του 2016.

Οι εξελίξεις αυτές τα τελευταία δύο χρόνια (2016-2017) ήταν απόρροια:

- α) της ενίσχυση της καταθετικής βάσης το διάστημα αυτό
- β) της άντλησης ρευστότητας μέσω repos από την διατραπεζική αγορά, η οποία οδήγησε στη σημαντική μείωση της χρηματοδότησης από τον μηχανισμό έκτακτης ενίσχυσης σε ρευστότητα (ELA)
- γ) της περαιτέρω απομόχλευσης των ελληνικών τραπεζών μέσω της μείωσης του ενεργητικού τους

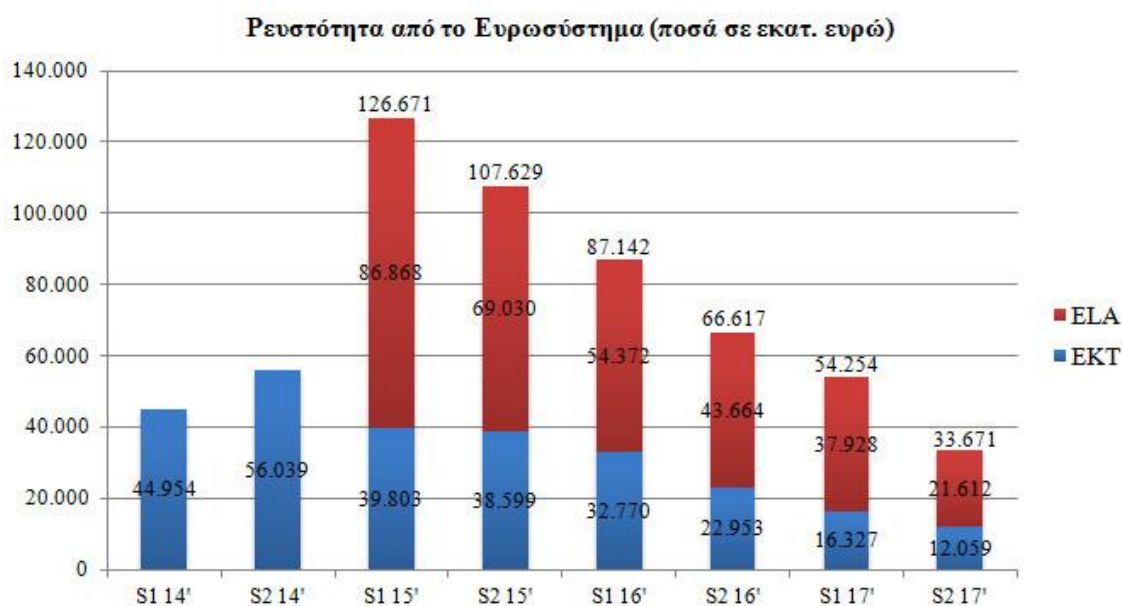
Πίνακας 2. 7 Ρευστότητα ελληνικών τραπεζών από το Ευρωσύστημα (εκατ. €)

Έτος	Ρευστότητα από το Ευρωσύστημα	Ετήσια μεταβολή	
		Απόλυτη	Ποσοστιαία
2008	40.594	-	-
2009	49.723	9.129	22,49%
2010	97.794	48.071	96,68%
2011	128.891	31.097	31,80%
2012	121.196	-7.695	-5,97%
2013	73.015	-48.181	-39,75%
2014	56.039	-16.976	-23,25%
2015	107.629	51.590	92,06%
2016	66.617	-41.012	-38,10%
2017	33.671	-32.946	-49,46%
Μεταβολή	2009-2012	71.473	143,74%
	2012-2014	65.157	-53,76%
	2014-2016	10.578	18,88%

Πηγή: Τράπεζα της Ελλάδος

Η χρηματοδότηση των ελληνικών τραπεζών από το Ευρωσύστημα με διαχωρισμό στην παροχή ρευστότητας μέσω της ΕΚΤ και του ELA, φαίνεται αναλυτικά στο Διάγραμμα 2.3. Παρατηρούμε πως η εξάρτηση από τον ELA μειώθηκε από 86,9 δισ. ευρώ τον Ιούνιο του 2015 στα 21,6 δισ. ευρώ τον Δεκέμβριο του 2017,

καταγράφοντας μία μείωση της τάξεως του 75,12%, ενώ η αντίστοιχη μείωση της χρηματοδότησης από την ΕΚΤ ήταν της τάξεως του 69,7%. Σημειώνεται επίσης πως στόχος των ελληνικών τραπεζών είναι η πλήρης απεξάρτηση από τον ΕΛΑ εντός του 2018 και η εξ' ολοκλήρου χρηματοδότησή τους από την ΕΚΤ και την διατραπεζική αγορά, στην οποία η πρόσβαση των εγχώριων πιστωτικών ιδρυμάτων ενισχύεται σταδιακά όπως φαίνεται στο Διάγραμμα 2.4.

Διάγραμμα 2. 3 Ρευστότητα από το Ευρωσύστημα (πηγή: Τράπεζα της Ελλάδος, συγκεντρωτική λογιστική κατάσταση πιστωτικών ιδρυμάτων και μηνιαίες λογιστικές καταστάσεις, ίδια επεξεργασία)

Διάγραμμα 2. 4 Εξέλιξη του δανεισμού των εγχώριων πιστωτικών ιδρυμάτων μέσω της διατραπεζικής αγοράς (πηγή: Τράπεζα της Ελλάδος, επισκόπηση του ελληνικού χρηματοπιστωτικού συστήματος, 2016-2018)

2.5.3 Δάνεια και ποιότητα δανειακού χαρτοφυλακίου

Η διαχρονική εξέλιξη των δανείων των εγχώριων νοικοκυριών και επιχειρήσεων είναι ανάλογη αυτής των καταθέσεων. Το 2017 το συνολικό υπόλοιπο των δανείων προς τα εγχώρια νοικοκυριά και επιχειρήσεις διαμορφώθηκε στα 183,5 δις. ευρώ, μειωμένο κατά 26,4% σε σχέση με το 2008 (249,3 δις. ευρώ). Τα δάνεια προς τα νοικοκυριά, ανήλθαν στα 94,6 δις. ευρώ, αποτελώντας το 51,6% της συνολικής χρηματοδότησης των τραπεζών προς τον εγχώριο ιδιωτικό τομέα, ενώ το 61,7% αυτών αφορούσε στεγαστικά δάνεια (31,8% επί του συνόλου) και το 23,5% καταναλωτικά (12,1% επί του συνόλου). Το ίδιο έτος τα δάνεια προς τις επιχειρήσεις ανήλθαν στα 88,9 δις. ευρώ αποτελώντας το 48,4% της συνολικής χρηματοδότησης των τραπεζών προς τον εγχώριο ιδιωτικό τομέα²⁰. Όσον αφορά τη διαχρονική εξέλιξη της κάθε επιμέρους κατηγορίας δανείων, μεγαλύτερη μείωση σε σχέση με το 2008 παρατηρείται στα καταναλωτικά δάνεια (39%), ενώ ακολουθούν τα επιχειρηματικά (32,9%) και τα στεγαστικά (24,5%). Σημειώνεται εδώ, πως παρά τη μείωση του συνόλου τους καθ' όλη τη διάρκεια της εξεταζόμενης περιόδου, τα δάνεια ως ποσοστό του ενεργητικού των εγχώριων πιστωτικών ιδρυμάτων αυξήθηκαν. Συγκεκριμένα, το 2008 τα δάνεια προς τα εγχώρια νοικοκυριά και τις επιχειρήσεις αποτελούσαν το 53,9% του συνόλου του ενεργητικού των πιστωτικών ιδρυμάτων, ενώ το 2017 ανήλθαν στο 61%, αύξηση η οποία οφείλεται στην προαναφερθείσα μείωση του ενεργητικού τους.

Πίνακας 2. 8 Χρηματοδότηση NXI προς τον εγχώριο ιδιωτικό τομέα (εκατ. €)

Έτος	Επιχειρήσεις	Νοικοκυριά	Στεγαστικά	Καταναλωτικά	Σύνολο δανείων
2008	132.457	116.866	77.386	36.412	249.324
2009	130.042	119.280	80.225	36.023	249.321
2010	123.243	134.230	80.155	35.061	257.474
2011	120.126	128.021	78.026	32.964	248.146
2012	107.335	119.928	74.268	30.211	227.263
2013	103.203	114.315	70.685	28.351	217.518
2014	101.353	110.284	69.042	26.197	211.637
2015	96.364	107.563	67.223	25.468	203.927
2016	94.580	100.169	61.026	24.611	194.749
2017	88.887	94.675	58.441	22.214	183.562

Πηγή: Τράπεζα της Ελλάδος

²⁰ Τράπεζα της Ελλάδος, Ανάλυση χρηματοδότησης κατοίκων εσωτερικού πλην NXI από τα εγχώρια NXI

Όσον αφορά την ποιότητα του δανειακού χαρτοφυλακίου των τραπεζών, η διαχείριση των μη εξυπηρετούμενων ανοιγμάτων (ΜΕΑ)²¹ αποτελεί τη σημαντικότερη πρόκληση του ελληνικού τραπεζικού συστήματος, αφενός εξαιτίας του μεγέθους του προβλήματος και αφετέρου εξαιτίας των επιδράσεων του στον τρόπο λειτουργίας των τραπεζών. Σχετικά με το πρώτο, ενδεικτικά αναφέρεται πως το α' τρίμηνο του 2015 το ύψος των ΜΕΑ ξεπέρασε τα 100 δισ. ευρώ (40,8% επί του συνόλου των ανοιγμάτων)²², ενώ όσον αφορά το δεύτερο, η ύπαρξη του προβλήματος αυτού αποτελεί τη σημαντικότερη πηγή αστάθειας του χρηματοπιστωτικού συστήματος και τον κύριο ανασταλτικό παράγοντα χρηματοδότησης της πραγματικής οικονομίας, η οποία όπως είδαμε προηγουμένως έχει μειωθεί σημαντικά από το 2008 έως σήμερα.

Το πρόβλημα των ΜΕΑ, όπως φαίνεται και από τη διαχρονική εξέλιξή τους, σχετίζεται άμεσα με την παρατεταμένη οικονομική ύφεση που έπληξε τη χώρα μας. Χαρακτηριστικό παράδειγμα είναι το γεγονός ότι οι ελληνικές τράπεζες εισήλθαν στην κρίση του 2008 με συνολικά ΜΕΑ ύψους 14,5 δισ. ευρώ (5,5% επί του συνόλου των ανοιγμάτων)²³, ενώ το 2014 ανήλθαν σε 99 δισ. ευρώ (39,9% επί του συνόλου των ανοιγμάτων)²⁴. Η επιδείνωση αυτή της ποιότητας του δανειακού χαρτοφυλακίου των εγχώριων πιστωτικών ιδρυμάτων, ήταν απόρροια των δυσμενών μακροοικονομικών εξελίξεων στο διάστημα αυτό. Συγκεκριμένα, οι περικοπές μισθών, η αύξηση της ανεργίας και του ποσοστού των εργαζομένων σε θέσεις μερικής απασχόλησης και σε πιο ευέλικτες μορφές εργασίας, σε συνδυασμό με την αύξηση των φορολογικών υποχρεώσεων, είχαν ως αποτέλεσμα τη σημαντική μείωση του διαθέσιμου εισοδήματος των εγχώριων νοικοκυριών και επιχειρήσεων, και την αποδυνάμωση της ικανότητας αποπληρωμής των δανειακών τους υποχρεώσεων.

Το 2015 υπήρξε περαιτέρω επιδείνωση του φαινομένου, λόγω της διατήρησης της οικονομικής ύφεσης και της επιβολής κεφαλαιακών περιορισμών, οι οποίοι είχαν ως αποτέλεσμα την επιβράδυνση της οικονομικής δραστηριότητας. Στο τέλος του έτους, το συνολικό ποσό των ΜΕΑ ανήλθε σε 108,4 δισ. ευρώ (το σύνολο των ανοιγ-

²¹ Σύμφωνα με την Ευρωπαϊκή Αρχή Τραπεζών, ΜΕΑ είναι εκείνα που πληρούν οποιοδήποτε από τα ακόλουθα κριτήρια: 1) σημαντικά ανοίγματα που έχουν άνω των 90 ημερών καθυστέρηση, 2) θεωρείται ότι ο οφειλέτης δεν είναι πιθανό να εκπληρώσει πλήρως τις πιστωτικές του υποχρεώσεις χωρίς τη ρευστοποίηση εξασφαλίσεων, ανεξάρτητα από την ύπαρξη οποιοσδήποτε καθυστερούμενου ποσού ή από τον αριθμό των ημερών καθυστέρησης

²² Τράπεζα της Ελλάδος, Έκθεση Νομισματικής Πολιτικής, Ιούνιος 2015, σελ. 14

²³ Τράπεζα της Ελλάδος, Έκθεση για τους επιχειρησιακούς στόχους μη εξυπηρετούμενων ανοιγμάτων, 7 Δεκεμβρίου 2016, σελ. 1

²⁴ Τράπεζα της Ελλάδος, Επισκόπηση του ελληνικού χρημ/τικού συστήματος, Ιούλιος 2016, σελ. 20

μάτων ήταν 240,3 δισ. ευρώ), με τον λόγο των ΜΕΑ προς το σύνολο των ανοιγμάτων να διαμορφώνεται στο 44,2%, αυξημένος κατά 0,43% σε σχέση με το 2014²⁵. Σημειώνεται εδώ πως το 2015 το ύψος των ΜΕΑ σε απόλυτο μέγεθος είναι το υψηλότερο καθ' όλη τη διάρκεια της εξεταζόμενης περιόδου, ενώ ο λόγος των ΜΕΑ προς το σύνολο των ανοιγμάτων έφτασε στο υψηλότερο επίπεδο το επόμενο έτος. Συγκεκριμένα, το 2016 το σύνολο των ΜΕΑ μειώθηκε σε 106,3 δισ. ευρώ, επί συνόλου ανοιγμάτων 237,5 δισ. ευρώ, ενώ ο λόγος των ΜΕΑ προς το σύνολο των ανοιγμάτων αυξήθηκε οριακά και διαμορφώθηκε στο 44,8%.

Τέλος, από το β' τρίμηνο του 2017 και έπειτα, παρατηρήθηκε βελτίωση της ποιότητας του δανειακού χαρτοφυλακίου των τραπεζών, μετά από ένα σχετικά μεγάλο χρονικό διάστημα. Αυτό οφείλεται κυρίως στις εισπράξεις των τραπεζών από αποπληρωμές, ρευστοποιήσεις και μεταβιβάσεις δανείων. Στο τέλος του έτους, το ύψος των ΜΕΑ μειώθηκε στα 95,7 δισ. ευρώ, επί συνόλου ανοιγμάτων 222,1 δισ. ευρώ, ενώ ο λόγος των ΜΕΑ προς το σύνολο των ανοιγμάτων διαμορφώθηκε στο 43,1%, μειωμένος κατά 1,7% σε σχέση με το 2016²⁶. Στον Πίνακα 2.9 παρουσιάζονται τα βασικά μεγέθη του συνολικού δανειακού χαρτοφυλακίου των τραπεζών τα έτη 2016-2017.

Πίνακας 2. 9 Ανάλυση μη εξυπηρετούμενων ανοιγμάτων (εκατ. €)

	Δεκέμβριος 2016	Δεκέμβριος 2017
Σύνολο ανοιγμάτων	237.489	222.133
Εξυπηρετούμενα ανοίγματα	131.176	126.480
Μη εξυπηρετούμενα ανοίγματα	106.313	95.653
Αβέβαιης είσπραξης	30.303	30.534
Σε καθυστέρηση > 90 ημέρες	28.262	21.692
91-180 ημέρες	3.437	3.501
181-360 ημέρες	3.986	2.781
> 1 έτους	20.840	15.411
Καταγγελμένες απαιτήσεις	47.748	43.427
Ανοίγματα υπό ρύθμιση	50.702	50.430
Εξυπηρετούμενα ανοίγματα υπό ρύθμιση	16.069	16.339
Μη εξυπηρετούμενα ανοίγματα υπό ρύθμιση	34.633	34.091
Προβλέψεις και διαγραφές		
Συσσωρευμένες προβλέψεις	52.843	45.364
Διαγραφές έτους	3.771	8.153
εκ των οποίων διαγραφές κατ. απαιτήσεων	3.232	6.733

Πηγή: Τράπεζα της Ελλάδος

²⁵ Τράπεζα της Ελλάδος, Επισκόπηση του ελληνικού χρημ/τικού συστήματος, Ιανουάριος 2017, σελ. 21

²⁶ Τράπεζα της Ελλάδος, Επισκόπηση του ελληνικού χρημ/τικού συστήματος, Μάιος 2018, σελ. 20

Παρατηρούμε πως παρά τη μείωση του συνόλου των ΜΕΑ, τα ανοίγματα αβέβαιης είσπραξης αυξήθηκαν οριακά σε σχέση με το προηγούμενο έτος, γεγονός το οποίο προβληματίζει σχετικά με τη διαχείριση των εν λόγω ανοιγμάτων. Τα ανοίγματα σε καθυστέρηση άνω των 90 ημερών μειώθηκαν κατά 23,3%, σημειώνοντας τη μεγαλύτερη ετήσια μείωση σε σχέση με τις τρεις κατηγορίες ΜΕΑ²⁷. Βλέπουμε επίσης πως το 71% των ανοιγμάτων σε καθυστέρηση άνω των 90 ημερών έχουν καθυστέρηση άνω του ενός έτους. Τέλος, παρατηρούμε πως σημαντικό ρόλο στη μείωση του ύψους των ΜΕΑ έπαιξαν και οι διαγραφές ύψους 8,1 δισ. ευρώ που πραγματοποιήθηκαν το 2017, με το μεγαλύτερο μέρος αυτών να είναι καταγγελλόμενες αιτήσεις (83,1% επί του συνόλου των διαγραφών).

Από τα παραπάνω παρατηρούμε πως παρά τη μείωση των ΜΕΑ το τελευταίο έτος, το μέγεθός τους παραμένει αρκετά υψηλό, γεγονός το οποίο δυσχεραίνει την ικανότητα παροχής πιστώσεων των τραπεζών. Για τον λόγο αυτό, οι τέσσερις συστημικές τράπεζες έχουν θέσει ένα πλαίσιο επιχειρησιακών στόχων για την περίοδο Ιουν. 2016 – 2019, επιδιώκοντας τη μείωση του συνόλου των ΜΕΑ στα 64,6 δισ. ευρώ το 2019²⁸. Η επίτευξη ανωτέρω στόχου θα παίζει καθοριστικό ρόλο στην ικανότητα διεκπεραίωσης του διαμεσολαβητικού ρόλου των τραπεζών, ή αλλιώς στη χρηματοδότηση της πραγματικής οικονομίας και της συνεισφοράς τους στην έξοδο από την οικονομική κρίση, όπως επίσης και στην αύξηση της κερδοφορίας τους, η οποία όπως θα δούμε στην επόμενη ενότητα έχει πληγεί σε μεγάλο βαθμό τα τελευταία χρόνια.

Πίνακας 2. 10 Βασικοί επιχειρησιακοί στόχοι συστημικών τραπεζών για το σύνολο του δανειακού τους χαρτοφυλακίου (δισ. €)

Ιούν. 16	Ιούν. 17	Δεκ. 17	Ιούν. 18	Δεκ. 18	2019
Υπόλοιπο (πριν από προβλέψεις) ΜΕΑ					
106,9	101,8	95,9	90,2	81,5	64,6
Δείκτης ΜΕΑ					
50,5%	50,6%	48,5%	46,9%	43,1%	35,2%

Πηγή: Τράπεζα της Ελλάδος

²⁷ Τα ΜΕΑ διαχωρίζονται σε τρεις κατηγορίες: α) Ανοίγματα Αβέβαιης Είσπραξης χωρίς καθυστέρηση ή σε καθυστέρηση ≤ 90 ημέρες (Unlikely to Pay). Υποκατηγορία ανοιγμάτων τα οποία θεωρούνται μη εξυπηρετούμενα, παρόλο που είναι είτε ενήμερα, είτε σε καθυστέρηση μέχρι 90 ημέρες. β) Ανοίγματα σε Καθυστέρηση > 90 ημερών, εξαιρουμένων των Καταγγελλόμενων Απαιτήσεων (Exposures in Arrears > drpd excluding Denounced Loans). Υποκατηγορία ανοιγμάτων τα οποία θεωρούνται μη εξυπηρετούμενα, παρόλο που είναι είτε ενήμερα, είτε σε καθυστέρηση μέχρι 90 ημέρες. γ) Καταγγελλόμενες Απαιτήσεις (Denounced Loans). Ως καταγγελλόμενες απαιτήσεις θεωρούνται τα δάνεια των οποίων η σύμβαση έχει καταγγελθεί από τον δανειοδότη και η καταγγελία αυτή έχει γνωστοποιηθεί στον δανειολήπτη.

²⁸ Τράπεζα της Ελλάδος, Έκθεση για τους επιχειρησιακούς στόχους μη εξυπηρετούμενων ανοιγμάτων, Ιούνιος 2018, σελ. 3

2.5.4 Εξέλιξη μεγεθών αποτελεσμάτων χρήσεως

Το αντίξοο μακροοικονομικό περιβάλλον επηρέασε αναπόφευκτα την κερδοφορία των ελληνικών τραπεζών, με αποτέλεσμα να καταγράψουν ζημίες στο μεγαλύτερο μέρος της υπό εξέτασης περιόδου. Συγκεκριμένα το 2008 οι ελληνικές εμπορικές τράπεζες εμφάνισαν κέρδη (προ φόρων) ύψους 1,05 δισ. ευρώ, ενώ το επόμενο έτος τα κέρδη τους μειώθηκαν στα 1,91 εκατ. ευρώ, καταγράφοντας μείωση της τάξεως του 99,8%. Έκτοτε ακολούθησε μία σειρά ζημιογόνων χρήσεων, με τις ελληνικές τράπεζες να καταγράφουν ζημίες προ φόρων συνολικού ύψους 77,5 δισ. ευρώ την επταετία 2010-2016. Εξαίρεση αποτελεί το 2013, όπου οι ελληνικές τράπεζες εμφάνισαν κέρδη (προ φόρων) ύψους 744 εκατ. ευρώ, τα οποία ωστόσο οφείλονται σε μη επαναλαμβανόμενα γεγονότα (όπως η καταγραφή αρνητικής υπεραξίας)²⁹. Σημειώνεται εδώ πως σε όλη τη διάρκεια της περιόδου 2001-2009 το ελληνικό τραπεζικό σύστημα υπήρξε κερδοφόρο, με τη μεγαλύτερη κερδοφορία να καταγράφεται το 2007 (3,67 δισ. ευρώ), δηλαδή ένα έτος πριν το ξέσπασμα της χρηματοπιστωτικής κρίσης (Βλέπε Παράρτημα Διάγραμμα Π.1).

Πίνακας 2. 11 Βασικά μεγέθη αποτελεσμάτων χρήσεως του συνόλου των ελληνικών εμπορικών τραπεζών σε ατομική βάση (εκατ. €)

Έτος	Λειτουργικά έσοδα	Αμοιβές και έξοδα προσωπικού	Λειτουργικά έξοδα	Προβλέψεις	Κέρδη προ φόρων
2008	9.828	3.433	5.895	2.886	1.047
2009	10.627	3.598	6.133	4.492	2
2010	9.483	3.465	5.916	5.769	-2.203
2011	8.450	3.251	5.587	48.255	-45.392
2012	4.920	2.623	4.552	10.803	-10.529
2013	6.324	2.769	4.822	7.285	745
2014	6.677	2.366	4.328	10.566	-8.145
2015	7.082	2.141	3.989	14.925	-11.908
2016	7.908	1.936	3.747	4.219	-105

Πηγή: Τράπεζα της Ελλάδος

Τα παραπάνω ήταν απόρροια της διεθνούς χρηματοπιστωτικής κρίσης που ξέσπασε το 2008 και ενώ οι επιπτώσεις της δεν έγιναν κατευθείαν αντιληπτές, αφού

²⁹ Τράπεζα της Ελλάδος, Έκθεση του Διοικητή για το έτος 2013, Φεβρουάριος 2014, σελ. 154

όπως είδαμε τα πρώτα δύο χρόνια οι ελληνικές τράπεζες παρουσίαζαν κέρδη, στη συνέχεια παρουσιάστηκε μία σειρά προβλημάτων εξαιτίας της εγχώριας δημοσιονομικής κρίσης. Συγκεκριμένα τα καθαρά έσοδα από τόκους, τα οποία διαχρονικά αποτελούσαν τη σημαντικότερη πηγή εσόδων των τραπεζών³⁰, μειώθηκαν σημαντικά την περίοδο 2008-2012. Ενδεικτικά αναφέρεται πως το 2008 ανέρχονταν σε 8,2 δισ. ευρώ, ενώ το 2012 μειώθηκαν στα 5,1 δισ. ευρώ³¹. Η μείωση αυτή οφείλεται στην προανα-φερθείσα αύξηση των μη εξυπηρετούμενων δανείων, για τα οποία δεν εισπράττονται οι οφειλόμενοι τόκοι και στη μείωση του υπολοίπου των δανείων, καθώς όπως ειπώθηκε και προηγουμένως, οι χορηγήσεις νέων δανείων περιορίστηκαν σημαντικά στο εν λόγω διάστημα. Αποτέλεσμα ήταν η μείωση των εσόδων από τόκους της τάξεως του 26,8%. Στο ίδιο διάστημα, τα έξοδα τόκων μειώθηκαν με μικρότερο ρυθμό (19,8%), με αποτέλεσμα τη μείωση των καθαρών εσόδων από τόκους. Μείωση σημείωσαν επίσης και τα καθαρά έσοδα από προμήθειες, που αποτελούσαν τη δεύτερη σημαντικότερη πηγή εσόδων των τραπεζών. Αποτέλεσμα των παραπάνω ήταν η μείωση των λειτουργικών εσόδων των ελληνικών τραπεζών κατά 4,91 δισ. ευρώ (49,9%). Οι ελληνικές τράπεζες προσπάθησαν να αντισταθμίσουν τις παραπάνω εξελίξεις με τη μείωση του λειτουργικού τους κόστους, κυρίως μέσω της μείωσης των εξόδων προσωπικού. Συγκεκριμένα, τα έξοδα προσωπικού μειώθηκαν κατά 23,6% την περίοδο 2008-2012, με αποτέλεσμα τη μείωση των λειτουργικών τους εξόδων κατά 23%. Ωστόσο, η μείωση αυτή ήταν μικρότερη της αντίστοιχης μείωσης των λειτουργικών εσόδων, το οποίο σε συνδυασμό με την αύξηση των προβλέψεων για την κάλυψη του πιστωτικού κινδύνου (λόγω της επιδείνωσης της χρηματοοικονομικής κατάστασης των δανειοληπτών), οδήγησε σε ζημίες ύψους 10,5 δισ. ευρώ το 2012.

Την περίοδο 2013-2016, τα έσοδα από τόκους των ελληνικών τραπεζών σημείωσαν μείωση της τάξεως του 23,4%, μικρότερη όμως σε σχέση με την αντίστοιχη μείωση των εξόδων για τόκους (60%), με αποτέλεσμα την αύξηση των καθαρών εσόδων από τόκους κατά 25,5%. Σημειώνεται εδώ, πως στη σημαντική μείωση των εξόδων για τόκους, σημαντικό ρόλο έπαιξε η μείωση της χρηματοδότησης των ελληνικών τραπεζών μέσω του μηχανισμού έκτακτης ενίσχυσης σε ρευστότητα. Τα παραπάνω, σε συνδυασμό με την αύξηση των καθαρών εσόδων από προμήθειες της τάξεως του 17,6%, είχαν ως αποτέλεσμα την αύξηση των λειτουργικών εσόδων κατά

³⁰ Βλέπε Παράρτημα Πίνακα Π.2

³¹ Η κατάσταση αποτελεσμάτων χρήσεως των ελληνικών εμπορικών τραπεζών σε ατομική βάση, παρουσιάζεται αναλυτικά στον Πίνακα ΙΙΙ.1 του Παραρτήματος

60,7%. Ταυτόχρονα, συνεχίστηκε η προσπάθεια μείωσης των εξόδων προσωπικού, μέσω της μείωσης των τραπεζικών υπαλλήλων, της συρρίκνωσης του δικτύου καταστημάτων και της αύξησης της χρήσης εναλλακτικών καναλιών εξυπηρέτησης πελατών, με αποτέλεσμα τη σημαντική μείωση των λειτουργικών εξόδων. Τα δύο παραπάνω συνέβαλαν στην αύξηση των καθαρών εσόδων (λειτουργικά έσοδα μείον λειτουργικά έξοδα), τα οποία το 2016 ανήλθαν σε 4,16 δισ. ευρώ, αυξημένα κατά 2,66 δισ. ευρώ σε σχέση με το 2013. Απόρροια των παραπάνω εξελίξεων, ήταν τα καθαρά έσοδα να εξισωθούν περίπου με το ύψος των προβλέψεων, με αποτέλεσμα οι ελληνικές τράπεζες να εμφανίσουν ζημίες προ φόρων ύψους 105,1 εκατ. ευρώ και κέρδη μετά φόρων ύψους 232,8 εκατ. ευρώ. Σημειώνεται επίσης ότι το 2017 αναμένεται περαιτέρω βελτίωση της κερδοφορίας των τραπεζών. Σύμφωνα με την ΤτΕ, το εννεάμηνο του 2017 οι ελληνικοί τραπεζικοί όμιλοι εμφάνισαν κέρδη πριν από φόρους ύψους 287 εκατ. ευρώ³², τα οποία ωστόσο απέχουν πολύ από τα προ κρίσεως επίπεδα.

Συνοψίζοντας, παρά την ισχνή βελτίωση της κερδοφορίας των ελληνικών τραπεζών, το ελληνικό τραπεζικό σύστημα έχει να αντιμετωπίσει σημαντικές προκλήσεις, έτσι ώστε να επιστρέψει στα προ κρίσεως επίπεδα. Κυριότερη είναι αυτή της αποτελεσματικότερης διαχείρισης των μη εξυπηρετούμενων ανοιγμάτων, με στόχο την αποδέσμευση πόρων και τη διοχέτευσή τους στη χρηματοδότηση της πραγματικής οικονομίας. Η αύξηση της πιστοδοτικής ικανότητας των τραπεζών, θα συνεισφέρει σε μεγάλο βαθμό στην αύξηση των λειτουργικών εσόδων τους, ενώ η διατήρηση της πορείας μείωσης της άντλησης ρευστότητας από το Ευρωσύστημα έως το μηδενισμό της, θα συμβάλει στην περαιτέρω αύξησή τους. Σημαντική πρόκληση, είναι και η αύξηση του ρυθμού επιστροφής των καταθέσεων, ιδίως αυτών εντός Ελλάδος. Τέλος, η εκμετάλλευση της τεχνολογίας για την παροχή καινοτόμων υπηρεσιών, μπορεί να συνεισφέρει στην αύξηση της χρήσης των εναλλακτικών καναλιών εξυπηρέτησης των πελατών, το οποίο με τη σειρά του θα συνεισφέρει στη μείωση των λειτουργικών τους εξόδων και επομένως στην αύξηση της κερδοφορίας τους.

³² Τράπεζα της Ελλάδος, Έκθεση του Διοικητή για το έτος 2017, Φεβρουάριος 2018, σελ. 201

3. ΤΡΑΠΕΖΑ ΠΕΙΡΑΙΩΣ

3.1 Ιστορική αναδρομή

3.1.1 Από την ίδρυση έως την χρηματοπιστωτική κρίση του 2008

Η Τράπεζα Πειραιώς ιδρύθηκε το 1916 και δύο χρόνια αργότερα εισήχθη στο Χρηματιστήριο Αθηνών. Τα χρόνια που ακολούθησαν δραστηριοποιήθηκε ως ιδιωτική τράπεζα, ενώ το 1963 εντάχθηκε στον όμιλο της Εμπορικής Τράπεζας. Το 1975, μία περίοδο ευρύτατων κρατικοποιήσεων, πέρασε υπό κρατικό έλεγχο στον οποίο παρέμεινε έως το 1991 όταν επανιδιωτικοποιήθηκε.

Η περίοδος 1991-1999, μπορεί να χαρακτηριστεί ως περίοδος ανάπτυξης και δημιουργίας «κρίσιμης μάζας» για την τράπεζα. Την ιδιωτικοποίηση ακολούθησε ένα έτος αναδιοργάνωσης, εξυγίανσης και κυρίως ανάπτυξης για την τράπεζα, καθώς επέκτεινε τις δραστηριότητές της εντός και εκτός Ελλάδος. Συγκεκριμένα, το 1993 ίδρυσε την Πειραιώς Leasing, η οποία αργότερα έγινε ένα από τα μεγαλύτερα ονόματα στον κλάδο των χρηματοδοτικών μισθώσεων, την Πειραιώς ΑΕΔΑΚ, η οποία ακολούθησε ανάλογη πορεία, προσφέροντας υπηρεσίες διαχείρισης χαρτοφυλακίων (σύνολο υπό διαχείριση κεφαλαίων το 2017, άνω του 1 δισ. ευρώ) και τέλος την Πειραιώς Ασφαλιστική Πρακτορειακή. Το 1996 ίδρυσε την Tirana Bank, την πρώτη ιδιωτική τράπεζα που δραστηριοποιήθηκε στην Αλβανία και μία εκ των κορυφαίων τραπεζών της Αλβανίας σήμερα. Τα επόμενα τρία χρόνια προχώρησε στην υλοποίηση μιας σειράς στρατηγικών κινήσεων με στόχο την εδραίωσή της στην εγχώρια αγορά. Αναλυτικότερα, το 1997 προέβη στην απορρόφηση των στοιχείων του ενεργητικού και του παθητικού της Chase Manhattan Bank στην Αθήνα και στην αγορά του 30% της Σίγμα ΑΧΕ, με συμφωνία για αγορά πρόσθετου 21% η οποία πραγματοποιήθηκε το επόμενο έτος. Το 1998 προχώρησε στην εξαγορά της Τράπεζας Μακεδονίας-Θράκης, της μικρής εξειδικευμένης τράπεζας Credit Lyonnais Hellas και στη σύναψη συμφωνίας εξαγοράς σημαντικού πακέτου της Xiosbank, η οποία ολοκληρώθηκε το 1999. Επιπλέον, το 1999 προχώρησε στην εξαγορά του 56% της Marathon National Bank Νέας Υόρκης και στην απορρόφηση των εργασιών της National Westminster στην Ελλάδα. Παράλληλα, προχώρησε στην περαιτέρω επέκταση της διεθνούς της δραστηριότητας, εξαγοράζοντας την Pater Credit Bank στη Ρουμανία (η οποία μετονομάστηκε σε Piraeus Bank Romania) και ιδρύοντας κατάστημα στο Λονδίνο.

Η περίοδος 2000-2008, μπορεί να χαρακτηριστεί ως περίοδος ομογενοποίησης διαδικασιών και πληροφοριακών συστημάτων, ισχυροποίησης της εγχώριας παρουσίας και διεθνούς επέκτασης. Συγκεκριμένα, το 2000 πραγματοποιήθηκε λειτουργική και διοικητική ενοποίηση των τριών εμπορικών τραπεζών του ομίλου (Πειραιώς, Μακεδονίας-Θράκης και Χiosbank), ενώ το επόμενο έτος πραγματοποιήθηκε συγχώνευση των ομοειδών αμοιβαίων κεφαλαίων και απορρόφηση της Χίος Χρηματιστηριακή και Μακεδονίας-Θράκης Χρηματιστηριακή από τη Σίγμα ΑΧΕΠΕΥ. Σημειώνεται επίσης πως η Τράπεζα Πειραιώς υπήρξε πρωτοπόρος στην ηλεκτρονική τραπεζική, καθώς το 2000 δημιούργησε την Winbank, την πρώτη ολοκληρωμένη ηλεκτρονική πλατφόρμα στην Ελλάδα. Το επόμενο διάστημα προχώρησε σε περαιτέρω ομογενοποίηση των διαδικασιών, καθώς το 2003 εξαγόρασε ETBAbank και το 2004 απορρόφησε τις Δελβέτογλου ΑΧΕΠΕΥ και την Πειραιώς Πρακτορειακή. Όσον αφορά τη διεθνή επέκτασή της, το 2005 εξαγόρασε το 99,7% της Βουλγαρικής Piraeus Eurobank AD, το 80% της σερβικής Piraeus Atlas Banka AD, το 69,3% της Egyptian Commercial Bank, το 2007 εξαγόρασε την International Commercial Bank στην Ουκρανία και το δίκτυο καταστημάτων της Arab Bank στην Κύπρο και τέλος το 2008 ίδρυσε την Πειραιώς Κύπρου Λτδ.

3.1.2 Από τη χρηματοπιστωτική κρίση έως σήμερα

Όπως είδαμε προηγουμένως, η Τράπεζα Πειραιώς από την ιδιωτικοποίησή της και έπειτα παρουσίασε μεγάλη ανάπτυξη εργασιών, μεγεθών και δραστηριοτήτων, φτάνοντας στο σημείο να είναι μία από τις σημαντικότερες τράπεζες στην ελληνική επικράτεια. Ωστόσο, οι δυσμενείς μακροοικονομικές και πολιτικές εξελίξεις που επικράτησαν στη χώρα μας, ως αποτέλεσμα της διεθνούς χρηματοπιστωτικής κρίσης, επηρέασαν άμεσα και σε σημαντικό βαθμό τις δραστηριότητες του ομίλου. Για την αντιμετώπιση των παραπάνω, η Πειραιώς προέβη σε μία σειρά ενεργειών, οι οποίες όπως θα δούμε παρακάτω περιλάμβαναν περιορισμό των διεθνών της δραστηριοτήτων, και συμμετοχή στο κύμα συγχωνεύσεων και εξαγορών που ακολούθησε, με στόχο την επίτευξη συνεργειών και τη βελτίωση της αποτελεσματικότητάς της.

Το 2010, παρά το δυσμενές μακροοικονομικό περιβάλλον, η Τράπεζα Πειραιώς συνέχισε να πρωτοπορεί στον τομέα της ηλεκτρονικής τραπεζικής, καθώς προχώρησε στη δημιουργία του Winbank Direct, του πρώτου διαδικτυακού καναλιού πώλησης τραπεζικών προϊόντων στην Ελλάδα. Το επόμενο έτος πραγματοποίησε ΑΜΚ ύψους

0,8 δισ. ευρώ και πήρε μέρος στο Πρόγραμμα Ανταλλαγής Ομολόγων Ελληνικού Δημοσίου (PSI) με το σύνολο των επιλέξιμων τίτλων ύψους 7,7 δισ. ευρώ, με αποτέλεσμα η συνολική απομείωση οφειλών για τη χρήση 2011 να ανέλθει στα 5,9 δισ. ευρώ (προ φόρων). Το 2012 προχώρησε στην απόκτηση του υγιούς τμήματος της υπό εκκαθάριση Αγροτικής Τράπεζας, την απόκτηση του συνολικού ποσοστού συμμετοχής της Societe Generale (99,1%) στη Geniki Bank και την πώληση του ποσοστού συμμετοχής της στην Marathon Banking Corporation. Το 2013 αποτελεί ορόσημο για τη διαχρονική πορεία του ομίλου, καθώς η τράπεζα διογκώθηκε με πρωτοφανή τρόπο για τα Ελληνικά δεδομένα, αποκτώντας το σύνολο των δραστηριοτήτων στην Ελλάδα (καταστήματα, προσωπικό, στοιχεία ενεργητικού και παθητικού) της Τράπεζας Κύπρου, της Cyprus Popular Bank και της Ελληνικής Τράπεζας, ενώ απέκτησε το σύνολο του μετοχικού κεφαλαίου της Millenium Bank Ελλάδος. Με τη διεκπεραίωση των εξαγορών αυτών, η τράπεζα κατέστη η μεγαλύτερη στην Ελλάδα, με βάση το σύνολο του ενεργητικού, τις χορηγήσεις προ προβλέψεων, τις καταθέσεις των πελατών και το δίκτυο καταστημάτων, ενώ στόχος ήταν η βελτίωση των πηγών χρηματοδότησης της και η ισχυροποίηση της θέσης της στο νέο τραπεζικό τοπίο της χώρας μας. Ενδεικτικά αναφέρεται πως το ενεργητικό της Τράπεζας Πειραιώς σε ενοποιημένη βάση στις 31.12.2011 ανερχόταν σε 49,35 δισ. ευρώ, ενώ στις 31.03.2013 ανήλθε στα 85,92 δισ. ευρώ. Σημειώνεται επίσης πως εάν συμπεριληφθεί και η AMK ύψους 8,42 δισ. που πραγματοποιήθηκε το ίδιο έτος, το σύνολο του ενεργητικού του ομίλου ανήλθε στα 94,35 δισ. ευρώ³³.

Το 2014 η Πειραιώς εξαγόρασε τη Γενική Τράπεζα της Ελλάδος και προέβη σε νέα AMK ύψους 1,75 δισ. ευρώ, ενώ το 2015 απέκτησε το υγιές τμήμα της Πανελληνίας Τράπεζας και προέβη εκ νέου σε αύξηση μετοχικού κεφαλαίου ύψους 4,7 δισ. ευρώ. Σημειώνεται επίσης πως το 2016 η Τράπεζα Πειραιώς εισήγαγε πρώτη στην ελληνική αγορά ένα νέο μοντέλο πλήρως αυτοματοποιημένου ηλεκτρονικού καταστήματος (e-branch), συνεχίζοντας έτσι να καινοτομεί στον τομέα της ηλεκτρονικής τραπεζικής. Σημειώνεται τέλος πως παρά τις φιλόδοξες προσπάθειες της τράπεζας, οι οποίες οδήγησαν στην αύξηση των μεριδίων αγοράς της, έχει να αντιμετωπίσει αρκετές προκλήσεις προκειμένου να επιστρέψει στα προ κρίσεως επίπεδα κερδοφορίας.

³³ Περισσότερες πληροφορίες περιέχονται στο ενημερωτικό δελτίο για την αύξηση μετοχικού κεφαλαίου της Τράπεζας Πειραιώς (3/6/2013), το οποίο είναι διαθέσιμο στην ακόλουθη ηλεκτρονική διεύθυνση: <http://www.piraeusbankgroup.com/el/investors/share/capital-increase-2013-2014/capital-increase-2013/enimerotiko-deltio>

3.2 Εξέλιξη βασικών μεγεθών

Ως αποτέλεσμα των ανωτέρω εξελίξεων, ο Όμιλος Πειραιώς αποτελεί σήμερα τον μεγαλύτερο τραπεζικό οργανισμό σε όρους ενεργητικού, δανείων, καταθέσεων και δικτύου καταστημάτων στην ελληνική αγορά. Στον Πίνακα 3.1 παρουσιάζεται η διαχρονική εξέλιξη του ενεργητικού των τεσσάρων μεγαλύτερων πιστωτικών ιδρυμάτων που λειτουργούν στην ελληνική επικράτεια. Βλέπουμε πως τα τέσσερα πρώτα χρόνια της υπό εξέταση περιόδου (2008-2011), η Τράπεζα Πειραιώς κατείχε την τέταρτη θέση σε όρους ενεργητικού στην ελληνική αγορά. Τα έτη 2012-2013, λόγω των προαναφερθέντων εξαγορών, το ενεργητικό της τράπεζας αυξήθηκε κατά 96,7%, για να διαμορφωθεί στο τέλος του 2013 στα 85,8 δισ. ευρώ. Στο ίδιο διάστημα σημειώθηκε μείωση του ενεργητικού της Εθνικής Τράπεζας και της Eurobank κατά 3,4% και 6,75% αντίστοιχα και αύξηση του ενεργητικού της Alpha Bank κατά 23,4%. Την περίοδο 2014-2017, σημειώθηκε σημαντική μείωση του ενεργητικού της Τράπεζας Πειραιώς, το οποίο στο τέλος του 2017 διαμορφώθηκε στα 64,5 δισ. ευρώ, μειωμένο κατά 21,3 δισ. ευρώ σε σχέση με το 2013 (-24,8%). Η μείωση αυτή οφείλεται, κατά κύριο λόγο, στην υλοποίηση μέρους του σχεδίου αναδιάρθρωσης της Τράπεζας Πειραιώς, το οποίο δεσμεύτηκε να ολοκληρώσει μέχρι το τέλος του 2018. Στο διάστημα αυτό, το ενεργητικό των υπόλοιπων τριών συστημικών τραπεζών μειώθηκε επίσης, με τη μεγα-

Πίνακας 3. 1 Διαχρονική εξέλιξη ενεργητικού των τεσσάρων συστημικών τραπεζών σε ατομική βάση (εκατ. €)

Έτος	Τράπεζα Πειραιώς	Εθνική Τράπεζα της Ελλάδος	Alpha Bank	Τράπεζα Eurobank Ergasias
2008	50.213	83.820	66.738	93.065
2009	48.922	91.220	67.849	99.856
2010	51.700	96.305	63.771	90.372
2011	43.840	87.169	55.197	75.782
2012	63.022	77.939	53.773	60.808
2013	85.778	84.197	68.103	70.669
2014	84.603	81.946	67.635	67.494
2015	83.408	77.074	64.993	64.195
2016	78.538	68.268	60.403	57.921
2017	64.491	58.425	55.855	51.448

Πηγή: Ετήσιες οικονομικές εκθέσεις τραπεζών

λύτερη μείωση να παρατηρείται στην Εθνική Τράπεζα (-30,6%), ενώ ακολουθούν η Eurobank (-27,2%) και η Alpha Bank (-18%). Σημειώνεται τέλος, πως όλες οι τράπεζες εμφανίζουν μείωση του ενεργητικού τους σε σχέση με το 2008, με εξαίρεση την Τράπεζα Πειραιώς, η οποία εμφανίζει αύξηση της τάξεως του 24,8%.

Όσον αφορά το εγχώριο δίκτυο καταστημάτων, την περίοδο 2008-2011 η Τράπεζα Πειραιώς κατείχε την τέταρτη θέση στην ελληνική αγορά. Συγκεκριμένα, το 2011 η Εθνική Τράπεζα διέθετε συνολικό δίκτυο το οποίο αριθμούσε 542 καταστήματα, ενώ ακολουθούσαν η Alpha Bank με 414 και η Eurobank με 402 καταστήματα. Τα επόμενα δύο έτη (2012-2013), ως απόρροια των συγχωνεύσεων και εξαγορών που πραγματοποιήθηκαν, ο συνολικός αριθμός των καταστημάτων της Τράπεζας Πειραιώς σχεδόν τριπλασιάστηκε. Αναλυτικότερα, το 2013 η Τράπεζα Πειραιώς διέθετε 957 καταστήματα, μία αύξηση της τάξεως του 178% σε σχέση με το 2011. Το επόμενο διά-

Πίνακας 3. 2 Δίκτυο καταστημάτων των τεσσάρων συστημικών τραπεζών

Έτος	Τράπεζα Πειραιώς	Εθνική Τράπεζα της Ελλάδος	Alpha Bank	Τράπεζα Eurobank Ergasias
2008	356	579	416	428
2009	357	575	431	432
2010	358	574	430	419
2011	344	542	414	402
2012	785	511	405	374
2013	957	540	626	537
2014	803	528	609	506
2015	709	526	608	486
2016	662	509	517	438
2017	622	485	469	396

Πηγή: ΕΕΤ, Δίκτυο τραπεζών και απασχολούμενο προσωπικό

στημα πραγματοποιήθηκαν διαδικασίες συγχώνευσης και λειτουργικής ενοποίησης καταστημάτων με στόχο την επίτευξη συνεργειών κόστους, με αποτέλεσμα ο αριθμός των καταστημάτων της τράπεζας να μειώνεται σταδιακά κάθε έτος. Σημειώνεται επίσης πως μία εκ των δεσμεύσεων της Τράπεζας Πειραιώς στο πλαίσιο του σχεδίου αναδιάρθρωσης, ήταν η μείωση του αριθμού καταστημάτων στην Ελλάδα, με μέγιστο αριθμό τα 650 καταστήματα έως τις 31.12.2017. Έτσι, το δίκτυο καταστημάτων της τράπεζας συρρικνώθηκε στη διάρκεια του 2014 κατά 154 μονάδες, ενώ κατά τη διάρκεια του επόμενου έτους πραγματοποιήθηκε μια σειρά συγχωνεύσεων και διακοπών

λειτουργίας καταστημάτων, με αποτέλεσμα στο τέλος του 2016 το σύνολό τους να διαμορφωθεί σε 662. Τέλος, το 2017 ο συνολικός αριθμός των καταστημάτων της Τράπεζα Πειραιώς διαμορφώθηκε σε 622, διαθέτοντας το πλέον εκτεταμένο δίκτυο καταστημάτων στη χώρα, παρέχοντας ευρεία γεωγραφική και πληθυσμιακή κάλυψη.

Ανάλογη είναι και η διαχρονική εξέλιξη του αριθμού των εργαζομένων της Τράπεζας Πειραιώς στην Ελλάδα. Το 2013 το σύνολο των εργαζομένων της τράπεζας ανήλθε σε 14.110, αυξημένο κατά 176% σε σχέση με το 2008. Η αύξηση αυτή είναι απόρροια των ανωτέρω εξελίξεων. Από το 2013 και έπειτα η τράπεζα προέβη στη μείωση του αριθμού των εργαζομένων σε συνέχεια των εξαγορών, με στόχο τη μείωση των λειτουργικών εξόδων. Σημειώνεται επίσης, πως το σχέδιο αναδιάρθρωσης της Τράπεζας Πειραιώς περιελάμβανε τον περιορισμό του αριθμού των εργαζομένων έως τις 31.12.2017. Έτσι, υλοποιήθηκαν προγράμματα εθελούσιας αποχώρησης προσωπικού, με αποτέλεσμα τη σταδιακή μείωση του προσωπικού τα επόμενα χρόνια, ο συνολικός αριθμός του οποίου ανήλθε σε 12.848 άτομα στο τέλος του 2017.

Πίνακας 3. 3 Ανθρώπινο δυναμικό των τεσσάρων συστημικών τραπεζών

Έτος	Τράπεζα Πειραιώς	Εθνική Τράπεζα της Ελλάδος	Alpha Bank	Τράπεζα Eurobank Ergasias
2008	5.118	13.163	7.558	7.680
2009	5.049	12.534	7.501	7.573
2010	4.853	12.217	7.266	7.392
2011	4.662	11.640	6.997	7.195
2012	9.629	11.230	6.712	7.170
2013	14.110	12.818	10.452	9.158
2014	14.278	10.439	8.869	9.040
2015	14.254	10.939	9.012	8.672
2016	13.192	9.935	8.543	8.153
2017	12.848	9.770	8.341	8.026

Πηγή: Πηγή: EET, Δίκτυο τραπεζών και απασχολούμενο προσωπικό

Όσον αφορά τις καταθέσεις της Τράπεζας Πειραιώς, η διαχρονική εξέλιξή τους δεν διαφέρει από αυτή του συνόλου του τραπεζικού κλάδου, που περιγράφεται αναλυτικά στην Παράγραφο 2.5.2. Αξίζει όμως να σημειωθεί, πως από την τέταρτη θέση την οποία κατείχε η Τράπεζα Πειραιώς το 2008, αναφορικά με το μερίδιο αγοράς καταθέσεων, σήμερα είναι πρώτη στην ελληνική αγορά.

Το 2008, πρωταγωνιστική θέση στην αγορά κατείχε η Εθνική Τράπεζα της Ελλάδος, με συνολικές καταθέσεις ύψους 56,3 δισ. ευρώ, ενώ ακολουθούσαν κατά φθίνουσα σειρά η Eurobank, η Alpha Bank και τέλος η Τράπεζα Πειραιώς. Τα επόμενα τρία χρόνια (2008-2011), παρατηρείται εκροή καταθέσεων και στις τέσσερις συστημικές τράπεζες, με τη μεγαλύτερη μείωση του συνόλου των καταθέσεων να σημειώνεται στην Eurobank (-39,6%) και την Alpha Bank (-29,8%). Ωστόσο, παρά τις ετήσιες μεταβολές του ύψους των καταθέσεων στο διάστημα αυτό, τα μερίδια αγοράς παρέμειναν αμετάβλητα σε σχέση με το 2008. Από το 2011 έως το 2014, η Τράπεζα Πειραιώς αύξησε σταδιακά το ύψος των καταθέσεών της, λόγω των παραπάνω εξελίξεων. Συγκεκριμένα, στο τέλος του 2012 οι καταθέσεις της ανήλθαν σε 31,1 δισ. ευρώ, σημειώνοντας ετήσια αύξηση της τάξεως του 69,7%. Στο ίδιο έτος οι καταθέσεις της Εθνικής Τράπεζας μειώθηκαν κατά 7,1%, της Alpha Bank κατά 2,4% και της Eurobank κατά 13%. Το 2014, ως συνέπεια των προαναφερθέντων συγχωνεύσεων και εξαγορών, οι καταθέσεις της Τράπεζας Πειραιώς ανήλθαν σε 50,2 δισ. ευρώ, αυξημένες κατά 61,5% σε σχέση με το 2012. Σημειώνεται εδώ πως από το 2013 και έπειτα η Τράπεζα Πειραιώς ανήλθε στην πρώτη θέση, αναφορικά με το μερίδιο αγοράς καταθέσεων. Σημειώνεται επίσης πως στο διάστημα αυτό αυξήθηκαν και οι καταθέσεις των υπόλοιπων τριών συστημικών τραπεζών. Το γεγονός αυτό οφείλεται, αφενός στις συγχωνεύσεις και εξαγορές που πραγματοποιήσαν και αφετέρου στη σταθεροποίηση των καταθέσεων, λόγω της αποκλιμάκωσης της αβεβαιότητας στη χώρα μας (Βλέπε Παράγραφο 2.5.2).

Πίνακας 3. 4 Διαχρονική εξέλιξη καταθέσεων των τεσσάρων συστημικών τραπεζών (εκατ. €)

Έτος	Τράπεζα Πειραιώς	Εθνική Τράπεζα της Ελλάδος	Alpha Bank	Τράπεζα Eurobank Ergasias
2008	24.110	56.291	33.816	44.467
2009	25.730	58.081	35.258	45.807
2010	24.052	52.471	31.234	40.522
2011	18.334	44.025	23.749	26.864
2012	31.108	40.908	23.191	23.366
2013	48.498	45.290	37.505	33.952
2014	50.240	44.130	37.817	31.985
2015	36.971	36.868	27.734	22.802
2016	39.765	37.326	29.010	23.678
2017	41.301	38.849	30.255	25.015

Πηγή: Ετήσιες οικονομικές εκθέσεις τραπεζών

Το 2015, το ελληνικό τραπεζικό σύστημα κλήθηκε να αντιμετωπίσει μεγάλες προκλήσεις, όπως οι τεράστιες εκροές καταθέσεων, αλλά και γεγονότα πρωτόγνωρα για τη χώρα, όπως η τραπεζική αργία και η επιβολή των περιορισμών κεφαλαίου. Υπό το πρίσμα των εξελίξεων αυτών, οι τέσσερις συστημικές τράπεζες είδαν τις καταθέσεις τους να μειώνονται σε μεγάλο βαθμό. Αναλυτικότερα, στο τέλος του 2015 οι καταθέσεις της Τράπεζας Πειραιώς μειώθηκαν κατά 26,4%, της Εθνικής Τράπεζας κατά 16,5%, της Alpha Bank κατά 26,7% και της Eurobank 28,7%.

Το 2016, παρατηρείται αύξηση των καταθέσεων στις τέσσερις συστημικές τράπεζες, με τη μεγαλύτερη να καταγράφεται στην τράπεζα Πειραιώς (7,6%). Σημειώνεται ωστόσο, πως η αύξηση αυτή των καταθέσεων των συστημικών τραπεζών οφείλεται στη συγκέντρωση του κλάδου και όχι στην ανάκτηση καταθέσεων, καθώς όπως είδαμε στην Παράγραφο 2.5.2, το σύνολο των καταθέσεων των εγχώριων πιστωτικών ιδρυμάτων μειώθηκε οριακά το 2016. Τέλος, το 2017 σημειώθηκε αύξηση των καταθέσεων των τεσσάρων τραπεζών, καθώς υπήρξε σταδιακή αποκατάσταση της εμπιστοσύνης των καταθετών και αύξηση του συνόλου των καταθέσεων του εγχώριου τραπεζικού συστήματος. Οι καταθέσεις της Τράπεζας Πειραιώς ανήλθαν σε 41,3 δισ. ευρώ, αντιπροσωπεύοντας πλέον το 32,7% του συνόλου των καταθέσεων των εγχώριων νοικοκυριών και επιχειρήσεων, ενώ ακολουθούν η Εθνική Τράπεζα με μερίδιο αγοράς 30,8%, η Alpha Bank με 24% και τέλος η Eurobank με 19,8%.

Πίνακας 3. 5 Διαχρονική εξέλιξη δανείων των τεσσάρων συστημικών τραπεζών (εκατ. €)

Έτος	Τράπεζα Πειραιώς	Εθνική Τράπεζα της Ελλάδος	Alpha Bank	Τράπεζα Eurobank Ergasias
2008	33.483	53.440	42.189	43.570
2009	31.245	58.130	41.811	42.015
2010	33.620	58.243	39.919	43.539
2011	28.497	52.891	36.152	36.087
2012	37.618	47.000	32.797	33.434
2013	57.399	46.327	44.236	37.468
2014	53.987	43.531	43.476	35.076
2015	49.426	39.750	41.558	32.974
2016	48.720	38.166	40.262	31.908
2017	44.885	36.248	38.521	30.866

Πηγή: Ετήσιες οικονομικές εκθέσεις τραπεζών

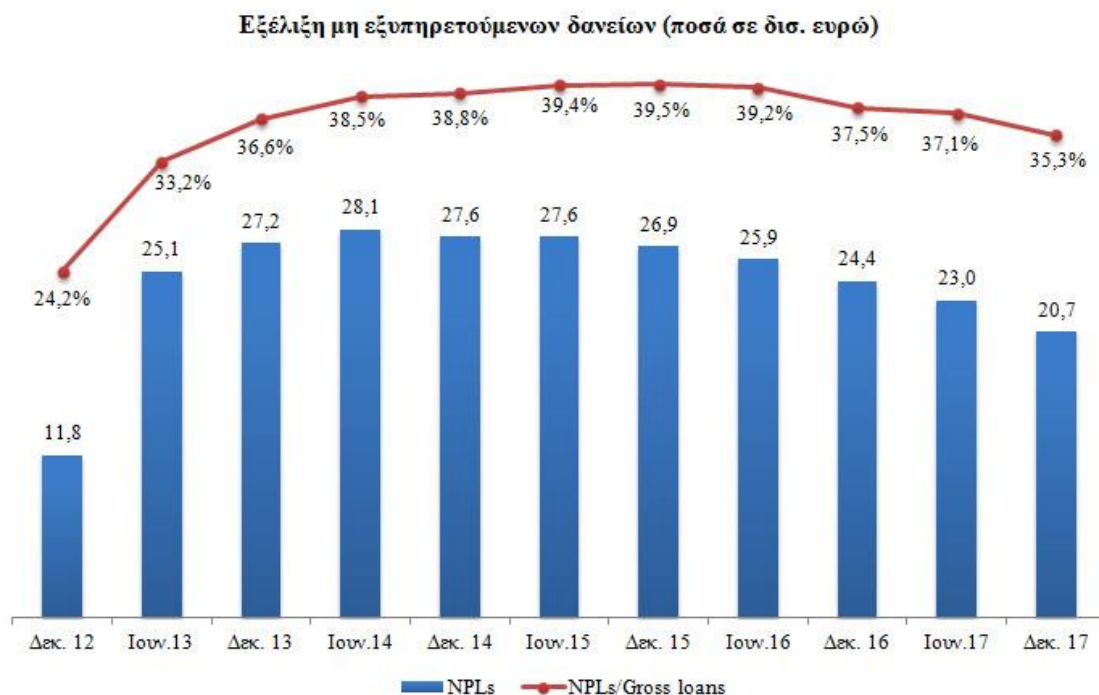
Ανάλογη είναι και η διαχρονική εξέλιξη των δανείων των τεσσάρων συστημικών τραπεζών. Όπως ακριβώς και με τις καταθέσεις, το διάστημα 2008-2011 η Τράπεζα Πειραιώς κατείχε την τέταρτη θέση, αναφορικά με το μερίδιο αγοράς δανείων στην ελληνική αγορά. Το 2013 το σύνολο των δανείων της τράπεζας Πειραιώς ανήλθε σε 57,4 δισ. ευρώ, καταγράφοντας αύξηση της τάξεως του 101,4% σε σχέση με το 2011 και κατέχοντας πλέον το μεγαλύτερο μερίδιο αγοράς δανείων. Το 2017 το σύνολο των δανείων της τράπεζας ανήλθε σε 44,9 δισ. ευρώ, αντιπροσωπεύοντας το 24,5% του συνόλου των δανείων προς τα εγχώρια νοικοκυριά και τις επιχειρήσεις. Ακολουθούν η Alpha Bank με μερίδιο αγοράς 21%, η Εθνική Τράπεζα με 19,8% και η Eurobank με 16,9%.

3.3 Ποιότητα δανειακού χαρτοφυλακίου

Όπως αναφέρθηκε στην Παράγραφο 2.5.3, μία από τις σημαντικότερες προκλήσεις του εγχώριου τραπεζικού συστήματος είναι η αντιμετώπιση του υψηλού σωρευμένου αποθέματος των μη εξυπηρετούμενων ανοιγμάτων. Για τον λόγο αυτό, η Τράπεζα της Ελλάδος σε συνεργασία με τον Ενιαίο Εποπτικό Μηχανισμό (SSM) της Ευρωπαϊκής Κεντρικής Τράπεζας, δημοσιοποίησαν επιχειρησιακούς στόχους για τη μείωση των μη εξυπηρετούμενων ανοιγμάτων (ΜΕΑ) των ελληνικών τραπεζών (Βλέπε Πίνακα 2.10), οι οποίοι έχουν ενσωματωθεί στην επιχειρησιακή στρατηγική τους. Όσον αφορά την Τράπεζα Πειραιώς, στις 24 Μαΐου του 2017 ανακοίνωσε το στρατηγικό σχέδιο του ομίλου, με χρονικό ορίζοντα υλοποίησης έως το 2020 και επωνυμία “Agenda 2020”. Το σχέδιο θα παρουσιαστεί αναλυτικά παρακάτω, ωστόσο σημειώνεται πως ένας εκ των τεσσάρων κύριων στόχων που περιλαμβάνει, είναι η μείωση των μη εξυπηρετούμενων δανείων (NPLs) και των μη εξυπηρετούμενων ανοιγμάτων (NPEs) βάση των παραπάνω επιχειρησιακών στόχων³⁴.

Στο Διάγραμμα 3.1 παρουσιάζεται η εξέλιξη των μη εξυπηρετούμενων δανείων του Ομίλου, ανά εξάμηνο, από το 2012 έως το 2017. Τον Δεκέμβριο του 2012, το υπόλοιπο των δανείων σε καθυστέρηση άνω των 90 ημερών ανερχόταν σε 11,8 δισ. ευρώ, ενώ ο αντίστοιχος δείκτης σε 24,2%. Τα επόμενα τρία εξάμηνα σημειώθηκε αύξηση των ΜΕΔ, τα οποία τον Ιούνιο του 2014 ανήλθαν σε 28,1 δισ. ευρώ (+139%), ενώ ο αντίστοιχος δείκτης σε 38,5%. Έκτοτε, παρατηρείται συνεχής μείωση του υπο-

³⁴ Τράπεζα Πειραιώς, Έκθεση δραστηριότητας 2017, σελ. 28

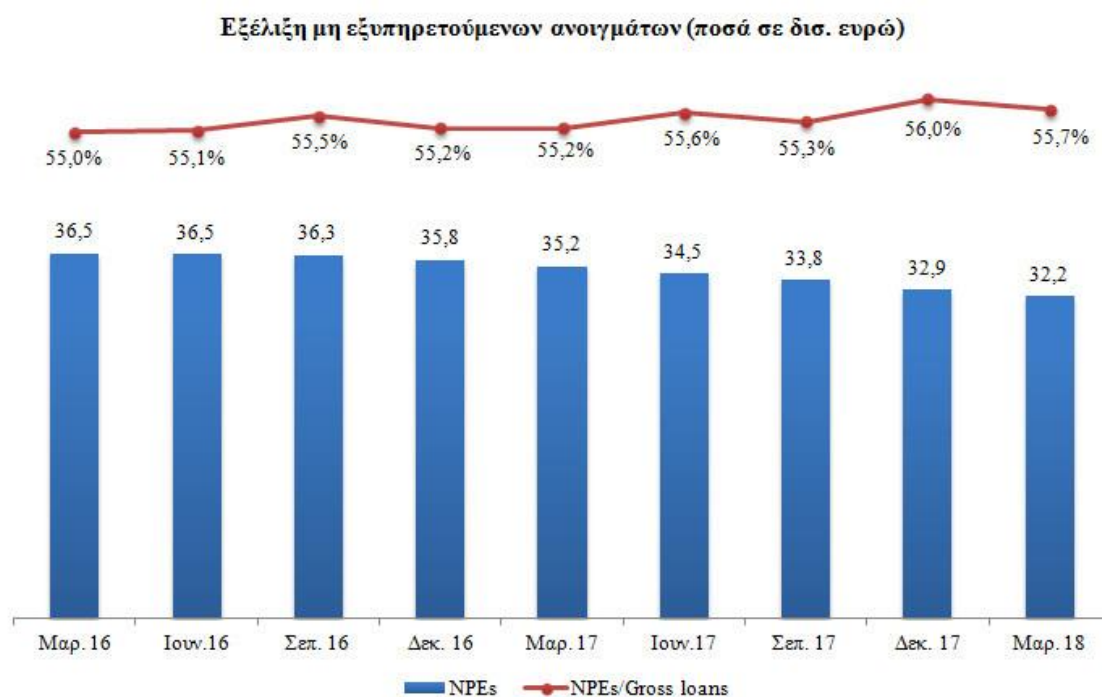
Διάγραμμα 3. 1 Εξέλιξη μη εξυπηρετούμενων δανείων και δείκτης αυτών ως προς το σύνολο των δανείων προ προβλέψεων του Ομίλου Πειραιώς (πηγή: Τράπεζα Πειραιώς, οικονομικά αποτελέσματα εξαμήνων, ίδια επεξεργασία)

λοιπίου των ΜΕΔ (με εξαίρεση τον Σεπτέμβριο του 2014 όπου τα ΜΕΔ ανήλθαν σε 28,4 δις. ευρώ και ο αντίστοιχος δείκτης σε 39%)³⁵, γεγονός το οποίο επιβεβαιώνει τη θετική πορεία στην προσπάθεια αντιμετώπισης του προβλήματος. Συγκεκριμένα, τα ΜΕΔ υποχώρησαν στα 20,7 δις. ευρώ στις 31 Δεκεμβρίου του 2017, από 26,9 δις. ευρώ στις 31 Δεκεμβρίου του 2014, καταγράφοντας μείωση της τάξεως του 24,9%. Ο δείκτης των ΜΕΔ ως προς το σύνολο των δανείων προ προβλέψεων διαμορφώθηκε στο 35,3% στις 31 Δεκεμβρίου του 2017, από 38,8% στις 31 Δεκεμβρίου του 2014. Σημειώνεται εδώ, πως ο σχετικός στόχος για το τέλος του έτους επετεύχθη, ενώ η τράπεζα στοχεύει στη μείωση των ΜΕΔ κατά 58% από τον Ιούνιο του 2016 έως το τέλος του 2019. Επίσης, σύμφωνα τα πιο πρόσφατα στοιχεία της τραπεζικής, τον Μάρτιο του 2018 σημειώθηκε περαιτέρω υποχώρηση του υπολοίπου των μη εξυπηρετούμενων δανείων, τα οποία ανήλθαν σε 20,5 δις. ευρώ (δείκτης ΜΕΔ προς το σύνολο των δανείων προ προβλέψεων 35,5%).

Όσον αφορά τα μη εξυπηρετούμενα ανοίγματα, παρατηρείται επίσης συνεχής μείωση του υπολοίπου τους, με περίοδο αναφοράς τον Σεπτέμβριο του 2015, όπου

³⁵ Τράπεζα Πειραιώς, Οικονομικά αποτελέσματα εννεαμήνου 2014

παρατηρήθηκε το υψηλότερο υπόλοιπο ΜΕΑ (37,7 δισ. ευρώ)³⁶. Από τότε, παρατηρείται συνεχής μείωση των ΜΕΑ, με την Τράπεζα Πειραιώς να υλοποιεί επιτυχώς τις δεσμεύσεις της προς τον SSM. Συγκεκριμένα, στο τέλος του 2016 τα ΜΕΑ ανέρχονταν σε 35,8 δισ. ευρώ, ενώ στο τέλος του επόμενου έτους υποχώρησαν στα 32,9 δισ. ευρώ, καταγράφοντας ετήσια μείωση της τάξεως του 8,3%. Ο δείκτης ΜΕΑ προς το σύνολο των δανείων προ προβλέψεων διαμορφώθηκε στο 56% στο τέλος του 2017, από 55,2% το προηγούμενο έτος. Επιπλέον, σύμφωνα με τα πιο πρόσφατα στοιχεία, τον Μάρτιο του 2018 τα ΜΕΑ διαμορφώθηκαν σε 32,2 δισ. ευρώ, ενώ ο αντίστοιχος δείκτης σε 55,7%. Σημειώνεται, πως είναι το 10^ο συνεχόμενο τρίμηνο στο οποίο καταγράφεται μείωση των ΜΕΑ, ενώ η τράπεζα στοχεύει σε μείωση τους κατά 41%, μεταξύ Ιουνίου 2016 και τέλους του 2019. Σημειώνεται επίσης, πως εντός του 2^{ου} τριμήνου του 2018, επίκειται να ολοκληρωθεί η πώληση δύο χαρτοφυλακίων ΜΕΑ, συνολικής μικτής λογιστικής αξίας περίπου 2 δισ. ευρώ³⁷.

Διάγραμμα 3. 2 Εξέλιξη μη εξυπηρετούμενων ανοιγμάτων και δείκτης αυτών ως προς το σύνολο των δανείων προ προβλέψεων του Ομίλου Πειραιώς (πηγή: Τράπεζα Πειραιώς, οικονομικά αποτελέσματα τριμήνων, ίδια επεξεργασία)

³⁶ Τράπεζα Πειραιώς, Οικονομικά αποτελέσματα εννεαμήνου 2017

³⁷ Τράπεζα Πειραιώς, Οικονομικά αποτελέσματα 1^{ου} τριμήνου 2018

3.4 Εξέλιξη αποτελεσμάτων χρήσεως

Στον Πίνακα 3.6, παρουσιάζεται η εξέλιξη των βασικών μεγεθών του λογαριασμού αποτελεσμάτων χρήσεως της Τράπεζας Πειραιώς. Όπως ειπώθηκε και στην Παράγραφο 2.5.4, οι επιπτώσεις της διεθνούς χρηματοπιστωτικής κρίσης δεν έγιναν κατευθείαν αντιληπτές στη χώρα μας, με αποτέλεσμα τα πρώτα δύο έτη τα εγχώρια πιστωτικά ιδρύματα να εμφανίσουν κέρδη, ενώ ακολούθησε μία σειρά ζημιολύπων χρήσεων. Το ίδιο συνέβη και στην περίπτωση της Τράπεζας Πειραιώς, όπου τα έτη 2008 και 2009 εμφάνισε κέρδη προ φόρων ύψους 137.1 και 200,8 δισ. ευρώ, αντίστοιχα.

Το 2010, σημειώθηκε βελτίωση των εσόδων από επαναλαμβανόμενες πηγές και πιο συγκεκριμένα τα καθαρά έσοδα από τόκους ανήλθαν σε 813,2 εκατ. ευρώ από 783,7 το 2009 και τα καθαρά έσοδα προμηθειών σε 101,9 από 85,5 εκατ. ευρώ. Ωστόσο, το σύνολο των λειτουργικών εσόδων μειώθηκε στα 906,9 εκατ. ευρώ, από 1,01 δισ. ευρώ το προηγούμενο έτος (-3,25%), λόγω αρνητικών χρηματοοικονομικών αποτελεσμάτων και λοιπών εσόδων. Μείωση σημειώθηκε και στα λειτουργικά έξοδα, τα οποία διαμορφώθηκαν σε 532,5 εκατ. ευρώ, από 550,4 (-10,54%). Λόγω της μεγαλύτερης μείωσης των λειτουργικών εσόδων από αυτή των λειτουργικών εξόδων, τα καθαρά έσοδα της τράπεζας μειώθηκαν σε 374,4 εκατ.ευρώ, από 463,4. Το γεγονός αυτό σε συνδυασμό με την αύξηση των προβλέψεων, είχε ως αποτέλεσμα τη μείωση

Πίνακας 3. 6 Βασικά μεγέθη αποτελεσμάτων χρήσεως της Τράπεζας Πειραιώς (εκατ. €)

Έτος	Λειτουργικά έσοδα	Αμοιβές και έξοδα προσωπικού	Λειτουργικά έξοδα	Προβλέψεις	Κέρδη προ φόρων
2008	937	266	560	240	137
2009	1.014	257	550	263	201
2010	907	241	533	369	5
2011	746	227	495	7.578	-7.327
2012	1.482	277	603	2.339	-1.459
2013	5.238	629	1.176	2.299	1.762
2014	2.070	582	1.145	4.074	-3.149
2015	2.154	652	1.236	4.397	-3.450
2016	2.152	504	1.092	1.235	-175
2017	2.032	509	1.063	2.172	1.203

Πηγή: Ετήσιες οικονομικές εκθέσεις Τράπεζας Πειραιώς

των κερδών προ φόρων της τράπεζης κατά 97,3% σε σχέση με το 2009. Το 2011, τα καθαρά κέρδη της τράπεζας μειώθηκαν εκ νέου, ενώ οι προβλέψεις αυξήθηκαν σε 7,5 δισ. ευρώ, από 368,9 εκατ. ευρώ το 2010, με αποτέλεσμα η τράπεζα να εμφανίσει ζημίες ύψους 7,3 δισεκ. ευρώ. Το 2013 ήταν μια χρονιά σταθμός για την Τράπεζα Πειραιώς, καθώς όπως είδαμε προηγουμένως ολοκλήρωσε μία σειρά εξαγορών σε ταχύτατο χρονικό διάστημα. Στο τέλος του έτους, τα καθαρά κέρδη ανήλθαν σε 4,06 δισ. ευρώ και τα κέρδη προ φόρων σε 1,76 δισ. ευρώ. Σημειώνεται βέβαια, πως η εμφάνιση κερδών προ φόρων οφείλεται σε μη επαναλαμβανόμενα γεγονότα, όπως τα έσοδα λόγω αρνητικής υπεραξίας από τις προαναφερθείσες εξαγορές.

Τα έτη 2014-2015, κύριοι άξονες δράσης της τράπεζας ήταν η ολοκλήρωση των ενεργειών για την επίτευξη συνεργειών και η περαιτέρω βελτίωση της λειτουργικής αποτελεσματικότητάς της, ωστόσο κατέγραψε ζημίες προ φόρων ύψους 3,15 και 3,47 δισ. ευρώ, αντίστοιχα. Το 2016 τα λειτουργικά έσοδα της τράπεζας μειώθηκαν οριακά σε σχέση με το προηγούμενο έτος (-0,1%), ενώ σημαντική ήταν και η μείωση των λειτουργικών εξόδων (-11,7%), με αποτέλεσμα την αύξηση των καθαρών εσόδων κατά 15,5%. Μειωμένες ήταν και οι προβλέψεις στο τέλος του έτους, με αποτέλεσμα οι ζημίες να διαμορφωθούν σε 174,9 εκατ. ευρώ, σημαντικά μειωμένες σε σχέση με αυτές των δύο προηγούμενων ετών.

Τέλος, το 2017 το σύνολο των λειτουργικών εσόδων μειώθηκε σε 2,03 δισ. ευρώ, από 2,15 δισ. ευρώ το προηγούμενο έτος, με τα καθαρά έσοδα από τόκους να σημειώνουν ετήσια μείωση της τάξεως του 5,12% και τα καθαρά έσοδα από προμήθειες να είναι αυξημένα κατά 23,7%. Τα λειτουργικά έξοδα μειώθηκαν κατά 2,7%, κυρίως λόγω της μείωσης των εξόδων διοίκησης (-8,1%), ενώ τα έξοδα προσωπικού αυξήθηκαν οριακά (0,9%) σε σχέση με το 2016. Όσον αφορά το έξοδο των προβλέψεων, αυξήθηκε σε 2,2 δισ. ευρώ, από τα 1,2 δισ. ευρώ το 2016, με αποτέλεσμα η τράπεζα να εμφανίσει ζημίες προ φόρων ύψους 1,2 δισ. ευρώ.

Από τα παραπάνω συμπεραίνουμε πως η κερδοφορία της τράπεζας έχει πληγεί σημαντικά τα τελευταία χρόνια, λόγω των δυσμενών μακροοικονομικών συνθηκών. Συγκεκριμένα, από το 2010 και έπειτα εμφανίζει ζημίες (με εξαίρεση το 2013), γεγονός το οποίο υποδηλώνει πως πρέπει να αντιμετωπίσει μια σειρά προκλήσεων, έτσι ώστε να επιστρέψει στα προ κρίσεως επίπεδα. Για τον λόγο αυτό, έχει θέσει μια σειρά μεσο-πρόθεσμων στρατηγικών προτεραιοτήτων, οι οποίες περιλαμβάνονται στο στρατηγικό σχέδιο με την επωνυμία «Agenda 2020», το οποίο παρουσιάζεται στην επόμενη ενότητα.

3.5 Οργάνωση και στρατηγικός σχεδιασμός

Στις 24 Μαΐου 2017, υπό τη νέα διοίκηση, η Τράπεζα Πειραιώς ανακοίνωσε το στρατηγικό της σχέδιο με την επωνυμία «Agenda 2020» και χρονικό ορίζοντα υλοποίησης το 2020. Το σχέδιο θέτει ένα πλήρες πλαίσιο μεσοπρόθεσμων στρατηγικών προτεραιοτήτων, με στόχο η Πειραιώς να γίνει η πιο αξιόπιστη τράπεζα στην Ελλάδα, δημιουργώντας αξία για τους μετόχους, τους πελάτες και τους εργαζομένους της. Συγκεκριμένα, κύριοι στόχοι του σχεδίου είναι οι ακόλουθοι³⁸:

- α) μείωση των δανείων σε καθυστέρηση άνω των 90 ημερών (NPLs) και των μη εξυπηρετούμενων ανοιγμάτων (NPEs) σε διεθνώς αποδεκτά επίπεδα
- β) δημιουργία ενός κερδοφόρου και αειφόρου επιχειρηματικού μοντέλου, με ελκυστικές αποδόσεις για τους μετόχους μεσοπρόθεσμα
- γ) διατήρηση ισχυρής κεφαλαιακής βάσης
- δ) αποκατάσταση της αυτόνομης πρόσβασης σε χρηματοδότηση από τις αγορές

Η «Agenda 2020» εμπεριέχει έξι συγκεκριμένες προτεραιότητες:

1. Μείωση των κινδύνων ισολογισμού

Πρώτη προτεραιότητα είναι η μείωση των κινδύνων του ισολογισμού, η οποία θα επιτευχθεί με το διαχωρισμό του Ομίλου σε δύο λειτουργικούς πυλώνες (οργανωτικός και όχι νομικός διαχωρισμός), την κύρια τραπεζική δραστηριότητα (Piraeus Core Bank) και το χαρτοφυλάκιο των μη κύριων δραστηριοτήτων (Piraeus Legacy Unit - PLU). Σκοπός του διαχωρισμού είναι ο εξορθολογισμός της λειτουργίας της τραπεζικής και η μεγιστοποίηση της αξίας των κύριων τραπεζικών δραστηριοτήτων της, ενώ το PLU στοχεύει στη δημιουργία αξίας μέσω στοιχείων ενεργητικού προς αποεπένδυση και εξυγίανση.

Αναλυτικότερα, ο πρώτος λειτουργικός πυλώνας θα επικεντρωθεί στην αξιοποίηση των ανταγωνιστικών πλεονεκτημάτων της βασικής δραστηριότητας της Τράπεζας στην Ελλάδα και στην χρηματοδότηση φερέγγυων πιστούχων, βάση αυστηρών πιστοδοτικών κριτηρίων. Σημασία θα δοθεί επίσης, στην αξιοποίηση όλων των

³⁸ Τράπεζα Πειραιώς, Δελτίο τύπου στρατηγικού σχεδίου “AGENDA 2020”

πηγών ρευστότητας με αποδοτικό τρόπο, διατηρώντας την πρώτη θέση αναφορικά με το μερίδιο αγοράς καταθέσεων.

Όσον αφορά τον δεύτερο λειτουργικό πυλώνα, αποτελείται από τις μη κύριες εργασίες, στις οποίες περιλαμβάνονται και ελκυστικές εδραιωμένες επιχειρηματικές δραστηριότητες με ισχυρή παρουσία στην αγορά, οι οποίες όμως δεν ανταποκρίνονται στο προσδοκώμενο προφίλ απόδοσης του Ομίλου. Οι επιχειρηματικές δραστηριότητες και τα περιουσιακά στοιχεία του PLU περιλαμβάνουν το δανειακό χαρτοφυλάκιο του τομέα Recovery Banking Unit, συμμετοχές σε μη κύριες εγχώριες δραστηριότητες, ακίνητα από ανακτήσεις (Real estate owned – REO) και διεθνείς δραστηριότητες που περιλαμβάνονται στο Σχέδιο Αναδιάρθρωσης της Τράπεζας.

Πίνακας 3. 7 Επιλεγμένα στοιχεία Piraeus Core Bank – Piraeus Legacy Unit, έτους 2017 (εκατ. €)

	PCB	PLU	Group
Ενεργητικό	23.037 (65%)	42.817 (35%)	65.854
Δάνεια μετά από προβλέψεις	17.868 (59%)	25.289 (41%)	43.157
Καταθέσεις	40.520 (95%)	2.195 (5%)	42.715
Μη εξυπηρετούμενα δάνεια	263 (1%)	20.523 (99%)	20.786
Μη εξυπηρετούμενα ανοίγματα	1.722 (5%)	31.360 (95%)	33.082
RoA	1,1%	-1,8%	-

Πηγή: Τράπεζας Πειραιώς, οικονομικά αποτελέσματα 2017

Η αποτελεσματική διαχείριση των NPEs/NPLs, αποτελεί μία από τις σημαντικότερες προκλήσεις της Τράπεζας Πειραιώς και προϋπόθεση για την επιστροφή στην κερδοφορία. Για τον λόγο αυτό, η τράπεζα έχει κατανειμίει στην μονάδα RBU τα ικανότερα στελέχη της, ενώ κατά το 2017 επένδυσε στη βελτιστοποίηση της αποτελεσματικότητας των ενεργειών είσπραξης, στην παροχή βιώσιμων ρυθμίσεων σε ιδιώτες και επιχειρήσεις και στην αξιοποίηση του νέου νομικού πλαισίου για την πώληση προβληματικών δανείων³⁹. Οι στόχοι που έχουν τεθεί, στους οποίους ενσωματώνονται και οι δεσμεύεις προς τον SSM, είναι η μείωση του υπολοίπου των NPEs σε επίπεδο μικρότερο των 20 δισ. ευρώ το 2020 και η μείωση του υπολοίπου NPLs σε επίπεδο μικρότερο των 10 δισ. ευρώ (Βλέπε Πίνακα 3.8).

Όσον αφορά τις αποεπενδύσεις, η τράπεζα έχει δεσμευτεί για απομόχλευση από διεθνείς δραστηριότητες και non core assets, στο πλαίσιο του Σχεδίου Αναδιάρθρωσης.

³⁹ Τράπεζα Πειραιώς, Έκθεση δραστηριοτήτων 2017, σελ. 105-106

Οι δεσμεύσεις αυτές έχουν ενσωματωθεί στο στρατηγικό σχέδιο «Agenda 2020» και εντάσσονται στις αρμοδιότητες της μονάδας αποεπενδύσεων (Divestments) του PLU. Μερικές από τις αποεπενδύσεις που έχουν πραγματοποιηθεί, παρουσιάζονται στον Πίνακα 3.9.

Πίνακας 3. 8 Στόχοι NPL και NPE της Τράπεζας Πειραιώς (δισ. €)

Έτη	Στόχοι SSM έως το 2019 (στοιχεία μητρικής)			“Agenda 2020”
	Δεκ. 2016 επίδοση	Δεκ. 2017 επίδοση	Δεκ. 2019 στόχοι	Δεκ. 2020 στόχοι
NPLs	24,4	20,7	10,2	<10
NPEs	35,8	32,9	20,3	<20

Πηγή: Τράπεζα Πειραιώς, παρουσίαση στρατηγικού σχεδίου “Agenda 2020”

Πίνακας 3. 9 Υλοποιηθείσες αποεπενδύσεις από διεθνείς δραστηριότητες του Ομίλου Πειραιώς

Marathon Bank NY (2012)	ATE Insurance Romania (2017)
ATEbank Romania	Piraeus Bank Romania SA (αναμένεται να υλοποιηθεί το 1 ^ο εξάμηνο του 2018)
Piraeus Bank Egypt (2015)	Piraeus Bank Beograd (αναμένεται να υλοποιηθεί το 1 ^ο εξάμηνο του 2018)
Tirana Leasing (2015)	
Piraeus Bulgaria Leasing (2016)	
Piraeus Bank Cyprus (2016)	

Πηγή: Τράπεζα Πειραιώς, παρουσίαση στρατηγικού σχεδίου “Agenda 2020”

2. Επαναπροσδιορισμός και επανεστίαση δραστηριοτήτων

Δεύτερη προτεραιότητα της τράπεζας είναι ο επαναπροσδιορισμός και η επανεστίαση δραστηριοτήτων, με σκοπό να μεγιστοποιηθούν οι πόροι στους τομείς που η τράπεζα κατέχει ιστορικά δεσπόζουσα θέση. Τα παραπάνω περιλαμβάνουν απλοποίηση της δομής του Ομίλου και αποτελεσματικά μέτρα μείωσης των δαπανών, μέσω του εξορθολογισμού του δικτύου καταστημάτων και του προσωπικού και της εξωτερικής ανάθεσης μη βασικών τραπεζικών δραστηριοτήτων. Επιπλέον, η τράπεζα θα προβεί σε στοχευμένες επενδύσεις στην ψηφιοποίηση και ολικό επανασχεδιασμό των διαδικασιών, με στόχο την αύξηση της απόδοσης ανά εργαζόμενο. Με τις πρωτοβουλίες αυτές, η τράπεζα στοχεύει στη μείωση του κόστους και πιο συγκεκριμένα, στη μείωση του δείκτη κόστους προς έσοδα σε επίπεδα κάτω του 45%⁴⁰.

⁴⁰ Τράπεζα Πειραιώς. Παρουσίαση στρατηγικού σχεδίου “Agenda 2020”, σελ. 14

3. Εφαρμογή κερδοφόρου και αιεφόρου επιχειρηματικού μοντέλου

Τρίτη προτεραιότητα της Τράπεζας Πειραιώς, είναι η εφαρμογή ενός κερδοφόρου και αιεφόρου επιχειρηματικού μοντέλου, το οποίο θα επιτευχθεί με την περαιτέρω αξιοποίηση των υφιστάμενων πελατειακών σχέσεων υψηλής αξίας και την επικέντρωση σε ευκαιρίες σταυροειδών πωλήσεων και δραστηριοτήτων, που θα αποφέρουν έσοδα προμηθειών. Επιπλέον, η τράπεζα θα εφαρμόσει νέα πολιτική χορηγήσεων, με προηγμένες μεθόδους τιμολόγησης βάση του αναλαμβανόμενου κινδύνου, έτσι ώστε να επιτύχει ελκυστικές αποδόσεις για τις δραστηριότητές της. Σημαντικό ρόλο στην αύξηση των εσόδων, θα παίζει και η σταδιακή αποκατάσταση της πρόσβασης στη διατραπεζική αγορά και η εξάλειψη της εξάρτησης από τον ELA.

Διάγραμμα 3. 3 Χρηματοδότηση της Τράπεζας Πειραιώς από τον ELA τα τελευταία τρία χρόνια (πηγή: Οικονομικά αποτελέσματα τραπεζής 2017, ίδια επεξεργασία)

4. Βελτιστοποίηση κατανομής κεφαλαίων

Στον Πίνακα 3.10, παρουσιάζονται επιλεγμένα στοιχεία κεφαλαιακής επάρκειας του Ομίλου το 2017. Βλέπουμε, πως ο δείκτης κεφαλαιακής επάρκειας υπερκαλύπτει τις ελάχιστες εποπτικές απαιτήσεις και επιβεβαιώνει την ισχυρή κεφαλαιακή βάση του Ομίλου⁴¹. Ο Όμιλος στοχεύει στη διατήρηση ισχυρής κεφαλαιακής βάσης, ανθεκτικής σε κάθε απροσδόκητο εξωτερικό γεγονός, έτσι ώστε να προσφέρει αποδόσεις και οφέλη

⁴¹ Σύμφωνα με το εποπτικό πλαίσιο της Βασιλείας II, ένας πιστωτικός οργανισμός πρέπει να διατηρεί εποπτικά κεφάλαια ισοδύναμα τουλάχιστον με το 8% του σταθμισμένου ως προς τον κίνδυνο (πιστωτικό, αγοράς, λειτουργικό) ενεργητικού του.

στους μετόχους, να διασφαλίζει την εμπιστοσύνη των συναλλασσόμενων και να στηρίζει τα επιχειρηματικά σχέδια της Διοίκησης του Ομίλου.

Πίνακας 3. 10 Στοιχεία κεφαλαιακής επάρκειας Ομίλου, 31.12.2017, (χιλ. €)

Κύριο κεφάλαιο (Core capital – Tier I)	7.710.725
Συμπληρωματικό κεφάλαιο (Supplementary capital - Tier II)	0
Σύνολο σταθμισμένου έναντι κινδύνου ενεργητικού (εντός & εκτός ισολογισμού στοιχεία)	50.985.761
Δείκτης κεφαλαιακής επάρκειας	15,12%

Πηγή: Τράπεζα Πειραιώς, έκθεση δραστηριοτήτων 2017

5. Ενίσχυση παρακολούθησης κινδύνων και ελέγχων

Προτεραιότητα της τράπεζας αποτελεί και η αποτελεσματική παρακολούθηση και διαχείριση των κινδύνων, με στόχο τη διατήρηση της σταθερότητας και της συχνεχειλιάς στις δραστηριότητές της. Ο Όμιλος έχει θεσπίσει λεπτομερείς διαδικασίες ώστε να εντοπίζονται/διαχειρίζονται/παρακολουθούνται/αναφέρονται οι κίνδυνοι. Μέσω των διαδικασιών αυτών εξασφαλίζεται η ανεξαρτησία μεταξύ των δραστηριοτήτων ανάληψης κινδύνων, της διαχείρισής τους και των λειτουργιών ελέγχου. Σημειώνεται, πως το πλαίσιο διαχείρισης κινδύνων αξιολογείται και εξελίσσεται διαρκώς, λαμβάνοντας υπόψη το τρέχον οικονομικό περιβάλλον, τα επιχειρηματικά σχέδια και τη βάση ιστορικών δεδομένων της Τράπεζας, τη δυναμική των αγορών, τις εποπτικές και κανονιστικές απαιτήσεις, το πλαίσιο Εταιρικής Διακυβέρνησης του Ομίλου, τις διεθνείς βέλτιστες πρακτικές και τα συμφέροντα των μετόχων. Την ευθύνη για τον σχεδιασμό και την υλοποίηση του πλαισίου διαχείρισης κινδύνων, έχει το Group Risk Management, ο επικεφαλής του οποίου αναφέρεται στην Επιτροπή Κινδύνων του ΔΣ και τον Διευθύνοντα Σύμβουλο. Το Group Risk Management αποτελείται από τις ακόλουθες μονάδες⁴²:

1. Credit Risk Management	5. Corporate Credit Control
2. Capital Management	6. Risk Data Office
3. Operational, Liquidity & Market Risk Management	7. Risk Management Office
4. Group Risk Coordination & Model Validation	

⁴² Τράπεζα Πειραιώς, Έκθεση δραστηριοτήτων 2017, σελ. 146

Σημειώνεται εδώ, πως από τον Νοέμβριο του 2014, όλες οι ελληνικές συστημικές τράπεζες υπάγονται στο πλαίσιο ελέγχου του Ενιαίου Εποπτικού Μηχανισμού, ο οποίος απαρτίζεται από την Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα (ΕΚΤ) και την Εθνική Αρμόδια Αρχή (Τότε).

6. Υιοθέτηση υψηλών προτύπων εταιρικής διακυβέρνησης

Η τράπεζα έχει αναθεωρήσει το πλαίσιο εταιρικής της διακυβέρνησης σύμφωνα με τις δεσμεύσεις του πλαισίου συνεργασίας (RFA) και του Σχεδίου Αναδιάρθρωσης, προσαρμόζοντάς το στις διεθνείς βέλτιστες πρακτικές. Ταυτόχρονα, έχει ολοκληρώσει την ανασύνθεση του Διοικητικού της Συμβουλίου, διαθέτοντας υψηλού κύρους μέλη, με διεθνή εμπειρία στον τομέα της τραπεζικής, της διαχείρισης κινδύνων και της διαχείρισης δανείων σε καθυστέρηση.

4. ΑΝΑΛΥΣΗ ΧΡΗΜΑΤΟΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ ΚΑΤΑΣΤΑΣΕΩΝ

4.1 Εισαγωγή

Στο κεφάλαιο αυτό θα πραγματοποιηθεί ανάλυση των χρηματοοικονομικών καταστάσεων της Τράπεζας Πειραιώς με τη χρήση αριθμοδεικτών. Οι αριθμοδείκτες είναι σχέσεις μεταξύ μεγεθών, λογιστικής ή στατιστικής προελεύσεως, που καταρτίζονται με στόχο τον προσδιορισμό της αποδοτικότητας των διαφόρων δραστηριοτήτων μιας οικονομικής μονάδας ή του συνόλου αυτής. Σημειώνεται πως για να έχει ερμηνευτική αξία η τιμή ενός αριθμοδείκτη, πρέπει να συγκρίνεται με μία βάση αξιολόγησης ή ένα σημείο αναφοράς (benchmark)⁴³, ενώ όσον αφορά την επιλογή της βάσης αυτής υπάρχουν δύο προσεγγίσεις. Αρχικά, μπορεί να πραγματοποιηθεί σύγκριση της παρούσας τιμής του δείκτη με τις τιμές που έλαβε τις προηγούμενες περιόδους (διαχρονική ανάλυση). Με την προσέγγιση αυτή εξάγονται συμπεράσματα σχετικά με τη διαχρονική βελτίωση ή επιδείνωση της αποδοτικότητας της υπό εξέταση επιχειρηματικής δραστηριότητας. Εναλλακτικά, η τιμή του δείκτη μπορεί να συγκριθεί με τις αντίστοιχες τιμές των δεικτών επιχειρήσεων που δραστηριοποιούνται στον ίδιο κλάδο ή με τη μέση τιμή των δεικτών του συνόλου των επιχειρήσεων του κλάδου (διαστρωματική ανάλυση).

Στην παρούσα ανάλυση, χρησιμοποιήθηκαν διαχρονικά και διαστρωματικά δεδομένα για τον προσδιορισμό της τιμής μιας σειράς αριθμοδεικτών, οι οποίοι αξιολογούν τις κύριες τραπεζικές δραστηριότητες. Συγκεκριμένα, πραγματοποιείται σύγκριση των δεικτών της Τράπεζας Πειραιώς με τον μέσο όρο των τιμών των δεικτών των υπόλοιπων συστημικών τραπεζών, την περίοδο 2008-2017. Η επιλογή των τριών συστημικών τραπεζών, έγινε λόγω της προαναφερθείσας υψηλής συγκέντρωσης του εγχώριου τραπεζικού συστήματος, γεγονός που καθιστά τη σύγκριση με τα υπόλοιπα πιστωτικά ιδρύματα που λειτουργούν στην ελληνική επικράτεια αδόκιμη. Όσον αφορά την επιλογή της υπό εξέταση περιόδου, ως αφετηρία επιλέχθηκε το 2008 όταν οι επιπτώσεις της διεθνούς χρηματοπιστωτικής κρίσης δεν ήταν ακόμη αντιληπτές στη χώρα μας, έτσι ώστε να γίνει μία προσπάθεια προσδιορισμού των επιπτώσεων αυτών στην απόδοση της Τράπεζας Πειραιώς. Σημειώνεται τέλος, πως τα δεδομένα αφορούν

⁴³ Σουμπενιώτης, Δ., Ταμπακούδης, Ι., Σύγχρονη Χρηματοοικονομική Ανάλυση και Επενδύσεις, 2017, σελ. 404

τα στοιχεία των τραπεζών σε ατομική βάση και όχι τους Ομίλους, εκτός ελαχίστων περιπτώσεων όπου αναφέρεται διαφορετικά.

4.2 Ανάλυση οικονομικής (επίδοσης) αποτελεσματικότητας

4.2.1 Οικονομική αποτελεσματικότητα

Οι τράπεζες ως πολυσύνθετοι οικονομικοί οργανισμοί, επιδιώκουν τη μεγιστοποίηση των κερδών τους, με την ταυτόχρονη ελαχιστοποίηση των κινδύνων που διατρέχουν το σύνολο των δραστηριοτήτων τους. Με άλλα λόγια, βασική επιδίωξη της διοίκησης μιας τράπεζας είναι η συλλογή όσο το δυνατόν περισσότερων χρηματικών κεφαλαίων από τις πηγές χρηματοδότησης του παθητικού, με το χαμηλότερο δυνατό κόστος χρήματος, έτσι ώστε να τα διαθέσει σε κερδοφόρες εργασίες του ενεργητικού με τη χαμηλότερη έκθεση στον κίνδυνο⁴⁴. Σημειώνεται εδώ, πως η αύξηση των κερδών μιας τράπεζας σε απόλυτους όρους δεν συνεπάγεται απαραίτητα την αύξηση της οικονομικής αποτελεσματικότητάς της. Για παράδειγμα μια τράπεζα μπορεί να αυξήσει τα καθαρά έντοκα έσοδά της με το να αυξήσει το ενεργητικό της (π.χ. αύξηση χορηγούμενων δανείων), το οποίο ωστόσο μπορεί να λειτουργήσει εις βάρος της κερδοφορίας της. Για τον λόγο αυτό, τα κέρδη της τράπεζας πρέπει να παρουσιάζονται σε σχέση με τα δεσμευμένα κεφάλαια, είτε πρόκειται για κεφάλαια των μετόχων είτε πρόκειται για τα στοιχεία του ενεργητικού της τραπεζής⁴⁵. Δεδομένων των παραπάνω, στο υπόλοιπο της παραγράφου θα παρουσιαστούν οι βασικοί δείκτες οικονομικής αποτελεσματικότητας της Τράπεζας Πειραιώς, ενώ στις ακόλουθες παραγράφους θα παρουσιαστούν δείκτες αξιολόγησης των κινδύνων που διατρέχει η τράπεζα, δεδομένης της κερδοφορίας αυτής.

4.2.2 Δείκτης Απόδοσης Ιδίων Κεφαλαίων (Return on Equity, ROE)

Ο δείκτης απόδοσης ιδίων κεφαλαίων (ROE) εκφράζει τα καθαρά κέρδη της τράπεζας ανά μονάδα επενδυμένου κεφαλαίου από τους μετόχους (ίδια κεφάλαια). Ως καθαρά κέρδη νοείται το συνολικό καθαρό εισόδημα της τράπεζας, που προκύπτει από

⁴⁴ Σαπουντζόγλου, Γ., Πεντότης, Χ., Τραπεζική Οικονομική, 2017, σελ. 135-136

⁴⁵ Golin, J., The Bank Credit Analysis Handbook: A Guide for Analysts, Bankers and Investors, 2001, σελ. 113-114

το σύνολο των δραστηριοτήτων της, αφαιρουμένων όλων των εξόδων που αφορούν τη δραστηριότητά της, καθώς και των φόρων που αναλογούν στη συγκεκριμένη χρήση. Πρόκειται για τα κέρδη μετά φόρων που καταγράφονται στους λογαριασμούς αποτελεσμάτων της τραπεζής, πριν την κατανομή αυτών σε μερίσματα και αποθεματικά.

$$ROE = \frac{\text{Καθαρά Κέρδη (μετά από φόρους)}}{\text{Ίδια Κεφάλαια}}$$

Όπως γίνεται εύκολα αντιληπτό, πρόκειται για ένα σημαντικό δείκτη για τους μετόχους και τους πιθανούς επενδυτές της εταιρείας, καθώς εκφράζει εάν η απόδοση των κεφαλαίων τους είναι ή πρόκειται να είναι στην περίπτωση των επενδυτών, μεγαλύτερη από το κόστος ευκαιρίας αυτών. Στον ακόλουθο πίνακα παρουσιάζονται οι τιμές του δείκτη για την Τράπεζα Πειραιώς και η διαφορά των τιμών αυτών από τον μέσο όρο των τιμών των δεικτών των υπόλοιπων τριών συστημικών τραπεζών.

Πίνακας 4. 1 Δείκτης Απόδοσης Ιδίων Κεφαλαίων⁴⁶

Έτος	Τράπεζα Πειραιώς ⁽¹⁾	ΕΤΕ	Alpha Bank	Eurobank Ergasias	M.O. ⁽²⁾	Διαφορά (1)-(2)
2008	4,31%	7,47%	14,11%	6,06%	9,21%	-4,90%
2009	4,51%	2,74%	8,98%	0,05%	3,92%	0,58%
2010	-0,12%	-4,11%	-1,27%	-1,62%	-2,33%	2,21%
2011	-	-	-648,07%	-	-	-
2012	-	-	-	-	-	-
2013	30,31%	9,68%	39,97%	-25,16%	-	-
2014	-27,96%	-4,41%	-0,86%	-26,31%	-10,53%	-17,43%
2015	-24,87%	-54,60%	-12,26%	-17,14%	-28,00%	3,13%
2016	0,11%	0,15%	2,99%	0,16%	1,10%	-0,99%
2017	0,03%	0,14%	0,48%	0,17%	0,27%	-0,24%

Πηγή: Ετήσιες οικονομικές εκθέσεις τραπεζών, ίδια επεξεργασία

Όπως φαίνεται από τα παραπάνω αποτελέσματα, τα δύο πρώτα χρόνια της υπό εξέταση περιόδου η Τράπεζα Πειραιώς παρουσίασε υψηλή απόδοση ιδίων κεφαλαίων, όπως και οι υπόλοιπες συστημικές τράπεζες. Το 2008 η απόδοση του κεφαλαίου των

⁴⁶ Τα έτη 2011 και 2012 οι συστημικές τράπεζες (με εξαίρεση την Alpha Bank το 2011) εμφάνισαν αρνητικά ίδια κεφάλαια και ζημίες, με αποτέλεσμα ο δείκτης απόδοσης ιδίων κεφαλαίων να στερείται χρηματοοικονομικής ερμηνείας.

μετόχων της τράπεζας διαμορφώθηκε στο 4,31%, χαμηλότερη κατά 4,9% από το μέσο το μέσο όρο των υπόλοιπων συστημικών τραπεζών. Το επόμενο έτος, ο δείκτης της τραπεζικής διαμορφώθηκε στο 4,51%, υψηλότερος κατά 0,58% από τον μέσο όρο των τριών συστημικών τραπεζών. Τα παραπάνω οφείλονται στο γεγονός ότι οι επιπτώσεις της διεθνούς χρηματοπιστωτικής κρίσης του 2008 δεν έγιναν απευθείας αντιληπτές στη χώρα μας, με αποτέλεσμα οι ελληνικές τράπεζες να εμφανίζουν κέρδη ακόμα και στο αποκορύφωμα της κρίσης το 2009 (Βλέπε Παράγραφο 2.5.4). Έκτοτε παρουσιάστηκε μια σειρά προβλημάτων, λόγω της εγχώριας δημοσιονομικής κρίσης, γεγονός το οποίο αποτυπώνεται στις αντίστοιχες τιμές του δείκτη. Συγκεκριμένα, το 2010 η Τράπεζα Πειραιώς κατέγραψε ζημίες, με αποτέλεσμα ο δείκτης να διαμορφωθεί στο -0,12%. Σημειώνεται ότι η τιμή αυτή είναι μεγαλύτερη κατά 2,21% από τον μέσο όρο των υπόλοιπων τριών τραπεζών, γεγονός το οποίο υποδεικνύει την κατάσταση των εγχώριων τραπεζών.

Το 2011 οι συστημικές τράπεζες συμμετείχαν στο Πρόγραμμα Ανταλλαγής Ομολόγων του Ελληνικού Δημοσίου (PSI), με ομόλογα και ομολογιακά δάνεια ύψους περίπου 50 δισ. ευρώ. Η συνδρομή αυτή είχε τεράστιο κόστος για τις ελληνικές τράπεζες, καθώς λόγω της απομείωσης της αξίας των ομολόγων του ελληνικού δημοσίου στο χαρτοφυλάκιο τους, κατέγραψαν σημαντικές ζημίες, γεγονός το οποίο οδήγησε στη δραστική μείωση των κεφαλαίων τους⁴⁷. Σημειώνεται, ότι όλες οι συστημικές τράπεζες εκτός της Alpha Bank εμφάνισαν αρνητικά ίδια κεφάλαια. Αποτέλεσμα των ανωτέρω, είναι η απόδοση ιδίων κεφαλαίων να διαμορφωθεί σε εξαιρετικά ακραία επίπεδα, με αποτέλεσμα να στερείται περαιτέρω ερμηνείας. Σημειώνεται επίσης ότι η κατάσταση δεν άλλαξε το 2012, με τις τράπεζες να εμφανίζουν αρνητικά ίδια κεφάλαια και ζημίες.

Το 2013 ο δείκτης απόδοσης ιδίων κεφαλαίων της Τράπεζας Πειραιώς διαμορφώθηκε στο 30,31%, όντας ο δεύτερος υψηλότερος σε σχέση με τις υπόλοιπες τράπεζες. Το έτος αυτό παρουσιάζει ιδιαίτερο ενδιαφέρον για την τράπεζα, καθώς ολοκλήρωσε μία σειρά εξαγορών με αποτέλεσμα να αυξήσει σημαντικά τα μεγέθη του ενεργητικού της και να ισχυροποιήσει τη θέση της στην εγχώρια αγορά. Ταυτόχρονα η τράπεζα εμφάνισε κέρδη, τα οποία ωστόσο οφείλονται σε μη επαναλαμβανόμενα γεγονότα όπως η καταγραφή αρνητικής υπεραξίας εξαγορών. Το ίδιο ισχύει και για τις υπόλοιπες τράπεζες, με εξαίρεση τη Eurobank η οποία εμφάνισε ζημίες, με αποτέλεσμα να σημειώσει αρνητική απόδοση ιδίων κεφαλαίων.

⁴⁷ Ελληνική Ένωση Τραπεζών, Το ελληνικό τραπεζικό σύστημα το 2011 και το 2012, σελ. 49

Το 2014 η τράπεζα κατέγραψε ζημίες και εμφάνισε αρνητική απόδοση ιδίων κεφαλαίων της τάξης του -27,96%, η οποία μάλιστα ήταν κατά 17,43% χαμηλότερη από τον μέσο όρο των υπόλοιπων τραπεζών. Το επόμενο έτος, η τράπεζα κατέγραψε εκ νέου ζημίες με αποτέλεσμα η τιμή του δείκτη να διαμορφωθεί στο -24,87%, η οποία όμως ήταν κατά 3,13% υψηλότερη από τον μέσο όρο των υπόλοιπων τραπεζών. Σημειώνεται πως οι ζημίες της Τράπεζας Πειραιώς τις περιόδους αυτές, οφείλονται σε μεγάλο βαθμό στο επιδεινούμενο πρόβλημα των μη εξυπηρετούμενων ανοιγμάτων, το οποίο είχε αρνητικές επιπτώσεις στα καθαρά έσοδα από τόκους της τραπεζής.

Τέλος, τα έτη 2016-2017 οι συστημικές τράπεζες εμφάνισαν κέρδη μετά από φόρους, με αποτέλεσμα ο δείκτης απόδοσης ιδίων κεφαλαίων να κυμανθεί σε θετικά επίπεδα. Συγκεκριμένα, το 2016 η απόδοση των ιδίων κεφαλαίων της Τράπεζας Πειραιώς ανήλθε σε 0,11%, κατά 0,99% χαμηλότερη από τον μέσο όρο των υπόλοιπων τριών τραπεζών, ενώ η αντίστοιχη τιμή το 2017 είναι 0,03%, χαμηλότερη κατά 0,24% από τον αντίστοιχο μέσο όρο.

4.2.3 Δείκτης Απόδοσης Ενεργητικού (Return on Assets, ROA)

Ο δείκτης απόδοσης ενεργητικού (ROA) ορίζεται ως ο λόγος των καθαρών κερδών (μετά από φόρους) προς το σύνολο του ενεργητικού και μετρά το κέρδος που προκύπτει ανά χρηματική μονάδα απαίτησης. Πρόκειται για έναν δείκτη διοικητικής αποτελεσματικότητας (managerial efficiency) μιας τράπεζας, καθώς εκφράζει την ικανότητα της διοίκησης να μετατρέπει τις εργασίες του ενεργητικού σε καθαρά κέρδη⁴⁸.

$$ROA = \frac{\text{Καθαρά Κέρδη (μετά από φόρους)}}{\text{Σύνολο Ενεργητικού}}$$

Στον Πίνακα 4.2 παρουσιάζονται οι τιμές του δείκτη ROA της Τράπεζας Πειραιώς την περίοδο 2008-2017 και η διαφορά των τιμών αυτών από τον μέσο όρο των τιμών των δεικτών των υπόλοιπων τριών συστημικών τραπεζών.

Βλέπουμε πως τα πρώτα δύο χρόνια η απόδοση ανά μονάδα απαίτησης για την Τράπεζα Πειραιώς κυμάνθηκε σε θετικά επίπεδα. Συγκεκριμένα, το 2008 ο δείκτης δια-

⁴⁸ Σαπουντζόγλου, Γ., Πεντότης, Χ., Τραπεζική Οικονομική, 2017, σελ. 139-140

Πίνακας 4. 2 Δείκτης Απόδοσης Ενεργητικού

Έτος	Τράπεζα Πειραιώς ⁽¹⁾	ΕΤΕ	Alpha Bank	Eurobank Ergasias	Μ.Ο. ⁽²⁾	Διαφορά (1)-(2)
2008	0,23%	0,57%	0,50%	0,25%	0,44%	-0,22%
2009	0,30%	0,25%	0,63%	0,00%	0,29%	0,00%
2010	-0,01%	-0,37%	-0,09%	-0,09%	-0,18%	0,18%
2011	-14,66%	-13,93%	-6,96%	-6,80%	-9,23%	-5,43%
2012	-1,28%	-3,75%	-2,11%	-2,25%	-2,70%	1,42%
2013	2,92%	0,73%	4,20%	-1,42%	1,17%	1,75%
2014	-2,44%	-0,47%	-0,09%	-2,05%	-0,87%	-1,57%
2015	-2,86%	-5,89%	-1,59%	-1,64%	-3,04%	0,17%
2016	0,01%	0,01%	0,43%	0,02%	0,15%	-0,14%
2017	0,00%	0,02%	0,08%	0,02%	0,04%	-0,03%

Πηγή: Ετήσιες οικονομικές εκθέσεις τραπεζών, ίδια επεξεργασία

μορφώθηκε στο 0,23% και το επόμενο έτος στο 0,3%. Το πρώτο έτος η απόδοση ενεργητικού της Τράπεζας Πειραιώς ήταν μικρότερη από τον αντίστοιχο μέσο όρο των υπόλοιπων τραπεζών, ενώ το 2009 διαμορφώθηκε σε επίπεδο οριακά υψηλότερο του μέσου όρου. Το 2010 η τράπεζα εμφάνισε ζημίες (μετά φόρων) ύψους 3,6 εκατ. ευρώ με αποτέλεσμα η απόδοση ενεργητικού να υποχωρήσει στο -0,01%. Οι ζημίες αυτές οφείλονται στη μείωση των λειτουργικών εσόδων της τραπεζής και την αύξηση των προβλέψεων της περιόδου (Βλέπε Ενότητα 3.3). Το ίδιο συνέβη και με τις υπόλοιπες τράπεζες, οι οποίες ωστόσο εμφάνισαν μεγαλύτερες ζημίες, με αποτέλεσμα η απόδοση ενεργητικού της Πειραιώς να διαμορφωθεί κατά 0,18% πάνω από το μέσο όρο των υπόλοιπων τραπεζών.

Τα έτη 2011-2012 οι συστημικές τράπεζες εμφάνισαν σημαντικές ζημίες λόγω της συμμετοχής τους στο PSI, με αποτέλεσμα να σημειώσουν αρνητική απόδοση ανά μονάδα απαίτησης. Ενδεικτικά αναφέρεται ότι το 2011 η Τράπεζα Πειραιώς εμφάνισε ζημίες ύψους 6,4 δισ. ευρώ. Ως αποτέλεσμα, ο δείκτης ROA της τράπεζας διαμορφώθηκε στο -14,66%, κατά 5,43% μικρότερος από τον μέσο όρο. Ωστόσο, το επόμενο έτος ο δείκτης ROA της Τράπεζας Πειραιώς διαμορφώθηκε στο -1,28%, κατά 1,42% υψηλότερος από τον μέσο όρο. Αυτό οφείλεται κυρίως στη σημαντική αύξηση του ενεργητικού της τραπεζής, λόγω των εξαγορών που πραγματοποίησε.

Το 2013, οι τράπεζες εμφάνισαν κέρδη μετά φόρων, με αποτέλεσμα ο δείκτης ROA να κυμανθεί σε θετικά επίπεδα, το οποίο ωστόσο οφείλεται σε μη επαναλαμβανόμενα γεγονότα. Έτσι, το επόμενα δύο χρόνια η απόδοση ενεργητικού των συστη-

μικών τραπεζών επανήλθε σε αρνητικά επίπεδα. Συγκεκριμένα, το 2014 ο δείκτης απόδοσης ενεργητικού της Τράπεζας Πειραιώς διαμορφώθηκε στο -2,44%, χαμηλότερος κατά 1,57% από το μέσο όρο των υπόλοιπων τραπεζών. Το 2015, το ελληνικό τραπεζικό σύστημα κλήθηκε να αντιμετωπίσει μία σειρά προκλήσεων, όπως οι μαζικές εκροές καταθέσεων, η τραπεζική αργία και η επιβολή κεφαλαιακών περιορισμών, ενώ το πρόβλημα των μη εξυπηρετούμενων δανείων παρέμενε σε εξαιρετικά υψηλά επίπεδα⁴⁹. Αποτέλεσμα των παραπάνω ήταν οι συστημικές τράπεζες να καταγράψουν υψηλότερες ζημίες σε σχέση με το προηγούμενο έτος, με τον δείκτη απόδοσης ενεργητικού να κυμαίνεται σε αρνητικά επίπεδα για ένα ακόμα έτος. Ο δείκτης ROA της Τράπεζας Πειραιώς διαμορφώθηκε στο -2,86%, υψηλότερος κατά 0,17% από το μέσο όρο των υπόλοιπων τριών τραπεζών.

Τα έτη 2016-2017 οι συστημικές τράπεζες βελτίωσαν την κερδοφορία τους και ταυτόχρονα ενέτειναν τις προσπάθειές τους προκειμένου να υλοποιήσουν τις δεσμεύσεις τους στο πλαίσιο του Σχεδίου Αναδιάρθρωσης, με αποτέλεσμα τη μείωση του ενεργητικού τους. Αποτέλεσμα των ανωτέρω ήταν ο δείκτης ROA των συστημικών τραπεζών να κυμανθεί σε οριακά θετικά επίπεδα. Το 2016 η απόδοση ενεργητικού της Τράπεζας Πειραιώς διαμορφώθηκε στο 0,01% και το επόμενο έτος ήταν σχεδόν μηδενικός, ενώ και στις δύο περιπτώσεις ήταν οριακά χαμηλότερος από το μέσο όρο των υπόλοιπων τριών τραπεζών.

4.2.4 Σχέση των δεικτών ROE και ROA

Είναι προφανές ότι οι δείκτες ROE και ROA συσχετίζονται μαθηματικά, καθώς έχουν τον ίδιο αριθμητή. Επομένως η μεταβλητή η οποία είναι υπεύθυνη για τη διαφορά της τιμής των δύο δεικτών είναι ο λόγος του συνολικού ενεργητικού προς τα ίδια κεφάλαια του πιστωτικού οργανισμού. Η μεταβλητή αυτή ονομάζεται Πολλαπλασιαστής Ιδίων Κεφαλαίων (Equity Multiplier, EM) και εκφράζει τη μόχλευση (leverage) των χρηματικών κεφαλαίων που αναπτύσσεται εντός του οργανισμού.

$$EM = \frac{\text{Συνολικό Ενεργητικό}}{\text{Ίδια Κεφάλαια}}$$

⁴⁹ Ο δείκτης ΜΕΔ προς το σύνολο των δανείων προ προβλέψεων, για το σύνολο των πιστωτικών ιδρυμάτων στην ελληνική επικράτεια, ανήλθε στο τέλος του έτους στο 39,5%. Πρόκειται για το υψηλότερο επίπεδο σε όλη τη διάρκεια της υπό εξέτασης περιόδου (2008-2017).

Υψηλή τιμή του λόγου υποδεικνύει ότι η Τράπεζα έχει αναλάβει υψηλές υποχρεώσεις έναντι τρίτων (καταθετών και λοιπών δανειστών της), σε σχέση με τα ίδια κεφάλαια που διαθέτει, με αποτέλεσμα να τίθεται ζήτημα κεφαλαιακής επάρκειας⁵⁰. Επίσης, όσο μεγαλύτερη είναι η χρηματοοικονομική μόχλευση τόσο μικρότερη τείνει να είναι η απόδοση ενεργητικού. Αυτό διότι αυξημένη μόχλευση συνεπάγεται αυξημένα έσοδα τόκων, το οποίο με τη σειρά του συνεπάγεται μείωση των καθαρών εσόδων⁵¹. Από την άλλη, όπως είναι εύκολα αντιληπτό, η χρηματοοικονομική μόχλευση μπορεί να αυξήσει την απόδοση ιδίων κεφαλαίων. Συνοψίζοντας τα παραπάνω, ο δείκτης ROE μπορεί να διατυπωθεί ως ακολούθως:

$$ROE = \frac{\text{Καθαρά Κέρδη (μετά από φόρους)}}{\text{Σύνολο Ενεργητικού}} \times \frac{\text{Σύνολο Ενεργητικού}}{\text{Ίδια Κεφάλαια}}$$

Ο δείκτης ROA μπορεί να εκφραστεί ως το γινόμενο δύο επιμέρους μεταβλητών, του περιθωρίου κέρδους (Profit Margin, PM), που ορίζεται ως ο λόγος των Καθαρών Κερδών προς τα Λειτουργικά έσοδα και του βαθμού αξιοποίησης ενεργητικού (Asset Utilization, AU), που ορίζεται ως ο λόγος των Λειτουργικών Εσόδων προς το Σύνολο του Ενεργητικού. Το περιθώριο κέρδους εκφράζει την ικανότητα της διοίκησης της τραπεζής να ελέγχει τα λειτουργικά έσοδα, για ένα δεδομένο ύψος εξόδων. Ο βαθμός αξιοποίησης ενεργητικού αντικατοπτρίζει την ικανότητα χρησιμοποίησης του ενεργητικού για την παραγωγή εσόδων και πιο συγκεκριμένα το μίγμα και την απόδοση των στοιχείων του ενεργητικού του τραπεζικού οργανισμού. Συνοψίζοντας τα παραπάνω, ο δείκτης ROE μπορεί να διατυπωθεί ως ακολούθως:

$$ROE = \frac{\text{Καθαρά Κέρδη (μετά από φόρους)}}{\text{Λειτουργικά Έσοδα}} \times \frac{\text{Λειτουργικά Έσοδα}}{\text{Σύνολο Ενεργητικού}} \times \frac{\text{Σύνολο Ενεργητικού}}{\text{Ίδια Κεφάλαια}}$$

Η παραπάνω ανάλυση του δείκτη απόδοσης ιδίων κεφαλαίων, επιτρέπει την εξαγωγή περισσότερων συμπερασμάτων σχετικά με τις συνιστώσες της απόδοσης της επιχείρησης και καταδεικνύει πιθανές παρεμβάσεις στην περίπτωση που η επιχείρηση

⁵⁰ Σαπουντζόγλου, Γ., Πεντότης, Χ., Τραπεζική Οικονομική, 2017, σελ. 140

⁵¹ Νούλας, Α., Χρηματοοικονομική Διοίκηση: Επενδυτικές και Χρηματοδοτικές Αποφάσεις, 2015, σελ. 98-99

υποαποδίδει σε κάποια από αυτές. Δεδομένου αυτού, στις επόμενες σελίδες παρουσιάζεται η ανάλυση του ROE της Τράπεζας Πειραιώς στις τρεις αυτές συνιστώσες, σε σχέση πάντα με τις υπόλοιπες συστημικές τράπεζες, προκειμένου να εξαχθούν περισσότερα συμπεράσματα όσον αφορά την απόδοση της επιχείρησης.

Πίνακας 4. 3 Περιθώριο Κέρδους

Έτος	Τράπεζα Πειραιώς ⁽¹⁾	ΕΤΕ	Alpha Bank	Eurobank Ergasias	Μ.Ο. ⁽²⁾	Διαφορά (1)-(2)
2008	12,08%	20,41%	19,18%	12,53%	17,37%	-5,29%
2009	14,40%	8,53%	21,37%	0,17%	10,03%	4,37%
2010	-0,40%	-17,08%	-3,39%	-4,83%	-8,43%	8,03%
2011	-861,57%	-526,45%	-224,00%	-387,59%	-379,35%	-482,22%
2012	-54,42%	-348,33%	-140,55%	-124,82%	-204,57%	150,15%
2013	47,85%	33,01%	198,49%	-126,51%	35,00%	12,85%
2014	-99,78%	-28,87%	-3,11%	-119,22%	-50,40%	-49,38%
2015	-110,93%	-317,48%	-56,64%	-70,82%	-148,31%	37,38%
2016	0,49%	0,51%	11,70%	0,61%	4,27%	-3,78%
2017	0,14%	0,61%	2,26%	0,73%	1,20%	-1,07%

Πηγή: Ετήσιες οικονομικές εκθέσεις τραπεζών, ίδια επεξεργασία

Το 2008 το περιθώριο κέρδους της Τράπεζας Πειραιώς διαμορφώθηκε στο 12,08%, κατά 5,29% χαμηλότερο από τον μέσο όρο των υπόλοιπων τριών τραπεζών. Το επόμενο έτος βελτίωσε το περιθώριο κέρδους, το οποίο ήταν μεγαλύτερο από τον μέσο όρο. Συγκεκριμένα το ποσοστό των καθαρών εσόδων της τραπεζικής προς τα λειτουργικά έσοδα ανήλθε στο 14,4%, ενώ η αντίστοιχη τιμή του κλάδου στο 10,03%. Τα επόμενα τρία χρόνια το περιθώριο κέρδους των συστημικών τραπεζών κυμάνθηκε σε αρνητικά επίπεδα, με αποκορύφωμα το 2011 όπου διαμορφώθηκε σε εξαιρετικά ακραίες τιμές. Το 2013, όπως είδαμε προηγουμένως, όλες οι συστημικές τράπεζες, εκτός από την Eurobank εμφάνισαν κέρδη μετά φόρων, με αποτέλεσμα να έχουν θετικό περιθώριο κέρδους. Ωστόσο, τα έτη 2014-2015 λόγω των ανωτέρω εξελίξεων οι συστημικές τράπεζες εμφάνισαν εκ νέου αρνητικό περιθώριο κέρδους.

Τα τελευταία δύο έτη (2016-2017), το περιθώριο κέρδους της Τράπεζας Πειραιώς κυμάνθηκε σε χαμηλότερο επίπεδο από τον μέσο όρο των υπόλοιπων τραπεζών. Το 2016 διαμορφώθηκε στο 0,49%, ενώ το 2017 μειώθηκε στο 0,14%, όταν ο αντίστοιχος μέσος όρος των υπόλοιπων συστημικών τραπεζών ήταν 1,2%. Μάλιστα

σημειώνεται πως και στα δύο έτη, το περιθώριο κέρδους της Τράπεζας Πειραιώς ήταν χαμηλότερο από κάθε μία από τις υπόλοιπες τράπεζες ξεχωριστά. Το γεγονός αυτό υποδεικνύει πως η τράπεζα πρέπει να επικεντρωθεί στη βελτίωση των λειτουργικών της εσόδων και ταυτόχρονα στον έλεγχο των λειτουργικών εξόδων. Στο τελευταίο, σημαντικό ρόλο θα παίζει η ολοκλήρωση του Σχεδίου Αναδιάρθρωσης της τραπεζής, στο πλαίσιο υλοποίησης του οποίου αναμένεται περαιτέρω μείωση του αριθμού των εργαζομένων και συρρίκνωση του δικτύου καταστημάτων.

Πίνακας 4. 4 Βαθμός Αξιοποίησης Ενεργητικού

Έτος	Τράπεζα Πειραιώς ⁽¹⁾	ΕΤΕ	Alpha Bank	Eurobank Ergasias	Μ.Ο. ⁽²⁾	Διαφορά (1)-(2)
2008	1,87%	2,81%	2,61%	2,02%	2,48%	-0,62%
2009	2,07%	2,89%	2,96%	1,74%	2,53%	-0,46%
2010	1,75%	2,19%	2,60%	1,90%	2,23%	-0,48%
2011	1,70%	2,65%	3,11%	1,76%	2,50%	-0,80%
2012	2,35%	1,08%	1,50%	1,80%	1,46%	0,89%
2013	6,11%	2,22%	2,11%	1,13%	1,82%	4,29%
2014	2,45%	1,61%	2,78%	1,72%	2,04%	0,41%
2015	2,58%	1,86%	2,80%	2,31%	2,32%	0,26%
2016	2,74%	2,59%	3,69%	2,84%	3,04%	-0,30%
2017	3,15%	2,51%	3,47%	2,93%	2,97%	0,18%

Πηγή: Ετήσιες οικονομικές εκθέσεις τραπεζών, ίδια επεξεργασία

Όσον αφορά το βαθμό αξιοποίησης ενεργητικού, μέχρι και το 2011 η Τράπεζα Πειραιώς υστερούσε σε σχέση με τις υπόλοιπες συστημικές τράπεζες. Συγκεκριμένα, το 2011 το ποσοστό των λειτουργικών εσόδων ως προς το σύνολο του ενεργητικού της τραπεζής ανήλθε σε 1,7%, όταν η αντίστοιχη τιμή του μέσου όρου των υπόλοιπων τριών τραπεζών ήταν 2,5%. Τη διετία 2011-2013, με τη διεκπαιρέωση των προαναφερθέντων συγχωνεύσεων και εξαγορών, η τράπεζα αύξησε τα λειτουργικά της έσοδα (602%) σε μεγαλύτερο βαθμό από την αντίστοιχη αύξηση του ενεργητικού (95,7%), με αποτέλεσμα την βελτίωση του λόγου. Μάλιστα το 2013, ο βαθμός αξιοποίησης του ενεργητικού διαμορφώθηκε στο 6,11%, ενώ ο μέσος όρος των υπόλοιπων τριών τραπεζών ήταν 1,82%. Βέβαια η αύξηση αυτή των εσόδων οφείλεται σε μεγάλο βαθμό στην αρνητική υπεραξία εξαγορών που καταγράφηκαν στη χρήση αυτή. Το 2014 ο λόγος υποχώρησε στο 2,45%, με τον αντίστοιχο μέσο όρο να ανέρχεται στο 2,04%.

Έκτοτε, η τράπεζα αυξάνει διαρκώς τον λόγο των λειτουργικών εσόδων προς το σύνολο του ενεργητικού, με αποτέλεσμα το 2017 να ανέλθει στο 3,15%. Η αύξηση αυτή οφείλεται στη μείωση του ενεργητικού της τραπεζής και την αύξηση των λειτουργικών της εσόδων, από το 2013 και έπειτα. Σημειώνεται επίσης πως σε όλη τη διάρκεια της περιόδου 2012-2017 (με μοναδική εξαίρεση το 2016), ο βαθμός αξιοποίησης ενεργητικού της Τράπεζας Πειραιώς κυμαίνεται σε επίπεδα πάνω από τον μέσο όρο των υπόλοιπων τραπεζών.

Οι τιμές αυτές του βαθμού αξιοποίησης ενεργητικού, οφείλονται κυρίως στα αυξημένα έσοδα προμηθειών της Τράπεζας Πειραιώς, σε σχέση με τις υπόλοιπες τράπεζες. Είναι αξιοσημείωτο πως το διάστημα 2009-2017, η μέση ετήσια αύξηση των καθαρών εσόδων προμηθειών της τράπεζας ανέρχεται σε 16,8%. Σημειώνεται πως η πηγή αυτή των εσόδων, προέρχεται από τις λεγόμενες μεσολαβητικές εργασίες των τραπεζών (κυρίως για τη χρησιμοποίηση της υποδομής τους από του πελάτες τους) και δεν ενέχει κάποιον κίνδυνο για αυτές, με αποτέλεσμα να αποτελούν πολύ επιθυμητές εργασίες⁵². Η αύξηση αυτή των καθαρών εσόδων προμηθειών της Τράπεζας Πειραιώς, οφείλεται στην αυξημένη ζήτηση προϊόντων που συνδέονται με τη χρησιμοποίηση της τεχνολογικής υποδομής της τραπεζής, τομέας στον οποίο η τράπεζα δίνει ιδιαίτερη έμφαση. Τέλος, περαιτέρω βελτίωση του βαθμού αξιοποίησης ενεργητικού μπορεί να επέλθει από την αύξηση των καθαρών εσόδων από τόκους, μέσω της αντιμετώπισης του προβλήματος των NPEs/NPLs και από την περαιτέρω μείωση του ενεργητικού στο πλαίσιο του Σχεδίου Αναδιάρθρωσης της τραπεζής.

Τέλος, στον πίνακα της ακόλουθης σελίδας παρουσιάζεται ο πολλαπλασιαστής ιδίων κεφαλαίων των συστημικών τραπεζών. Την περίοδο 2008-2010, οι συστημικές τράπεζες λειτουργούσαν με υψηλή μόχλευση, στοχεύοντας στην αύξηση της απόδοσης των κεφαλαίων τους. Ωστόσο, η μόχλευση ήταν μία από τις κύριες αιτίες των προβλημάτων που αντιμετώπισαν οι συστημικές τράπεζες τα επόμενα χρόνια, καθώς στην περίπτωση που η απόδοση ενεργητικού είναι μικρότερη του κόστους δανεισμού, οι τράπεζες μπορεί να βρεθούν σε κατάσταση αδυναμίας πληρωμής των χρεών τους με αποτέλεσμα να εκτεθούν σε υψηλό κίνδυνο χρεοκοπίας. Αυτό συνέβη τα επόμενα έτη, όταν οι τραπεζικός τομέας αντιμετώπισε μία σειρά προκλήσεων, όπως η αδυναμία πρόσβασης στις διεθνείς αγορές, η εκροή καταθέσεων, η επιδείνωση της ποιότητας του δανειακού χαρτοφυλακίου και η συμμετοχή στο PSI. Μάλιστα οι επιπτώσεις του τελευ-

⁵² Γκόρτσος, Χ., Αλεξιάκης, Π., Εισαγωγή στις τραπεζικές σπουδές, 2006, σελ. 23

Πίνακας 4.5 Πολλαπλασιαστής Ιδίων Κεφαλαίων⁵³

Έτος	Τράπεζα Πειραιώς ⁽¹⁾	ΕΤΕ	Alpha Bank	Eurobank Ergasias	M.O. ⁽²⁾	Διαφορά (1)-(2)
2008	19,14	13,03	28,17	23,89	21,70	-2,56
2009	15,11	11,09	14,21	18,20	14,50	0,61
2010	17,48	10,97	14,39	17,67	14,34	3,14
2011	-	-	93,09	-	-	-
2012	-	-	-	-	-	-
2013	10,37	13,19	9,53	17,66	13,46	-3,09
2014	11,45	9,47	9,92	12,84	10,74	0,71
2015	8,68	9,27	7,72	10,47	9,15	-0,47
2016	8,30	11,20	6,92	9,32	9,15	-0,84
2017	6,84	9,40	6,11	7,99	7,83	-0,99

Πηγή: Ετήσιες οικονομικές εκθέσεις τραπεζών, ίδια επεξεργασία

ταίου αντικατοπτρίζονται πλήρως από τα αρνητικά ίδια κεφάλαια των τραπεζών την περίοδο 2011-2012 (μοναδική εξαίρεση αποτελεί η Eurobank το 2011), καταδεικνύοντας την ανάγκη τους για εξωτερική χρηματοδότηση.

Τα επόμενα χρόνια, ο πολλαπλασιαστής ιδίων κεφαλαίων εμφάνισε βελτίωση, καθώς οι τράπεζες προχώρησαν σε μείωση της αξίας του ενεργητικού και αύξηση των ιδίων κεφαλαίων τους. Όσον αφορά την Τράπεζα Πειραιώς, η τιμή του λόγου την περίοδο 2015-2017, είναι χαμηλότερη από το μέσο όρο του κλάδου. Βέβαια η μείωση αυτή έχει αρνητικές επιπτώσεις στην απόδοση ιδίων κεφαλαίων της τραπεζής, η οποία έχει μειωθεί σημαντικά τα τελευταία χρόνια.

4.2.5 Καθαρό Περιθώριο Επιτοκίου (Net Interest Margin, NIM)

Το καθαρό περιθώριο επιτοκίου ορίζεται ως ο λόγος των καθαρών εντόκων εσόδων προς το σύνολο του ενεργητικού και εκφράζει την ικανότητα δημιουργίας εσόδων από την κύρια διαμεσολαβητική δραστηριότητα των τραπεζών, δηλαδή την αποδοχή καταθέσεων και παροχή πιστώσεων μεταξύ των πλεονασματικών και ελλειμματικών μονάδων της οικονομίας. Δεδομένου ότι τα καθαρά έσοδα από τόκους

⁵³ Τα έτη 2011 και 2012 οι συστημικές τράπεζες εμφάνισαν αρνητικά ίδια κεφάλαια (με εξαίρεση την Alpha Bank το 2011), με αποτέλεσμα ο πολλαπλασιαστής ιδίων κεφαλαίων να στερείται χρηματοοικονομικής ερμηνείας

αντιπροσωπεύουν το μεγαλύτερο μέρος των λειτουργικών εσόδων, ο δείκτης αυτός αποτελεί έναν από τους σημαντικότερους δείκτες αξιολόγησης της κερδοφορίας των τραπεζών.

$$\text{NIM} = \frac{\text{Καθαρά Έσοδα από Τόκους}}{\text{Σύνολο Ενεργητικού}}$$

Όπως φαίνεται στον Πίνακα 4.6, από το 2008 έως το 2012, το καθαρό επιτοκιακό περιθώριο των συστημικών τραπεζών υποχωρούσε διαρκώς (με εξαίρεση το 2011) λόγω των αρνητικών συνθηκών που επικράτησαν, ενώ σε όλη τη διάρκεια της περιόδου αυτής ο δείκτης της Τράπεζας Πειραιώς κυμάνθηκε σε επίπεδο χαμηλότερο από το μέσο όρο των υπόλοιπων τραπεζών. Το γεγονός αυτό δικαιολογείται εν μέρει από τα έως τότε μερίδια αγοράς δανείων και καταθέσεων της τραπεζής, καθώς οι τράπεζες που επιθυμούν να αυξήσουν το μερίδιο αγοράς τους, συχνά καταφεύγουν στο να προσφέρουν χαμηλότερα επιτόκια δανεισμού και υψηλότερα επιτόκια καταθέσεων από τους ανταγωνιστές τους⁵⁴. Την περίοδο 2013-2017, παρατηρείται συνεχής διεύρυνση του καθαρού επιτοκιακού περιθωρίου της Τράπεζας Πειραιώς. Συγκεκριμένα, την περίοδο 2013-2015 ήτανε υψηλότερο από τον μέσο όρο των υπόλοιπων τραπεζών και τα επόμενα δύο έτη οριακά χαμηλότερο. Η αύξηση αυτή οφείλεται εν μέρει στις

Πίνακας 4. 6 Καθαρό Περιθώριο Επιτοκίου

Έτος	Τράπεζα Πειραιώς ⁽¹⁾	ΕΤΕ	Alpha Bank	Eurobank Ergasias	Μ.Ο. ⁽²⁾	Διαφορά (1)-(2)
2008	1,69%	2,44%	2,02%	1,65%	2,04%	-0,35%
2009	1,60%	2,45%	1,98%	1,33%	1,92%	-0,32%
2010	1,57%	2,52%	2,12%	1,34%	1,99%	-0,42%
2011	1,75%	2,67%	2,45%	1,63%	2,25%	-0,50%
2012	1,06%	2,14%	1,91%	1,39%	1,81%	-0,75%
2013	1,51%	1,72%	1,70%	1,02%	1,48%	0,03%
2014	1,94%	1,93%	2,25%	1,48%	1,89%	0,05%
2015	2,05%	1,97%	2,48%	1,56%	2,00%	0,05%
2016	2,16%	2,28%	2,76%	1,89%	2,31%	-0,15%
2017	2,49%	2,51%	3,03%	2,14%	2,56%	-0,07%

Πηγή: Ετήσιες οικονομικές εκθέσεις τραπεζών, ίδια επεξεργασία

⁵⁴ Golin, J., The Bank Credit Analysis Handbook: A Guide for Analysts, Bankers and Investors, 2001, σελ. 145

εξαγορές που πραγματοποίησε η τράπεζα, με αποτέλεσμα την αύξηση των μεριδίων αγοράς της.

Σημειώνεται ωστόσο πως από το 2013 και έπειτα παρατηρείται συνεχής αύξηση του καθαρού επιτοκιακού περιθωρίου και στις τέσσερις συστημικές τράπεζες. Αυτό οφείλεται αφενός στην διεύρυνση της διαφοράς των επιτοκίων καταθέσεων και δανείων, λόγω των δυσμενών μακροοικονομικών συνθηκών και αφετέρου στην ολιγοπολιακή διάρθρωση του εγχώριου τραπεζικού συστήματος, ως αποτέλεσμα των συγχωνεύσεων και εξαγορών που πραγματοποιήθηκαν τα προηγούμενα χρόνια (Βλέπε Ενότητα 2.4).

4.2.6 Δείκτης Κόστους Εσόδων (Cost to Income Ratio)

Ο δείκτης κόστους εσόδων ορίζεται ως ο λόγος των εσόδων μη σχετικών με τόκους προς το άθροισμα των καθαρών εσόδων από τόκους με τα έσοδα μη σχετικά με τόκους και δείχνει τη λειτουργική αποδοτικότητα της τράπεζας, δηλαδή την ικανότητά της να καλύπτει τα έξοδά της από τα λειτουργικά της έσοδα. Είναι προφανές ότι όσο υψηλότερη είναι η τιμή του δείκτη τόσο μικρότερη είναι η κερδοφορία της τράπεζας και το αντίστροφο.

$$\text{Δείκτης κόστους εσόδων} = \frac{\text{Έξοδα μη σχετικά με τόκους}}{\text{Καθαρά έσοδα από τόκους} + \text{Έσοδα μη σχετικά με τόκους}}$$

Όπως φαίνεται στον Πίνακα 4.7, το διάστημα 2008-2011 ο δείκτης κόστους εσόδων της Τράπεζας Πειραιώς ήταν μεγαλύτερος από τον μέσο όρο των υπόλοιπων συστημικών τραπεζών. Μάλιστα το 2011 η τιμή του δείκτη ήταν κατά 8,76% υψηλότερη από τον μέσο όρο. Τα επόμενα δύο έτη η τράπεζα βελτίωσε σημαντικά τον δείκτη κόστους εσόδων, ο οποίος υποχώρησε στο 42,06% το 2012 και στο 22,85% το 2013. Το 2012 η μείωση αυτή οφείλεται στην αύξηση των εσόδων από προμήθειες και στα αποτελέσματα εμπορικού και επενδυτικού χαρτοφυλακίου και όχι στη μείωση των εξόδων. Το 2013, μετά την ολοκλήρωση των εξαγορών, η τράπεζα αύξησε τα έσοδα από τόκους (+93,1%) και τα έσοδα από προμήθειες (+38,3%) σε ποσοστό μεγαλύτερο από την αντίστοιχη αύξηση των εξόδων μη σχετικών με τόκους (+91,9%), ωστόσο η σημαντική μείωση του δείκτη οφείλεται στην καταγραφή αρνητικής υπεραξίας εξαγορών ύψους περίπου 3,5 δισ. ευρώ. Σημειώνεται πως και τα δύο έτη, ο δείκτης κόστους εσόδων της Τράπεζας Πειραιώς κυμάνθηκε σε χαμηλότερα επίπεδα από το

μέσο όρο των υπόλοιπων τραπεζών. Το 2014 διαμορφώθηκε στο 56,72%, αρκετά χαμηλότερος από τις υπόλοιπες συστημικές τράπεζες, λόγω της αύξησης των καθαρών εσόδων από τόκους και προμήθειες και της συγκράτησης των εξόδων. Την περίοδο που ακολούθησε (2015-2017), η τράπεζα κατάφερε να διατηρήσει τον δείκτη κόστους εσόδων σε ικανοποιητικά επίπεδα, σε σχέση πάντα με τον μέσο όρο των υπόλοιπων τραπεζών.

Το 2017 ο δείκτης διαμορφώθηκε στο 55,7%, οριακά χαμηλότερος από το μέσο όρο των υπόλοιπων τραπεζών. Αυτό οφείλεται στη μείωση του προσωπικού και του αριθμού των καταστημάτων, ωστόσο μειωμένα είναι και τα έσοδα από τόκους. Σημειώνεται εδώ, πως η αντιμετώπιση του προβλήματος των μη εξυπηρετούμενων ανοιγμάτων/δανείων, έτσι ώστε να αυξηθούν τα έσοδα από τόκους, είναι καίριας σημασίας για την βελτίωση της κερδοφορίας της τράπεζας. Τέλος, η ενίσχυση των εναλλακτικών καναλιών εξυπηρέτησης πελατών και ο εξορθολογισμός του δικτύου καταστημάτων, θα συνεισφέρουν επίσης στη βελτίωση του δείκτη και επομένως την αύξηση της κερδοφορίας της τράπεζας.

Πίνακας 4.7 Δείκτης Κόστους Εσόδων

Έτος	Τράπεζα Πειραιώς ⁽¹⁾	ΕΤΕ	Alpha Bank	Eurobank Ergasias	M.O. ⁽²⁾	Διαφορά (1)-(2)
2008	64,46%	56,94%	50,58%	58,23%	55,25%	9,21%
2009	58,49%	55,61%	47,06%	58,42%	53,70%	4,79%
2010	63,03%	69,81%	54,07%	50,35%	58,08%	4,95%
2011	69,94%	72,44%	49,83%	61,28%	61,18%	8,76%
2012	42,06%	175,36%	109,67%	71,90%	118,97%	-76,91%
2013	22,85%	84,56%	69,30%	101,01%	84,95%	-62,10%
2014	56,72%	92,37%	67,29%	70,95%	76,87%	-20,15%
2015	59,30%	82,59%	57,18%	57,41%	65,73%	-6,43%
2016	53,46%	57,55%	43,53%	48,06%	49,71%	3,75%
2017	55,70%	65,01%	56,69%	50,23%	57,31%	-1,61%

Πηγή: Ετήσιες οικονομικές εκθέσεις τραπεζών, ίδια επεξεργασία

4.2.7 Δείκτης Κόστους προς Σύνολο Ενεργητικού (Cost to Assets Ratio)

Ο δείκτης αυτός ορίζεται ως ο λόγος των εξόδων μη σχετικών με τόκους προς το σύνολο του ενεργητικού. Εκφράζει το κόστος ανά μονάδα απαιτήσεων και όπως και στην προηγούμενη περίπτωση, χαμηλή τιμή του δείκτη υποδεικνύει υψηλή λειτουργική

αποτελεσματικότητα και το αντίστροφο. Πρόκειται για μία παραλλαγή του προηγούμενου δείκτη, ωστόσο πολλές φορές θεωρείται πιο αξιόπιστος λόγω της μεγαλύτερης δυσκολίας παραποίησης στοιχείων, όσον αφορά το σύνολο του ενεργητικού⁵⁵.

Στα αποτελέσματα που παρουσιάζονται στον Πίνακα 4.8, βλέπουμε πως η Τράπεζα Πειραιώς παρουσιάζει διαχρονικά υψηλότερη λειτουργική αποτελεσματικότητα, με εξαίρεση τα έτη 2015 και 2017, όπου το κόστος ανά μονάδα απαιτήσεων της τραπεζής ήταν υψηλότερο από το μέσο όρο των υπόλοιπων τριών τραπεζών. Παρατηρούμε επίσης πως τα τελευταία χρόνια, σε όλες τις τράπεζες εκτός της ΕΤΕ, υπάρχει ανοδική τάση. Αυτό οφείλεται κυρίως στη σημαντική μείωση του ενεργητικών των τραπεζών, χωρίς να υπάρξει ανάλογη μείωση των εξόδων μη σχετικών με τόκους.

Πίνακας 4. 8 Δείκτης Κόστους προς Σύνολο Ενεργητικού

Έτος	Τράπεζα Πειραιώς ⁽¹⁾	ΕΤΕ	Alpha Bank	Eurobank Ergasias	Μ.Ο. ⁽²⁾	Διαφορά (1)-(2)
2008	1,20%	1,60%	1,32%	1,18%	1,37%	-0,16%
2009	1,21%	1,61%	1,39%	1,01%	1,34%	-0,13%
2010	1,11%	1,53%	1,41%	0,96%	1,30%	-0,19%
2011	1,19%	1,92%	1,55%	1,08%	1,51%	-0,32%
2012	0,99%	1,89%	1,64%	1,30%	1,61%	-0,62%
2013	1,40%	1,88%	1,46%	1,14%	1,49%	-0,10%
2014	1,39%	1,49%	1,87%	1,22%	1,53%	-0,14%
2015	1,53%	1,53%	1,60%	1,33%	1,49%	0,04%
2016	1,46%	1,49%	1,61%	1,37%	1,49%	-0,02%
2017	1,75%	1,63%	1,97%	1,47%	1,69%	0,06%

Πηγή: Ετήσιες οικονομικές εκθέσεις τραπεζών, ίδια επεξεργασία

⁵⁵ Golin, J., The Bank Credit Analysis Handbook: A Guide for Analysts, Bankers and Investors, 2001, σελ. 132-134

4.3 Ανάλυση ρευστότητας

4.3.1 Ρευστότητα

Η ρευστότητα ορίζεται ως η ικανότητα ενός πιστωτικού οργανισμού να χρηματοδοτεί νέα στοιχεία ενεργητικού και να εκπληρώνει τις χρηματοοικονομικές του υποχρεώσεις, όταν αυτές καταστούν πληρωτέες, χωρίς να υποστεί σημαντικές οικονομικές απώλειες. Η διαχείριση και ορθή αξιολόγηση του κινδύνου ρευστότητας είναι ένα ζήτημα μείζονος σημασίας για τους πιστωτικούς οργανισμούς, καθώς σε περιπτώσεις απρόβλεπτης εκροής καταθέσεων ή πρόωρης απαίτησης αποπληρωμής δανειακών υποχρεώσεων, δύναται να αντιμετωπίσουν πολύ σοβαρά προβλήματα. Στις επόμενες παραγράφους, παρουσιάζονται βασικοί δείκτες ρευστότητας, σε μία προσπάθεια αξιολόγησης του επιπέδου ρευστότητας της Τράπεζας Πειραιώς, σε σχέση πάντα με τις υπόλοιπες συστημικές τράπεζες.

4.3.2 Δείκτης Δανείων προς Καταθέσεις (Net Loans to Customer Deposits)

Ο δείκτης δανείων προς καταθέσεις πελατών, αποτελεί μια ένδειξη της συνολικής ρευστότητας, καθώς εκφράζει το βαθμό κατά τον οποίο ο οργανισμός χρησιμοποιεί την πλέον σταθερή πηγή κεφαλαίων, τις καταθέσεις πελατών, για τη χορήγηση δανείων. Στον αριθμητή του δείκτη χρησιμοποιείται η διαφορά του συνόλου των δανείων και των προβλέψεων, δηλαδή το σύνολο των καθαρών δανείων.

$$\text{Δείκτης Δανείων προς Καταθέσεις} = \frac{\text{Δάνεια (μετά από προβλέψεις)}}{\text{Καταθέσεις πελατών}}$$

Υψηλή τιμή του δείκτη αποτελεί ένδειξη χαμηλής ρευστότητας για την τράπεζα και το αντίστροφο. Συγκεκριμένα, εάν η τιμή του δείκτη υπερβαίνει τη μονάδα, δηλ. τα δάνεια υπερβαίνουν τις καταθέσεις πελατών, τότε η τράπεζα καταφεύγει σε άλλες πηγές άντλησης ρευστότητας για τη χρηματοδότηση των δανείων που παρέχει. Ωστόσο αυτό μπορεί να συνεπάγεται υψηλότερο κίνδυνο ρευστότητας. Από την άλλη, αν η τιμή του δείκτη είναι χαμηλότερη της μονάδας, η τράπεζα βασίζεται κατά κύριο λόγο στη λιανική χρηματοδότηση, το οποίο συνεπάγεται χαμηλότερο κίνδυνο ρευστότητας.

Πίνακας 4. 9 Δείκτης Δανείων προς Καταθέσεις

Έτος	Τράπεζα Πειραιώς ⁽¹⁾	ΕΤΕ	Alpha Bank	Eurobank Ergasias	Μ.Ο. ⁽²⁾	Διαφορά (1)-(2)
2008	138,88%	94,94%	124,76%	97,98%	105,89%	32,98%
2009	121,44%	100,08%	129,61%	91,72%	107,14%	14,30%
2010	139,78%	111,00%	127,81%	107,45%	115,42%	24,36%
2011	155,43%	120,14%	152,22%	134,33%	135,57%	19,86%
2012	120,93%	114,89%	141,42%	143,09%	133,13%	-12,21%
2013	118,35%	102,29%	117,95%	110,36%	110,20%	8,15%
2014	107,46%	98,64%	114,96%	109,66%	107,76%	-0,30%
2015	133,69%	107,82%	149,85%	144,61%	134,09%	-0,40%
2016	122,52%	102,25%	138,79%	134,76%	125,26%	-2,75%
2017	108,68%	93,30%	127,32%	123,39%	114,67%	-5,99%

Πηγή: Ετήσιες οικονομικές εκθέσεις τραπεζών, ίδια επεξεργασία

Το 2008 ο δείκτης δανείων προς καταθέσεις της Τράπεζας Πειραιώς ήταν ο υψηλότερος μεταξύ των συστημικών τραπεζών. Συγκεκριμένα, ο δείκτης ανερχόταν στο 138,88%, υψηλότερος κατά 33% από τον μέσο όρο των υπόλοιπων τραπεζών. Το επόμενο έτος, ο δείκτης υποχώρησε στο 121,44%, ενώ η διαφορά του από τον μέσο όρο μειώθηκε στο 14,3%. Η βελτίωση αυτή οφείλεται στη μείωση των δανείων της τράπεζας κατά 7,16% και την αύξηση των καταθέσεων κατά 6,72%.

Την περίοδο 2010-2013, παρατηρείται επιδείνωση του δείκτη δανείων – καταθέσεων, στο σύνολο των συστημικών τραπεζών. Αυτό οφείλεται στη μαζική εκροή καταθέσεων από τα εγχώρια πιστωτικά ιδρύματα, ως αποτέλεσμα των δυσμενών μακροοικονομικών συνθηκών, της πολιτικής αστάθειας της περιόδου και της έξαρσης της αβεβαιότητας (Βλέπε Παράγραφο 2.5.2). Αναλυτικότερα, το 2010 ο δείκτης δανείων προς καταθέσεις της Τράπεζας Πειραιώς ανήλθε στο 139,78%, παραμένοντας πάνω από το μέσο όρο των υπόλοιπων συστημικών τραπεζών (+24,36%), ενώ το επόμενο έτος σημειώθηκε μείωση των καταθέσεων της τράπεζας κατά 23,8%, χωρίς αντίστοιχη μείωση των δανείων (-15,2%), με αποτέλεσμα ο δείκτης να αυξηθεί εκ νέου (155,43%). Το διάστημα 2012-2014, υπήρξε περιορισμός του φαινομένου των εκροών καταθέσεων, με αποτέλεσμα οι συστημικές τράπεζες να βελτιώσουν τον λόγο δανείων-καταθέσεων. Το 2014 ο δείκτης δανείων προς καταθέσεις της Τράπεζας Πειραιώς διαμορφώθηκε στο 107,46%, οριακά χαμηλότερος από το μέσο όρο. Σημειώνεται πως η βελτίωση αυτή οφείλεται και στις προαναφερθείσες συγχωνεύσεις και εξαγορές.

Το 2015, όπως είδαμε προηγουμένως, σημειώθηκε η μεγαλύτερη ετήσια ποσοστιαία μείωση του ύψους των καταθέσεων από την αρχή τη κρίσης. Ως αποτέλεσμα ο λόγος δανείων-καταθέσεων των συστημικών τραπεζών επιδεινώθηκε. Ο δείκτης της Τράπεζας Πειραιώς ανήλθε στο 133,69%, ενώ ο μέσος όρος των υπόλοιπων τραπεζών στο 134%. Το φαινόμενο περιορίστηκε με την επιβολή περιορισμών κεφαλαίου, τον Ιούνιο του 2015, με αποτέλεσμα τη βελτίωση του δείκτη το επόμενο έτος. Το 2017, ο δείκτης δανείων προς καταθέσεις των συστημικών τραπεζών μειώθηκε εκ νέου. Ο δείκτης της Τράπεζας Πειραιώς διαμορφώθηκε στο 108,68%, χαμηλότερος κατά 6% από τον μέσο όρο των υπόλοιπων τραπεζών.

4.3.3 Δείκτης Καταθέσεων προς Σύνολο Ενεργητικού

Ο δείκτης Καταθέσεις Πελατών προς Σύνολο Ενεργητικού, είναι μια παραλλαγή του προηγούμενου δείκτη και αποτελεί ένδειξη του βαθμού στον οποίο η τράπεζα χρηματοδοτεί το ενεργητικό της από τις πελατειακές καταθέσεις. Χαμηλή τιμή του δείκτη υποδεικνύει ότι η τράπεζα εμφανίζει εξάρτηση από τη χονδρική χρηματοδότηση (θεσμικοί επενδυτές και διατραπεζική αγορά), η οποία είναι ευμετάβλητη πηγή κεφαλαίων, κάτι που συνεπάγεται υψηλό κίνδυνο ρευστότητας. Από την άλλη, υψηλή τιμή του δείκτη υποδεικνύει ότι η τράπεζα βασίζεται κατά κύριο λόγο στη λιανική χρηματοδότηση, το οποίο συνεπάγεται χαμηλότερο κίνδυνο ρευστότητας.

$$\text{Δείκτης Καταθέσεων προς Σύνολο Ενεργητικού} = \frac{\text{Υποχρεώσεις προς πελάτες}}{\text{Σύνολο Ενεργητικού}}$$

Όπως φαίνεται στον Πίνακα 4.10, τα πρώτα χρόνια της υπό εξέταση περιόδου, ο δείκτης της Τράπεζας Πειραιώς ήταν χαμηλότερος από τον μέσο όρο των υπόλοιπων συστημικών τραπεζών (με εξαίρεση το 2009, το οποίο οφείλεται στην προαναφερθείσα μείωση των δανείων και αύξηση των καταθέσεων). Την περίοδο 2012-2014, η τράπεζα αύξησε σημαντικά τον δείκτη καταθέσεων προς σύνολο ενεργητικού, το οποίο οφείλεται στις εξαγορές που πραγματοποίησε. Το 2015, όπου σημειώθηκαν εκτεταμένες εκροές καταθέσεων, ο δείκτης της τράπεζας μειώθηκε σημαντικά. Μάλιστα την περίοδο αυτή, η άντληση ρευστότητας των ελληνικών τραπεζών από το Ευρωσύστημα (και κατά κύριο λόγο τον ELA) αυξήθηκε ραγδαία (Βλέπε Παράγραφο 2.5.2).

Τα επόμενα δύο έτη (2016-2017), η τράπεζα βελτίωσε σημαντικά τη ρευστότητά της, με τον δείκτη να ανέρχεται στο 64,04% στο τέλος του 2017. Η βελτίωση αυτή οφείλεται στη διαδοχική αύξηση των καταθέσεων της τραπεζής τα έτη 2016 και 2017 (7,56% και 3,86%, αντίστοιχα) και στην ταυτόχρονη μείωση του ενεργητικού της λόγω των προαναφερθέντων αποεπενδύσεων (-5,84% και -17,88%, αντίστοιχα). Σημειώνεται επίσης, πως σε όλη τη διάρκεια της περιόδου 2012-2017, ο βαθμός στον οποίο η Τράπεζα Πειραιώς χρηματοδοτεί το ενεργητικό της από τις πελατειακές καταθέσεις, είναι μεγαλύτερος από τον μέσο όρο των υπόλοιπων τραπεζών, το οποίο υποδεικνύει χαμηλότερη έκθεση στον κίνδυνο ρευστότητας.

Πίνακας 4. 10 Καταθέσεις προς Σύνολο Ενεργητικού

Έτος	Τράπεζα Πειραιώς ⁽¹⁾	ΕΤΕ	Alpha Bank	Eurobank Ergasias	Μ.Ο. ⁽²⁾	Διαφορά (1)-(2)
2008	48,01%	67,16%	50,67%	47,78%	55,20%	-7,19%
2009	52,59%	63,67%	47,54%	45,87%	52,36%	0,23%
2010	46,52%	54,48%	48,98%	44,84%	49,43%	-2,91%
2011	41,82%	50,51%	43,03%	35,45%	42,99%	-1,17%
2012	49,36%	52,49%	43,13%	38,43%	44,68%	4,68%
2013	56,54%	53,79%	55,07%	48,04%	52,30%	4,24%
2014	59,38%	53,85%	55,91%	47,39%	52,39%	7,00%
2015	44,33%	47,83%	42,67%	35,52%	42,01%	2,32%
2016	50,63%	54,68%	48,03%	40,88%	47,86%	2,77%
2017	64,04%	66,49%	54,17%	48,62%	56,43%	7,61%

Πηγή: Ετήσιες οικονομικές εκθέσεις τραπεζών, ίδια επεξεργασία

4.3.4 Απαιτήσεις προς Υποχρεώσεις έναντι Πιστωτικών Ιδρυμάτων

Ο δείκτης αυτός εκφράζει τις απαιτήσεις κατά πιστωτικών ιδρυμάτων ως ποσοστό των υποχρεώσεων της τράπεζας έναντι πιστωτικών ιδρυμάτων. Οι απαιτήσεις κατά πιστωτικών ιδρυμάτων περιλαμβάνουν καταθέσεις της τράπεζας σε άλλες τράπεζες του εσωτερικού ή του εξωτερικού (εκτός της Κεντρικής Τράπεζας) και χορηγήσεις δανείων της τράπεζας προς άλλα πιστωτικά ιδρύματα, στο πλαίσιο του διατραπεζικού δανεισμού. Οι υποχρεώσεις έναντι πιστωτικών ιδρυμάτων περιλαμβάνουν υποχρεώσεις προς το Ευρωσύστημα (Κεντρική Τράπεζα και ΕΛΑ) και άλλα πιστωτικά ιδρύματα στο πλαίσιο του διατραπεζικού δανεισμού.

$$\text{Απαιτήσεις προς Υποχρεώσεις έναντι ΠΙ} = \frac{\text{Δάνεια και απαιτήσεις κατά ΠΙ}}{\text{Υποχρεώσεις προς ΠΙ}}$$

Όπως φαίνεται στον Πίνακα 4.11, την περίοδο 2008-2010 η Τράπεζα Πειραιώς εμφάνισε τον χαμηλότερο δείκτη απαιτήσεις προς υποχρεώσεις έναντι πιστωτικών ιδρυμάτων, σε σχέση με τις υπόλοιπες συστημικές τράπεζες. Την περίοδο 2010-2012, παρατηρείται συνεχής μείωση του δείκτη, για το σύνολο των συστημικών τραπεζών. Αυτό οφείλεται στην αύξηση της άντλησης ρευστότητας από το Ευρωσύστημα, λόγω της προαναφερθείσας μείωσης των καταθέσεων των ελληνικών τραπεζών και της περιορισμένης πρόσβασής τους στην διατραπεζική αγορά. Είναι ενδεικτικό ότι το 2012, η εξάρτηση των τεσσάρων συστημικών τραπεζών από το Ευρωσύστημα ανήλθε σε 105,47 δισ. ευρώ, από 35,54 δισ. ευρώ το 2008. Το ίδιο έτος, ο δείκτης απαιτήσεις προς υποχρεώσεις έναντι πιστωτικών ιδρυμάτων της Τράπεζας Πειραιώς διαμορφώθηκε στο 8,06%, ενώ ο μέσος όρος των υπόλοιπων συστημικών τραπεζών στο 25,9%.

Η τάση αυτή συνεχίστηκε έως το 2015, όπου σημειώθηκαν οι χαμηλότερες τιμές του δείκτη. Το γεγονός αυτό οφείλεται στη μαζική εκροή καταθέσεων της περιόδου και την αυξημένη άντληση ρευστότητας από το Ευρωσύστημα. Το έτος αυτό, η εξάρτηση των τεσσάρων συστημικών τραπεζών από τον ELA ανήλθε σε 106,39 δισ. ευρώ, από 55,8 δισ. ευρώ ένα έτος νωρίτερα, ενώ ξεπέρασε και το υψηλό του 2012. Η Τράπεζα Πειραιώς εμφάνισε τον μικρότερο δείκτη καθώς σε κάθε 100 € υποχρεώσεων έναντι πιστωτικών ιδρυμάτων αντιστοιχούσαν 2,28 € απαιτήσεων, ενώ ο μέσος όρος των υπόλοιπων συστημικών τραπεζών διαμορφώθηκε στα 13,69 € απαιτήσεων ανά 100 € υποχρεώσεων.

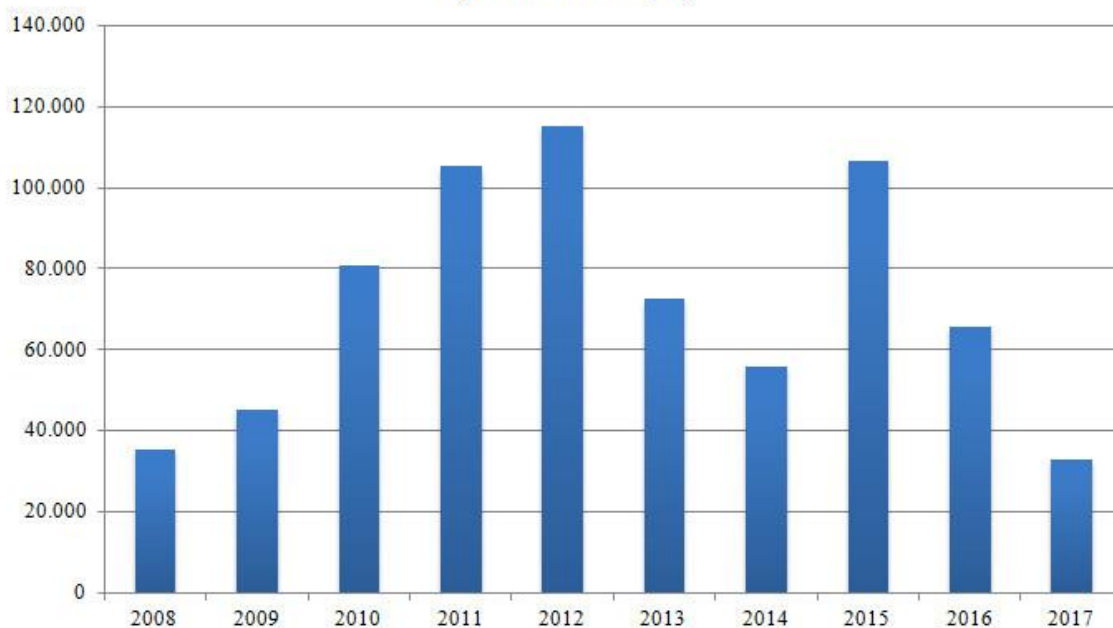
Η κατάσταση αυτή άλλαξε τα επόμενα δύο έτη, καθώς σημειώθηκε αύξηση των καταθέσεων των τεσσάρων συστημικών τραπεζών και επομένως μείωση της άντλησης ρευστότητας από το Ευρωσύστημα. Όσον αφορά την Τράπεζα Πειραιώς, βελτίωσε σημαντικά τον δείκτη απαιτήσεις προς υποχρεώσεις έναντι πιστωτικών ιδρυμάτων, ο οποίος το 2017 ανήλθε σε 17,77%. Σημειώνεται επίσης, πως ενώ σε όλη τη διάρκεια της υπό εξέταση περιόδου ο δείκτης της τράπεζας ήταν σημαντικά χαμηλότερος από το μέσο όρο των υπόλοιπων τριών τραπεζών, το 2017 ήταν σχεδόν στο ίδιο επίπεδο. Η βελτίωση αυτή οφείλεται στην αύξηση των καταθέσεων της τράπεζας και στη σημαντική μείωση του ενεργητικού της (όπως είδαμε προηγουμένως ο λόγος καταθέσεων πελατών προς σύνολο ενεργητικού ανήλθε στο 64,4%), γεγονός το οποίο συνεπάγεται μειωμένη ανάγκη άντλησης κεφαλαίων για τη χρηματοδότηση του ενεργητικού.

Πίνακας 4. 11 Δείκτης Απαιτήσεις προς Υποχρεώσεις έναντι Πιστωτικών Ιδρυμάτων

Έτος	Τράπεζα Πειραιώς ⁽¹⁾	ΕΤΕ	Alpha Bank	Eurobank Ergasias	Μ.Ο. ⁽²⁾	Διαφορά (1)-(2)
2008	32,09%	37,69%	77,37%	114,58%	76,55%	-44,45%
2009	31,17%	31,98%	79,53%	130,14%	80,55%	-49,38%
2010	21,74%	24,56%	47,11%	88,00%	53,22%	-31,48%
2011	12,25%	23,70%	29,51%	63,20%	38,80%	-26,55%
2012	8,06%	12,60%	25,65%	39,46%	25,90%	-17,84%
2013	4,27%	13,14%	26,02%	27,84%	22,34%	-18,07%
2014	3,80%	18,50%	26,85%	22,65%	22,67%	-18,87%
2015	2,28%	11,60%	13,54%	15,93%	13,69%	-11,41%
2016	6,47%	14,02%	14,99%	13,96%	14,32%	-7,86%
2017	17,77%	22,46%	16,20%	16,71%	18,45%	-0,68%

Πηγή: Ετήσιες οικονομικές εκθέσεις τραπεζών, ίδια επεξεργασία

**Χρηματοδότηση συστημικών τραπεζών από το Ευρωσύστημα
(ποσά σε εκατ. ευρώ)**

Διάγραμμα 4. 1 Χρηματοδότηση συστημικών τραπεζών από το Ευρωσύστημα (ΕΚΤ και ΕΛΑ)
(πηγή: Ετήσιες οικονομικές εκθέσεις τραπεζών, ίδια επεξεργασία)

4.4 Ανάλυση ποιότητας δανείων (πιστωτικού κινδύνου)

4.4.1 Πιστωτικός Κίνδυνος

Πιστωτικός κίνδυνος είναι η πιθανότητα εμφάνισης ζημιών σε έναν πιστωτικό οργανισμό εξ αιτίας μη αναμενόμενων και κατά συνέπεια πιθανολογημένων γεγονότων που αφορούν την αθέτηση υποχρεώσεων των πελατών του προς τους οποίους χορηγήθηκαν δανειακά κεφάλαια⁵⁶. Οι υποχρεώσεις αυτές αφορούν είτε την εξόφληση ενός δανείου που έχει χορηγηθεί από τον πιστωτικό οργανισμό, είτε τις τακτικές πληρωμές που απορρέουν από την έκδοση ενός ομολόγου στο οποίο έχει επενδύσει ο πιστωτικός οργανισμός. Τέλος, όσον αφορά την έννοια της αθέτησης υποχρεώσεων, σύμφωνα με την ΤτΕ, αυτή επέρχεται όταν συμβαίνει το ένα από τα δύο ακόλουθα γεγονότα: 1) Ο πιστωτικός οργανισμός θεωρεί ότι είναι πιθανό ο πιστούχος να μην εκπληρώσει τις υποχρεώσεις πληρωμών προς τον ίδιο ή προς οποιαδήποτε εταιρεία του ομίλου, στο σύνολό τους και 2) Ο πιστούχος εμφανίζει καθυστέρηση 90 ημερών στην αποπληρωμή των υποχρεώσεών του.

Δεδομένου του ότι ο πιστωτικός κίνδυνος συνδέεται άμεσα με τη βασική τραπεζική δραστηριότητα, δηλαδή τη χορήγηση δανείων, οι βασικοί δείκτες που θα παρουσιαστούν στη συνέχεια της παραγράφου, αφορούν τα μη εξυπηρετούμενα δάνεια. Σημειώνεται ότι θα πραγματοποιηθεί διαχρονική ανάλυση των δεικτών της Τράπεζας Πειραιώς, λόγω έλλειψης στοιχείων για το σύνολο των συστημικών τραπεζών. Ωστόσο, σε κάποιες περιπτώσεις αναφέρονται οι τιμές των δεικτών των υπόλοιπων τραπεζών. Τέλος, σημειώνεται ότι οι δείκτες που θα παρουσιαστούν αφορούν τον Όμιλο και όχι την Τράπεζα Πειραιώς.

4.4.2 Δείκτης Μη Εξυπηρετούμενων Δανείων (NPL Ratio)

Ένας από τους βασικούς δείκτες αξιολόγησης της ποιότητας του ενεργητικού, της φερεγγυότητας και του πιστωτικού κινδύνου ενός πιστωτικού οργανισμού, είναι ο δείκτης μη εξυπηρετούμενων δανείων. Ορίζεται ως ο λόγος των μη εξυπηρετούμενων ανοιγμάτων ως προς το σύνολο των δανείων προ προβλέψεων και όσο μεγαλύτερη η τιμή του, τόσο μικρότερα είναι τα έσοδα του πιστωτικού οργανισμού.

⁵⁶ Σαπουντζόγλου, Γ., Πεντότης, Χ., Τραπεζική Οικονομική, 2017, σελ. 167

$$\text{Δείκτης ΜΕΔ} = \frac{\text{Μη Εξυπηρετούμενα Δάνεια}}{\text{Σύνολο Δανείων προ Προβλέψεων}}$$

Όπως φαίνεται στον ακόλουθο πίνακα, τα πρώτα δύο χρόνια της υπό εξέτασης περιόδου, ο δείκτης ΜΕΔ κυμάνθηκε σε αρκετά χαμηλά επίπεδα. Συγκεκριμένα το 2008 διαμορφώθηκε στο 3,56% και το 2009 στο 5,08%. Ωστόσο, την περίοδο που ακολούθησε παρατηρείται σημαντική αύξηση του υπολοίπου των ΜΕΔ, με τον αντίστοιχο δείκτη να αυξάνεται συνεχώς έως το 2015, όταν σημειώθηκε η υψηλότερη τιμή. Η επιδείνωση αυτή του δείκτη οφείλεται στην παρατεταμένη οικονομική ύφεση που έπληξε τη χώρα μας και συνεπώς στη μείωση της οικονομικής κατάστασης των δανειοληπτών. Το 2015 ο σχηματισμός νέων ΜΕΔ μειώθηκε κατά 2,57%, ωστόσο ο δείκτης ΜΕΔ αυξήθηκε στο 39,5% λόγω της μεγαλύτερης μείωσης του συνόλου των δανείων προ προβλέψεων.

Τα έτη 2016-2017, παρατηρείται καθοδική τάση τόσο του συνόλου των ΜΕΔ όσο και του αντίστοιχου δείκτη, ο οποίος το 2017 υποχώρησε στο 34,4%. Η μείωση οφείλεται στις εντατικές προσπάθειες του τομέα αναδιαρθρώσεων (RBU) της τραπεζής, η οποία πλέον στοχεύει σε μείωση του συνόλου των ΜΕΔ σε επίπεδο κάτω των 10 δισ.

Πίνακας 4. 12 Δείκτης Μη Εξυπηρετούμενων Δανείων

Έτος	Σύνολο δανείων προ προβλέψεων	Μη εξυπηρετούμενα δάνεια	Ποσοστιαία μεταβολή	Δείκτης μη εξυπηρετούμενων δανείων ⁵⁷
2008	39.016	1.390	-	3,56%
2009	38.683	1.967	41,52%	5,08%
2010	39.071	2.856	45,21%	7,31%
2011	37.211	5.113	79,03%	13,74%
2012	50.573	11.760	129,99%	23,25%
2013	76.114	27.166	131,01%	35,69%
2014	72.983	27.586	1,55%	37,80%
2015	68.071	26.878	-2,57%	39,49%
2016	66.648	24.382	-9,29%	36,58%
2017	60.260	20.721	-15,01%	34,39%

Πηγή: Οικονομικά αποτελέσματα Τράπεζας Πειραιώς

⁵⁷ Σημειώνεται πως στον υπολογισμό του δείκτη μη εξυπηρετούμενων δανείων έχει συμπεριληφθεί και το εποχικό δάνειο ΟΠΕΚΕΠΕ, γεγονός το οποίο δικαιολογεί την απόκλιση των τιμών του δείκτη σε σχέση με αυτές που παρουσιάστηκαν στην Ενότητα 3.3 (Διάγραμμα 3.1).

ευρώ το 2020. Σημειώνεται τέλος, πως το 2017 ο αντίστοιχος δείκτης της Εθνικής Τράπεζας διαμορφώθηκε στο 31%, της Alpha Bank στο 34,9% και της Eurobank στο 33,4%⁵⁸.

4.4.3 Δείκτης Κάλυψης Μη Εξυπηρετούμενων Δανείων (NPL Coverage)

Ο δείκτης αυτός ορίζεται ως ο λόγος των συσσωρευμένων προβλέψεων για απομείωση δανείων και απαιτήσεων κατά πελατών μαζί με τις προσαρμογές (Loan Loss Reserves) προς το σύνολο των μη εξυπηρετούμενων δανείων και δείχνει την ικανότητα της τράπεζας να απορροφήσει πιθανές απώλειες από τα μη εξυπηρετούμενα δάνεια.

$$\text{Δείκτης Κάλυψης ΜΕΔ} = \frac{\text{Προβλέψεις}}{\text{Με Εξυπηρετούμενα Δάνεια}}$$

Γενικά όσο υψηλότερη είναι η τιμή του δείκτη τόσο μεγαλύτερη είναι η ικανότητα κάλυψης μελλοντικών απωλειών της τράπεζας. Εμπειρικά, τιμές του δείκτη άνω του 100% υποδεικνύουν υψηλή κάλυψη έναντι πιστωτικού κινδύνου, τιμές μεταξύ 50-100% ικανοποιητική κάλυψη και τιμές κάτω του 50% χαμηλή κάλυψη και ποιότητα ενεργητικού⁵⁹.

Στον Πίνακα 4.13 παρουσιάζεται η διαχρονική εξέλιξη του δείκτη κάλυψης μη εξυπηρετούμενων δανείων της Τράπεζας Πειραιώς. Τα έτη 2008-2009 οι συσσωρευμένες προβλέψεις ήταν κάτω του ενός δισ. ευρώ και ο δείκτης κάλυψης ΜΕΔ ανερχόταν σε 50%. Η τιμή αυτή του δείκτη διατηρήθηκε στο ίδιο επίπεδο σε όλη τη διάρκεια της περιόδου 2010-2013, με την Τράπεζα να αυξάνει τις προβλέψεις της συνεχώς, σε ποσοστό ανάλογο της αύξησης των ΜΕΔ. Συγκεκριμένα η ετήσια αύξηση των προβλέψεων το 2011 ανήλθε σε 87,7%, το 2012 σε 121,6% και το 2013 σε 130,7%. Τα επόμενα δύο χρόνια (2014-2015) ο ρυθμός αύξησης των ΜΕΔ επιβραδύνθηκε, με αποτέλεσμα τη βελτίωση του δείκτη κάλυψης ΜΕΔ (το 2015 διαμορφώθηκε στο 65,03%). Τέλος, την περίοδο 2016-2017 σημειώθηκε μείωση των ΜΕΔ και περαιτέρω βελτίωση του δείκτη, ο οποίος το 2017 ανήλθε στο 75%. Το ίδιο έτος, ο δείκτης κάλυψης ΜΕΔ της Εθνικής Τράπεζας διαμορφώθηκε στο 83%, της Alpha Bank στο 67% και της Eurobank στο 64,3%.

⁵⁸ Τα στοιχεία για τα μη εξυπηρετούμενα δάνεια των υπόλοιπων συστημικών τραπεζών, έχουν ληφθεί από τις παρουσιάσεις τους για τα αποτελέσματα του 2017 (διαθέσιμες στις αντίστοιχες ιστοσελίδες)

⁵⁹ Golin, J., The Bank Credit Analysis Handbook: A Guide for Analysts, Bankers and Investors, 2001, σελ. 240

Πίνακας 4. 13 Δείκτης Κάλυψης Μη Εξυπηρετούμενων Δανείων

Έτος	Προβλέψεις	Ποσοστιαία μεταβολή	Μη εξυπηρετούμενα δάνεια	Δείκτης κάλυψης μη εξυπηρετούμενων δανείων
2008	703	-	1.390	50,58%
2009	995	41,53%	1.967	50,59%
2010	1.433	44,03%	2.856	50,18%
2011	2.690	87,72%	5.113	52,61%
2012	5.961	121,57%	11.760	50,69%
2013	13.748	130,65%	27.166	50,61%
2014	15.840	15,22%	27.586	57,42%
2015	17.480	10,35%	26.878	65,03%
2016	16.941	-3,08%	24.382	69,48%
2017	15.541	-8,27%	20.721	75,00%

Πηγή: Οικονομικά αποτελέσματα Τράπεζας Πειραιώς

4.4.4 Προβλέψεις Δανείων προς Καθαρό Εισόδημα από Τόκους (LLRs to NII)

Ο δείκτης αυτός ορίζεται ως ο λόγος των προβλέψεων απομείωσης δανείων και απαιτήσεων κατά πελατών προς τα καθαρά έσοδα από τόκους και εκφράζει το ποσοστό του ειδοσήματος που προέρχεται από την κύρια τραπεζική δραστηριότητα, δηλαδή τη χορήγηση δανείων, που η τράπεζα αποφασίζει να κρατήσει ως προβλέψεις. Με άλλα λόγια, πρόκειται για μία ένδειξη του βαθμού στον οποίο ο σχηματισμός μη εξυπηρετούμενων δανείων επιβαρύνει τα έσοδα της τράπεζας και επομένως την κερδοφορία της.

Στον Πίνακα 4.14, όπου παρουσιάζονται οι τιμές του δείκτη, φαίνεται και το μέγεθος του προβλήματος των μη εξυπηρετούμενων δανείων. Τα πρώτα δύο έτη, το ποσοστό των προβλέψεων ως προς τα καθαρά έσοδα από τόκους της Τράπεζας Πειραιώς, ανερχόταν σε 61% και 90%, ενώ το 2010 το σύνολο των προβλέψεων ξεπέρασε για πρώτη φορά το σύνολο των καθαρών εσόδων από τόκους. Ο δείκτης συνέχισε να επιδεινώνεται και τα επόμενα χρόνια, καθώς οι προβλέψεις αυξάνονταν συνεχώς λόγω της αύξησης των ΜΕΔ. Το 2016 παρατηρείται η υψηλότερη τιμή, με τις προβλέψεις να είναι 9,6 φορές υψηλότερες των καθαρών εσόδων από τόκους, ενώ το 2017 ο δείκτης διαμορφώθηκε στο 930%, παραμένοντας σε αρκετά υψηλό επίπεδο και επιβαρύνοντας σημαντικά την κερδοφορία της τραπεζής.

Πίνακας 4. 14 Προβλέψεις προς Καθαρό Εισόδημα από Τόκους

Έτος	Προβλέψεις	Καθαρά Έσοδα από Τόκους	Προβλέψεις προς Καθαρά Έσοδα από Τόκους
2008	703	1.160	61%
2009	995	1.105	90%
2010	1.433	1.188	121%
2011	2.690	1.173	229%
2012	5.961	1.028	580%
2013	13.748	1.662	827%
2014	15.840	1.953	811%
2015	17.480	1.877	931%
2016	16.941	1.765	960%
2017	15.541	1.670	930%

Πηγή: Οικονομικά αποτελέσματα Τράπεζας Πειραιώς

4.4.5 Διάρθρωση Μη Εξυπηρετούμενων Δανείων

Το 2017 το 65,71% του συνόλου των δανείων αφορούσε επιχειρήσεις και το υπόλοιπο 34,29% νοικοκυριά. Τα στεγαστικά δάνεια διαμορφώθηκαν στο 25,2% του συνόλου των δανείων και τα καταναλωτικά στο 9,1%. Ο λόγος των μη εξυπηρετούμενων δανείων προς το σύνολο των δανείων του επιχειρηματικού χαρτοφυλακίου διαμορφώθηκε στο 34,42%, εμφανίζοντας τη μεγαλύτερη μείωση σε σχέση με το υψηλό του 2015 (41,48%). Ο δείκτης κάλυψης ΜΕΔ την εν λόγω κατηγορίας δανείων το 2017 ανήλθε σε 85,21%. Βελτίωση σημειώθηκε και στο καταναλωτικό χαρτοφυλάκιο, με το λόγο ΜΕΔ προς το σύνολο των δανείων να ανέρχεται πλέον στο 48,5%, σε σχέση με το υψηλό του 2015 (53%), ενώ ο δείκτης κάλυψης ΜΕΔ ανήλθε σε 82%. Τέλος, εξαίρεση αποτελεί το στεγαστικό χαρτοφυλάκιο, με το δείκτη ΜΕΔ να ανέρχεται σε 29,2% σε σχέση με το 28,67% του 2015. Ο δείκτης κάλυψης της εν λόγω κατηγορίας δανείων ανήλθε σε 39,49%.

Συνοψίζοντας, παρά τη βελτίωση στο επιχειρηματικό και καταναλωτικό χαρτοφυλάκιο της Τράπεζας Πειραιώς, το απόθεμα των ΜΕΔ παραμένει αρκετά υψηλό και η διαχείρισή του αποτελεί τη σημαντικότερη πρόκληση της τραπεζής. Η επίτευξη του στόχου μείωσης των ΜΕΔ σε επίπεδο κάτω των 10 δισ., μπορεί να επιτευχθεί μόνο με την περαιτέρω βελτίωση του επιχειρηματικού χαρτοφυλακίου, καθώς αποτελεί το 65%

του συνολικού δανειακού χαρτοφυλακίου της τράπεζας, με το ποσοστό αυτό να αντιπροσωπεύει και το λόγο των ΜΕΔ της κατηγορίας αυτής προς το σύνολο των ΜΕΔ της τράπεζας.

Πίνακας 4. 15 Διάρθρωση και διαχρονική εξέλιξη των δανείων και των ΜΕΔ της Τράπεζας Πειραιώς, ανά χαρτοφυλάκιο την περίοδο 2012-2017

Έτος	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Επιχειρήσεις						
Σύνολο	32.579	50.167	48.108	44.525	44.213	39.595
% του συνόλου	64,42%	65,91%	65,92%	65,41%	66,34%	65,71%
NPLs	7.527	19.144	19.202	18.468	16.716	13.629
LLRs	4.085	10.194	11.935	13.109	12.695	11.613
Δείκτης NPLs	23,10%	38,16%	39,91%	41,48%	37,81%	34,42%
LLRs/NPLs	54,28%	53,25%	62,16%	70,98%	75,95%	85,21%
Νοικοκυριά						
Σύνολο	17.994	25.946	24.875	23.546	22.435	20.665
% του συνόλου	35,58%	34,09%	34,08%	34,59%	33,66%	34,29%
NPLs	4.233	8.022	8.384	8.410	7.666	7.092
LLRs	1.875	3.554	3.905	4.371	4.245	3.927
Δείκτης NPLs	23,52%	30,92%	33,70%	35,72%	34,17%	34,32%
LLRs/NPLs	44,31%	44,30%	46,58%	51,97%	55,38%	55,38%
Στεγαστικά						
Σύνολο	12.713	18.084	17.410	16.740	16.162	15.183
% συνόλου	25,14%	23,76%	23,85%	24,59%	24,25%	25,20%
NPLs	2.297	4.235	4.677	4.800	4.527	4.434
LLRs	432	736	1.171	1.704	1.826	1.751
Δείκτης NPLs	18,07%	23,42%	26,87%	28,67%	28,01%	29,20%
LLRs/NPLs	18,82%	17,38%	25,03%	35,49%	40,35%	39,49%
Καταναλωτικά						
Σύνολο	5.281	7.862	7.465	6.806	6.274	5.482
% του συνόλου	10,44%	10,33%	10,23%	10,00%	9,41%	9,10%
NPLs	1.936	3.787	3.707	3.610	3.139	2.658
LLRs	1.443	2.818	2.734	2.667	2.419	2.176
Δείκτης NPLs	36,66%	48,18%	49,65%	53,04%	50,04%	48,49%
LLRs/NPLs	74,55%	74,40%	73,76%	73,88%	77,06%	81,87%

Πηγή: Οικονομικά αποτελέσματα Τράπεζας Πειραιώς

4.5 Ανάλυση Κεφαλαιακής Επάρκειας

4.5.1 Μόχλευση (Leverage)

Ο δείκτης αυτός ορίζεται ως ο λόγος του συνόλου των υποχρεώσεων προς τα ίδια κεφάλαια και εκφράζει το βαθμό προστασίας της τράπεζας από τα κεφάλαιά της. Με άλλα λόγια εκφράζει το πόσες νομισματικές μονάδες υποχρεώσεων αντιστοιχούν σε κάθε μία νομισματική ομάδα που επενδύουν οι μέτοχοι. Σημειώνεται ότι ο δείκτης αυτός δεν λαμβάνει υπόψη τους διάφορους κινδύνους που διέπουν τις τραπεζικές δραστηριότητες (πιστωτικό, λειτουργικό και κίνδυνο αγοράς), όπως ο δείκτης κεφαλαιακής επάρκειας που θα δούμε παρακάτω και επομένως δεν είναι ο πλέον κατάλληλος για την αξιολόγηση της κεφαλαιακής επάρκειας της τράπεζας, ωστόσο παρουσιάζεται για λόγους σύγκρισης.

$$\text{Δείκτης Μόχλευσης} = \frac{\text{Σύνολο Υποχρεώσεων}}{\text{Ίδια Κεφάλαια}} = 1 + \text{Equity Multiplier}$$

Στον Πίνακα 4.16 παρουσιάζεται η διαχρονική εξέλιξη του δείκτη των τεσσάρων συστημικών τραπεζών, την περίοδο 2008-2017. Όπως φαίνεται, την περίοδο 2008-2010 ο δείκτης μόχλευσης των τεσσάρων τραπεζών κυμαινόταν σε υψηλό επίπεδο. Συγκεκριμένα, το 2010 ο δείκτης μόχλευσης της Τράπεζας Πειραιώς ανερχόταν σε 16,48, υψηλότερος κατά 3,14 μον. από τον μέσο όρο των υπόλοιπων τραπεζών. Τα έτη 2011-2012, οι τράπεζες αντιμετώπισαν πολύ σοβαρά προβλήματα, τα οποία αντικατοπτρίζουν και οι ακραίες τιμές του δείκτη μόχλευσης, οι οποίες όμως στερούνται χρηματοοικονομικής ερμηνείας.

Το 2013 ο δείκτης μόχλευσης της Τράπεζας Πειραιώς διαμορφώθηκε σε 9,37 μον., βελτιωμένος τόσο σε σχέση με το προηγούμενο έτος όσο και σε σχέση με τις υπόλοιπες τράπεζες. Τα επόμενα χρόνια, με εξαίρεση το 2014, η Τράπεζα Πειραιώς βελτίωσε σημαντικά το δείκτη μόχλευσης, ο οποίος το 2017 διαμορφώθηκε σε 5,84. Αυτό οφείλεται στη μείωση των υποχρεώσεων της Τράπεζας κατά 28,96% (22,44 δισ. ευρώ) σε σχέση με το 2013 και την αντίστοιχη αύξηση των ιδίων κεφαλαίων κατά 14% (1,16 δισ. ευρώ). Το ίδιο έτος ο μέσος όρος των υπόλοιπων τριών τραπεζών διαμορφώθηκε στο 6,83, υψηλότερος κατά 1 μονάδα από αυτόν της Τράπεζας Πειραιώς.

Πίνακας 4. 16 Σύνολο Υποχρεώσεων προς Ίδια Κεφάλαια

Έτος	Τράπεζα Πειραιώς ⁽¹⁾	ΕΤΕ	Alpha Bank	Eurobank Ergasias	Μ.Ο. ⁽²⁾	Διαφορά (1)-(2)
2008	18,14	12,03	27,17	22,89	20,70	-2,56
2009	14,11	10,09	12,58	17,20	13,29	0,82
2010	16,48	9,97	13,39	16,67	13,34	3,14
2011	-	-	92,09	-	-	-
2012	-	-	-	-	-	-
2013	9,37	12,19	8,53	16,66	12,46	-3,09
2014	10,45	8,47	8,92	11,84	9,74	0,71
2015	7,68	8,27	6,72	9,47	8,15	-0,47
2016	7,30	10,20	5,92	8,32	8,15	-0,84
2017	5,84	8,40	5,11	6,99	6,83	-0,99

Πηγή: Ετήσιες οικονομικές εκθέσεις τραπεζών, ίδια επεξεργασία

4.5.2 Ίδια Κεφάλαια προς Σύνολο Δανείων

Ο δείκτης αυτός ορίζεται ως ο λόγος των ιδίων κεφαλαίων προς το σύνολο των δανείων και απαιτήσεων κατά πελατών και εκφράζει την αναλογία μεταξύ του κεφαλαίου των μετόχων και του στοιχείου του ενεργητικού με τον μεγαλύτερο κίνδυνο⁶⁰.

Όπως φαίνεται στον Πίνακα 4.17, το 2008 τα ίδια κεφάλαια της Τράπεζας Πειραιώς αντιστοιχούσαν στο 7,84% του συνόλου των δανείων και απαιτήσεων κατά πελατών, ενώ ο μέσος όρος των υπόλοιπων τραπεζών διαμορφώθηκε στο ίδιο επίπεδο. Τα επόμενα δύο χρόνια ο λόγος ιδίων κεφαλαίων προς το σύνολο των δανείων είναι αυξημένος σε σχέση με το 2008, ωστόσο κυμάνθηκε σε χαμηλότερο επίπεδο σε σχέση με το μέσο όρο των υπόλοιπων τραπεζών.

Την περίοδο 2011-2012 ο δείκτης έλαβε ακραίες τιμές για το σύνολο των τραπεζών, ωστόσο από το 2013 και έπειτα βελτιώθηκε σημαντικά. Το 2017 το ποσοστό των ιδίων κεφαλαίων ως προς το σύνολο των δανείων της Τράπεζας Πειραιώς ανήλθε σε 21%, οριακά μικρότερο από το μέσο όρο των υπόλοιπων τραπεζών. Η βελτίωση αυτή οφείλεται στη μείωση των δανείων κατά 21,8% (12,5 δισ. ευρώ) και την αύξηση των ιδίων κεφαλαίων κατά 14% (1,16 δισ. ευρώ). Ωστόσο, η μείωση αυτή των δανείων δεν συνεισφέρει στη βελτίωση της κερδοφορίας της τράπεζας, ενώ όσον αφορά τον πιστωτικό κίνδυνο, το απόθεμα των ΜΕΔ παραμένει αρκετά υψηλό.

⁶⁰ Golin, J., The Bank Credit Analysis Handbook: A Guide for Analysts, Bankers and Investors, 2001, σελ. 267

Πίνακας 4. 17 Ίδια Κεφάλαια προς Σύνολο Δανείων

Έτος	Τράπεζα Πειραιώς ⁽¹⁾	ΕΤΕ	Alpha Bank	Eurobank Ergasias	Μ.Ο. ⁽²⁾	Διαφορά (1)-(2)
2008	7,84%	8,94%	5,62%	8,94%	7,83%	0,01%
2009	10,36%	13,06%	11,42%	13,06%	12,51%	-2,15%
2010	8,80%	11,75%	11,10%	11,75%	11,53%	-2,74%
2011	-	-	1,64%	-	-	-
2012	-	-	-	-	-	-
2013	14,41%	10,68%	16,16%	10,68%	12,51%	1,90%
2014	13,68%	14,99%	15,69%	14,99%	15,22%	-1,54%
2015	19,44%	18,59%	20,26%	18,59%	19,15%	0,29%
2016	19,41%	19,47%	21,67%	19,47%	20,20%	-0,79%
2017	21,00%	20,87%	23,74%	20,87%	21,83%	-0,83%

Πηγή: Ετήσιες οικονομικές εκθέσεις τραπεζών, ίδια επεξεργασία

4.5.3 Δείκτης Κεφαλαιακής Επάρκειας (Capital Adequacy Ratio, CAR)

Οι προηγούμενοι δείκτες δεν είναι οι πλέον αντιπροσωπευτικοί για την εξαγωγή συμπερασμάτων σχετικά με την κεφαλαιακή επάρκεια ενός πιστωτικού ιδρύματος, λόγω του ότι δεν λαμβάνουν υπόψη του κινδύνους που διέπουν τις διάφορες τραπεζικές λειτουργίες. Για τον λόγο αυτό, χρησιμοποιείται ο δείκτης κεφαλαιακής επάρκειας, όπως αυτός ορίζεται από το εποπτικό πλαίσιο της Βασιλείας II. Συγκεκριμένα, ένας πιστωτικός οργανισμός διαθέτει κεφαλαιακή επάρκεια αν διατηρεί εποπτικά κεφάλαια ισοδύναμα τουλάχιστον με το 8% του σταθμισμένου ως προς τον κίνδυνο ενεργητικού του (RWA). Στα εποπτικά κεφάλαια συμπεριλαμβάνονται το κύριο κεφάλαιο (Tier I), το οποίο περιλαμβάνει το μετοχικό κεφάλαιο και τα δημοσιευμένα αποθεματικά και το συμπληρωματικό κεφάλαιο (Tier II), το οποίο περιλαμβάνει κυρίως τις προβλέψεις για επισφαλή δάνεια, τα αφανή αποθεματικά, τα αποθεματικά από αναπροσαρμογή και τις προνομιούχες μετοχές και τα μετατρέψιμα ομόλογα που δεν συμπεριλαμβάνονται στο Tier I.⁶¹ Συνοψίζοντας τα παραπάνω, ο δείκτης κεφαλαιακής επάρκειας μπορεί να εκφραστεί αλγεβρικά, ως ακολούθως:

$$CAR = \frac{\text{Tier I} + \text{Tier II}}{\text{Risk Weighted Assets}} \geq 8\%$$

⁶¹ Σαπουντζόγλου, Γ., Πεντότης, Χ., Τραπεζική Οικονομική, 2017, σελ. 689

Σημειώνεται τέλος, πως η χρηματοπιστωτική κρίση του 2007-2008 και οι συνεπακόλουθες κεφαλαιακές απώλειες των πιστωτικών ιδρυμάτων, οδήγησαν σε αναθεώρηση του εποπτικού πλαισίου της Βασιλείας II. Σύμφωνα με το αναθεωρημένο εποπτικό πλαίσιο της Βασιλείας III, οι δείκτες κεφαλαιακής επάρκειας που πρέπει να διαθέτει κάθε τραπεζικός οργανισμός, διαμορφώνονται ως εξής:

- Δείκτης Κεφαλαίου Κοινών Μετοχών της Κατηγορίας I (CET1 Ratio) $\geq 4,5\%$
- Δείκτης Κεφαλαίου της Κατηγορίας I (Tier I Ratio) $\geq 6\%$
- Δείκτης Κεφαλαιακής Επάρκειας (CAR) $\geq 8\%$

Εφόσον πληρούνται οι παραπάνω προϋποθέσεις, ο τραπεζικός οργανισμός θεωρείται ως επαρκώς κεφαλαιοποιημένος και μπορεί να ανταπεξέλθει σε πιθανές ζημιές λόγω των κινδύνων που διέπουν τη λειτουργία του. Στους πίνακες που ακολουθούν παρουσιάζεται η διαχρονική εξέλιξη των δεικτών κεφαλαίου της κατηγορίας I και κεφαλαιακής επάρκειας των τεσσάρων συστημικών τραπεζών. Σημειώνεται ότι τα στοιχεία αφορούν τις τράπεζες και όχι τους ομίλους.

Την περίοδο 2008-2010 και οι τέσσερις συστημικές τράπεζες διέθεταν εποπτικά κεφάλαια μεγαλύτερα του ελαχίστου επιπέδου, σε σχέση με το ύψος του αναλαμβανόμενου κινδύνου. Όσον αφορά την Τράπεζα Πειραιώς, τόσο ο δείκτης κεφαλαίου της κατηγορίας I όσο και ο δείκτης κεφαλαιακής επάρκειας, ήταν μικρότεροι του μέσου όρου των υπόλοιπων τριών τραπεζών.

Το 2011 οι δείκτες της Τράπεζας Πειραιώς και της Εθνικής Τράπεζας έλαβαν ακραίες τιμές, το οποίο δικαιολογείται από τη συμμετοχή τους στο PSI και τις συνεπακόλουθες επιπτώσεις της στα κεφάλαιά τους. Συγκεκριμένα, ο δείκτης κεφαλαιακής επάρκειας διαμορφώθηκε στο $-5,7\%$ για την Τράπεζα Πειραιώς, στο $-1,1\%$ για την Εθνική Τράπεζα, στο $9,7\%$ για την Alpha Bank και στο $13,4\%$ για την Eurobank.

Την περίοδο 2012-2013, η Τράπεζα Πειραιώς βελτίωσε σημαντικά το δείκτη κεφαλαιακής επάρκειας, σε σχέση με τα προηγούμενα έτη αλλά και τις υπόλοιπες συστημικές τράπεζες. Το 2012 ο δείκτης ανήλθε σε $10,3\%$, όσο και ο μέσος όρος των υπόλοιπων τραπεζών, ενώ το 2013 ανήλθε σε $15,2\%$, μεγαλύτερος κατά $0,4\%$ από τον αντίστοιχο μέσο όρο. Η βελτίωση αυτή, οφείλεται στις πραγματοποιηθείσες συγχωνεύσεις και εξαγορές και τις αντίστοιχες αυξήσεις μετοχικού κεφαλαίου.

Τα επόμενα χρόνια, η κεφαλαιακή επάρκεια των συστημικών τραπεζών έχει βελτιωθεί σημαντικά, με τον αντίστοιχο δείκτη να είναι μεγαλύτερος του ελαχίστου επι-

πέδου και για τις τέσσερις. Το 2017 ο δείκτης κεφαλαιακής επάρκειας της Τράπεζας Πειραιώς διαμορφώθηκε στο ικανοποιητικό επίπεδο του 16,3%, υπερκαλύπτοντας τις ελάχιστες κεφαλαιακές απαιτήσεις του εποπτικού πλαισίου. Αναλυτικότερα, το σύνολο των εποπτικών κεφαλαίων της Τράπεζας Πειραιώς διαμορφώθηκε σε 7,794 δισ. ευρώ και το σύνολο σταθμισμένου έναντι κινδύνου ενεργητικού (εντός και εκτός ισολογισμού στοιχεία) σε 47,864 δισ. ευρώ.

Πίνακας 4. 18 Δείκτης Κεφαλαίου της Κατηγορίας I

Έτος	Τράπεζα Πειραιώς ⁽¹⁾	ΕΤΕ	Alpha Bank	Eurobank Ergasias	Μ.Ο. ⁽²⁾	Διαφορά (1)-(2)
2008	8,4%	14,5%	7,4%	8,5%	10,1%	-1,7%
2009	10,3%	16,4%	11,6%	10,9%	13,0%	-2,6%
2010	9,6%	18,0%	11,8%	10,8%	13,5%	-3,9%
2011	-7,3%	-2,8%	8,4%	12,4%	6,0%	-13,3%
2012	10,3%	10,5%	8,9%	11,6%	10,3%	0,0%
2013	15,2%	15,3%	16,1%	12,0%	14,5%	0,8%
2014	13,8%	21,4%	14,7%	16,6%	17,6%	-3,8%
2015	18,1%	21,3%	17,0%	17,8%	18,7%	-0,6%
2016	17,6%	16,3%	17,3%	18,8%	17,5%	0,1%
2017	16,3%	16,8%	18,7%	18,9%	18,1%	-1,8%

Πηγή: Ετήσιες οικονομικές εκθέσεις τραπεζών

Πίνακας 4. 19 Δείκτης Κεφαλαιακής Επάρκειας

Έτος	Τράπεζα Πειραιώς ⁽¹⁾	ΕΤΕ	Alpha Bank	Eurobank Ergasias	Μ.Ο. ⁽²⁾	Διαφορά (1)-(2)
2008	11,3%	16,2%	9,3%	11,1%	12,2%	-0,9%
2009	11,7%	16,4%	13,2%	12,4%	14,0%	-2,2%
2010	11,2%	18,5%	13,5%	12,3%	14,8%	-3,6%
2011	-5,7%	-1,1%	9,7%	13,4%	7,3%	-13,0%
2012	11,0%	12,0%	9,5%	11,6%	11,0%	0,0%
2013	15,4%	15,8%	16,4%	12,9%	15,0%	0,4%
2014	13,9%	21,8%	14,9%	17,2%	18,0%	-4,0%
2015	18,1%	21,3%	17,1%	18,3%	18,9%	-0,8%
2016	17,6%	16,3%	17,3%	19,2%	17,6%	0,0%
2017	16,3%	16,9%	18,7%	18,9%	18,2%	-1,9%

Πηγή: Ετήσιες οικονομικές εκθέσεις τραπεζών

4.6 Ανάλυση Παραγωγικότητας

4.6.1 Παραγωγικότητα

Για την μέτρηση της παραγωγικότητας ενός πιστωτικού οργανισμού μπορεί να χρησιμοποιηθεί πλήθος αριθμοδεικτών. Στην ενότητα αυτή θα γίνει προσπάθεια προσδιορισμού της πορείας της παραγωγικότητας της τράπεζας σε σχέση με την παραγωγικότητα των ανταγωνιστών της. Συγκεκριμένα θα αξιολογηθεί η παραγωγικότητα εργασίας και η παραγωγικότητα μονάδας (υποκαταστήματος) της τράπεζας. Οι τυπικοί δείκτες που χρησιμοποιούνται για την παραγωγικότητα εργασίας στην περίπτωση αυτή είναι οι λόγοι χορηγήσεις ανά εργαζόμενο ή καταθέσεις ανά εργαζόμενο. Για την αξιολόγηση της παραγωγικότητας μονάδας θα χρησιμοποιηθούν οι δείκτες χορηγήσεις ανά κατάσταση και καταθέσεις ανά κατάσταση.

4.6.2 Χορηγήσεις ανά Εργαζόμενο

Ο δείκτης αυτός υπολογίζεται διαιρώντας το σύνολο των δανείων με τον αριθμό των εργαζομένων και εκφράζει το ποσό των χορηγήσεων που αντιστοιχεί σε κάθε τραπεζικό υπάλληλο. Όσο υψηλότερη είναι η τιμή του, τόσο πιο παραγωγική είναι η τράπεζα, καθώς απασχολεί λιγότερους εργαζόμενους για την χορήγηση δανείων το οποίο συνεπάγεται μικρότερο λειτουργικό κόστος.

$$\text{Χορηγήσεις ανά Εργαζόμενο} = \frac{\text{Δάνεια και Απαιτήσεις κατά Πελατών}}{\text{Αριθμός Εργαζομένων}}$$

Όπως φαίνεται στον Πίνακα 4.20, την περίοδο 2008-2011 ο δείκτης χορηγήσεων ανά εργαζόμενο της Τράπεζας Πειραιώς κυμαινόταν σε υψηλότερο επίπεδο από το μέσο όρο των υπόλοιπων τριών τραπεζών. Συγκεκριμένα, το 2011 ο δείκτης της Τράπεζας Πειραιώς διαμορφώθηκε σε 6,11 εκατ. ευρώ ανά υπάλληλο, υψηλότερος κατά 1,2 εκατ. ευρώ από τον αντίστοιχο μέσο όρο. Το 2013 το σύνολο των δανείων της Τράπεζας Πειραιώς αυξήθηκε κατά 101,4% σε σχέση με το 2011 και ο αριθμός των εργαζομένων κατά 202,7%, λόγω των εξαγορών που πραγματοποιήθηκαν την περίοδο αυτή. Ως αποτέλεσμα ο δείκτης χορηγήσεων ανά εργαζόμενο διαμορφώθηκε στα 4,07 εκατ. ευρώ, υψηλότερος κατά 89 χιλ. ευρώ από τον αντίστοιχο μέσο όρο.

Την περίοδο 2014-2017, το σύνολο των δανείων και ο αριθμός των εργαζομένων της τραπεζής μειώνεται συνεχώς, ωστόσο λόγω της μεγαλύτερης μείωσης των δανείων η τιμή του δείκτη έχει μειωθεί σημαντικά. Συγκεκριμένα, το 2017 το υπόλοιπο των δανείων της τραπεζής διαμορφώθηκε σε 44,89 δισ. ευρώ, μειωμένο κατά 21,8% σε σχέση με το 2013 και ο αριθμός των εργαζομένων διαμορφώθηκε σε 12.848, μειωμένος κατά 8,94%. Λόγω των παραπάνω, ο δείκτης χορηγήσεων ανά εργαζόμενο διαμορφώθηκε σε 3,49 εκατ. ευρώ. Τέλος σημειώνεται πως σε όλη τη διάρκεια της περιόδου 2014-2017, ο δείκτης της Τράπεζας Πειραιώς είναι χαμηλότερος από το μέσο όρο των υπόλοιπων τραπεζών, το οποίο υποδηλώνει πως πρέπει να αυξήσει τις χορηγήσεις και να μειώσει περαιτέρω τον αριθμό των εργαζομένων της προκειμένου να βελτιώσει την παραγωγικότητά της.

Πίνακας 4. 20 Χορηγήσεις ανά Εργαζόμενο (χιλ. €)

Έτος	Τράπεζα Πειραιώς ⁽¹⁾	ΕΤΕ	Alpha Bank	Eurobank Ergasias	Μ.Ο. ⁽²⁾	Διαφορά (1)-(2)
2008	6.542	4.060	5.582	5.673	5.105	1437
2009	6.188	4.638	5.574	5.548	5.253	935
2010	6.928	4.767	5.494	5.890	5.384	1544
2011	6.113	4.544	5.167	5.016	4.909	1204
2012	3.907	4.185	4.886	4.663	4.578	-671
2013	4.068	3.614	4.232	4.091	3.979	89
2014	3.781	4.170	4.902	3.880	4.317	-536
2015	3.468	3.634	4.611	3.802	4.016	-548
2016	3.693	3.842	4.713	3.914	4.156	-463
2017	3.494	3.710	4.618	3.846	4.058	-565

Πηγή: Ετήσιες οικονομικές εκθέσεις τραπεζών & Ελληνική Ένωση Τραπεζών

4.6.3 Καταθέσεις ανά Εργαζόμενο

Ο δείκτης αυτός υπολογίζεται διαιρώντας το σύνολο των καταθέσεων πελατών με τον αριθμό των εργαζομένων και εκφράζει το ποσό των καταθέσεων που αντιστοιχεί σε κάθε τραπεζικό υπάλληλο. Όπως και στην προηγούμενη περίπτωση όσο υψηλότερη είναι η τιμή του δείκτη τόσο πιο παραγωγική είναι η τράπεζα.

$$\text{Καταθέσεις ανά Εργαζόμενο} = \frac{\text{Υποχρεώσεις προς Πελάτες}}{\text{Αριθμός Εργαζομένων}}$$

Ο δείκτης καταθέσεις ανά εργαζόμενο της Τράπεζας Πειραιώς, είναι επίσης μειωμένος σε σχέση με τα προ κρίσεως επίπεδα. Το 2009 ανερχόταν σε 5,1 εκατ. ευρώ καταθέσεων ανά εργαζόμενο, ενώ το 2017 διαμορφώθηκε στα 3,22 εκατ. ευρώ. Αυτό οφείλεται σε πρώτη φάση στην μεγαλύτερη αύξηση του αριθμού των εργαζομένων από αυτή των καταθέσεων (179,5% και 88,5% αντίστοιχα, την περίοδο 2009-2013) και σε δεύτερη φάση στη μικρότερη μείωση του αριθμού των εργαζομένων από αυτή των καταθέσεων (-8,94% και -14,84% αντίστοιχα, την περίοδο 2013-2017). Επιπλέον, από το 2012 και έπειτα ο δείκτης της Τράπεζας Πειραιώς κυμαίνεται σε χαμηλότερο επίπεδο από αυτό των υπόλοιπων συστημικών τραπεζών. Συνεπώς, η Τράπεζα Πειραιώς πρέπει να προβεί σε περαιτέρω μείωση του αριθμού των εργαζομένων και σε ενέργειες αποκατάστασης της εμπιστοσύνης των καταθετών, προκειμένου να βελτιώσει την παραγωγικότητά της. Όσον αφορά το δεύτερο, λόγω των δυσκολιών του εγχειρήματος προσέλκυσης καταθέσεων του εξωτερικού, η τράπεζα μπορεί να στοχεύσει στην προσέλκυση καταθέσεων από τους εγχώριους ανταγωνιστές της.

Πίνακας 4. 21 Καταθέσεις ανά Εργαζόμενο (χιλ. €)

Έτος	Τράπεζα Πειραιώς ⁽¹⁾	ΕΤΕ	Alpha Bank	Eurobank Ergasias	Μ.Ο. ⁽²⁾	Διαφορά (1)-(2)
2008	4.711	4.276	4.474	5.790	4.847	-136
2009	5.096	4.634	4.300	6.049	4.994	102
2010	4.956	4.295	4.299	5.482	4.692	264
2011	3.933	3.782	3.394	3.734	3.637	296
2012	3.231	3.643	3.455	3.259	3.452	-222
2013	3.437	3.533	3.588	3.707	3.610	-172
2014	3.519	4.227	4.264	3.538	4.010	-491
2015	2.594	3.370	3.077	2.629	3.026	-432
2016	3.014	3.757	3.396	2.904	3.352	-338
2017	3.215	3.976	3.627	3.117	3.573	-359

Πηγή: Ετήσιες οικονομικές εκθέσεις τραπεζών & Ελληνική Ένωση Τραπεζών

4.6.4 Χορηγήσεις ανά Κατάστημα

Ο δείκτης αυτός υπολογίζεται διαιρώντας το σύνολο των δανείων με τον αριθμό των τραπεζικών καταστημάτων και εκφράζει το ποσό των χορηγήσεων που αντιστοιχεί σε κάθε κατάστημα. Όσο υψηλότερη είναι η τιμή του, τόσο πιο παραγωγική είναι η τράπεζα, καθώς λειτουργεί έχοντας μικρότερο λειτουργικό κόστος.

$$\text{Χορηγήσεις ανά Κατάστημα} = \frac{\text{Δάνεια και Απαιτήσεις κατά Πελατών}}{\text{Αριθμός Τραπεζικών Καταστημάτων}}$$

Όπως φαίνεται στον Πίνακα 4.22, ο δείκτης χορηγήσεων ανά κατάστημα της Τράπεζας Πειραιώς είναι χαμηλότερος του μέσου όρου των υπόλοιπων συστημικών τραπεζών, σε όλη τη διάρκεια της υπό εξέταση περιόδου. Μάλιστα τα έτη 2012-2013 έλαβε εξαιρετικά χαμηλές τιμές λόγω της μεγαλύτερης αύξησης των καταστημάτων από αυτή των δανείων. Συγκεκριμένα, το 2013 το σύνολο των δανείων αυξήθηκε κατά 101,4% σε σχέση με το 2011 και το σύνολο των καταστημάτων της τράπεζας κατά 178,2%, με αποτέλεσμα ο δείκτης να διαμορφωθεί σε 59,98 εκατ. ευρώ ανά κατάστημα.

Πίνακας 4. 22 Χορηγήσεις ανά Κατάστημα (χιλ. €)

Έτος	Τράπεζα Πειραιώς ⁽¹⁾	ΕΤΕ	Alpha Bank	Eurobank Ergasias	Μ.Ο. ⁽²⁾	Διαφορά (1)-(2)
2008	94.052	92.297	101.417	101.799	98.504	-4.452
2009	87.522	101.095	97.009	97.257	98.454	-10.931
2010	93.911	101.469	92.835	103.912	99.405	-5.494
2011	82.840	97.585	87.324	89.769	91.559	-8.719
2012	47.921	91.977	80.979	89.396	87.450	-39.529
2013	59.978	85.791	70.665	69.773	75.410	-15.431
2014	67.232	82.445	71.389	69.320	74.385	-7.153
2015	69.712	75.570	68.352	67.848	70.590	-878
2016	73.595	74.982	77.875	72.849	75.236	-1.640
2017	72.162	74.738	82.135	77.944	78.272	-6.111

Πηγή: Ετήσιες οικονομικές εκθέσεις τραπεζών & Ελληνική Ένωση Τραπεζών

Τα επόμενα χρόνια παρατηρείται συνεχής βελτίωση του δείκτη χορηγήσεων ανά τραπεζικό κατάστημα, λόγω της μείωσης των καταστημάτων σε μεγαλύτερο βαθμό από την αντίστοιχη μείωση των δανείων (-35,8% και -21,8% αντίστοιχα, την περίοδο 2013-2017). Ως αποτέλεσμα, το 2017 στην Τράπεζα Πειραιώς αντιστοιχούν 72,16 εκατ. ευρώ χορηγήσεων ανά τραπεζικό υπάλληλο. Σημειώνεται τέλος πως παρά τη διαχρονική βελτίωση, σε όλη τη διάρκεια της περιόδου 2008-2017 ο δείκτης κυμαίνεται σε χαμηλότερο επίπεδο από το μέσο όρο των υπόλοιπων τραπεζών, το οποίο σημαίνει πως η τράπεζα πρέπει προβεί σε περαιτέρω συρρίκνωση του δικτύου καταστημάτων.

4.6.5 Καταθέσεις ανά Κατάστημα

Ο δείκτης αυτός υπολογίζεται διαιρώντας το σύνολο των καταθέσεων πελατών με τον αριθμό των καταστημάτων και εκφράζει το ποσό των καταθέσεων που αντιστοιχεί σε κάθε κατάστημα του πιστωτικού οργανισμού. Όπως και στις προηγούμενες περιπτώσεις όσο υψηλότερη είναι η τιμή του δείκτη τόσο πιο παραγωγική είναι η τράπεζα.

$$\text{Καταθέσεις ανά Κατάστημα} = \frac{\text{Υποχρεώσεις προς Πελάτες}}{\text{Αριθμός Τραπεζικών Καταστημάτων}}$$

Ο δείκτης καταθέσεων ανά τραπεζικό κατάστημα της Τράπεζας Πειραιώς, το 2009 ανερχόταν σε 72,07 εκατ. ευρώ καταθέσεων ανά κατάστημα, χαμηλότερος κατά 21,89 εκατ. ευρώ από τον αντίστοιχο μέσο όρο. Τα επόμενα χρόνια παρατηρείται μείωση του δείκτη, λόγω της μεγαλύτερης αύξησης του αριθμού των καταστημάτων από αυτή των καταθέσεων. Ως αποτέλεσμα, το 2012 διαμορφώθηκε σε 39,63 εκατ. ευρώ καταθέσεων ανά κατάστημα. Έκτοτε παρατηρείται αύξηση του δείκτη μέχρι και το 2017, με μοναδική εξαίρεση το 2015, όταν έλαβε χώρα η προαναφερθείσα εκροή καταθέσεων. Η βελτίωση αυτή οφείλεται στη συρρίκνωση το δικτύου καταστημάτων και την αύξηση των καταθέσεων (με εξαίρεση το 2015).

Πίνακας 4. 23 Καταθέσεις ανά Κατάστημα (χιλ. €)

Έτος	Τράπεζα Πειραιώς ⁽¹⁾	ΕΤΕ	Alpha Bank	Eurobank Ergasias	Μ.Ο. ⁽²⁾	Διαφορά (1)-(2)
2008	67.724	97.221	81.289	103.895	94.135	-26.411
2009	72.072	101.011	74.845	106.035	93.963	-21.891
2010	67.184	91.413	72.637	96.711	86.920	-19.736
2011	53.298	81.227	57.365	66.826	68.473	-15.175
2012	39.628	80.055	57.262	62.476	66.597	-26.970
2013	50.678	83.870	59.912	63.225	69.002	-18.325
2014	62.566	83.580	62.098	63.211	69.630	-7.064
2015	52.145	70.091	45.615	46.918	54.208	-2.063
2016	60.068	73.332	56.112	54.059	61.168	-1.099
2017	66.400	80.101	64.510	63.169	69.260	-2.860

Πηγή: Ετήσιες οικονομικές εκθέσεις τραπεζών & Ελληνική Ένωση Τραπεζών

4.7 Σύνοψη Αποτελεσμάτων

Η κερδοφορία της Τράπεζας Πειραιώς, όπως και των υπόλοιπων συστημικών τραπεζών, έχει πληγεί σημαντικά μετά το ξέσπασμα της δημοσιονομικής κρίσης το 2010. Αυτό γίνεται εύκολα αντιληπτό, παρατηρώντας τη διαχρονική εξέλιξη του ROE. Τα πρώτα δύο έτη της περιόδου που εξετάστηκε (2008-2009), ο ROE της Τράπεζας Πειραιώς διαμορφώθηκε σε επίπεδο άνω του 4%, καθώς οι επιπτώσεις της διεθνούς χρηματοπιστωτικής κρίσης (2007-2009) δεν είχαν γίνει ακόμα αντιληπτές στη χώρα μας. Ωστόσο, την περίοδο που ακολούθησε η κατάσταση αυτή άλλαξε άρδην, με τον ROE της Τραπεζής να κυμαίνεται σε αρκετές περιπτώσεις σε αρνητικά επίπεδα. Τα τελευταία δύο χρόνια της υπό εξέταση περιόδου (2016-2017), η Τράπεζα Πειραιώς είχε θετική απόδοση ιδίων κεφαλαίων, η οποία ωστόσο είναι μηδαμινή. Επίσης, την τελευταία αυτή περίοδο, ο ROE της τραπεζής είναι χαμηλότερος του μέσου όρου των υπόλοιπων συστημικών τραπεζών, γεγονός το οποίο υποδεικνύει πως η Τράπεζα Πειραιώς πρέπει να βελτιώσει την οικονομική αποτελεσματικότητά της.

Οι χαμηλές τιμές του ROE οφείλονται στις χαμηλές τιμές του περιθωρίου κέρδους και του χαμηλότερου πολλαπλασιαστή ιδίων κεφαλαίων της τραπεζής. Συγκεκριμένα, τα έτη 2016-2017 το περιθώριο κέρδους της Τράπεζας Πειραιώς ήταν χαμηλότερο από το μέσο όρο των υπόλοιπων συστημικών τραπεζών, όπως επίσης και ο πολλαπλασιαστής ιδίων κεφαλαίων. Τέλος, η Τράπεζα Πειραιώς υπερέχει των υπόλοιπων συστημικών τραπεζών, όσον αφορά τη χρήση των στοιχείων του ενεργητικού της για την παραγωγή εσόδων. Ο βαθμός αξιοποίησης ενεργητικού της τραπεζής, από το 2012 και έπειτα είναι μεγαλύτερος του μέσου όρου των υπόλοιπων συστημικών τραπεζών, με μοναδική εξαίρεση το 2016. Είναι αξιοσημείωτο, ότι ο βαθμός αξιοποίησης ενεργητικού της Τράπεζας Πειραιώς τα τελευταία τέσσερα χρόνια, είναι υψηλότερος από τα έτη 2008-2009, δηλαδή την προ κρίσεως περίοδο.

Ανάλογη είναι και η εξέλιξη του δείκτη ROA της Τράπεζας Πειραιώς, ο οποίος λαμβάνει χαμηλές τιμές σε όλη τη διάρκεια της υπό εξέταση περιόδου. Εξαίρεση αποτελούν τα έτη 2012-2013, λόγω των εξαγορών της περιόδου. Τα τελευταία δύο έτη, ο ROA της Τραπεζής είναι χαμηλότερος του μέσου όρου των υπόλοιπων συστημικών τραπεζών, γεγονός το οποίο υποδεικνύει πως πρέπει να εντείνει τις προσπάθειες επανεστίασης των δραστηριοτήτων της, δίνοντας έμφαση στα κερδοφόρα στοιχεία του ενεργητικού της.

Το Καθαρό Περιθώριο Επιτοκίου της Τράπεζας Πειραιώς υποχωρούσε διαρκώς έως και το 2012, ενώ από το 2013 και έπειτα παρατηρείται συνεχής αύξηση του δείκτη, φτάνοντας σε επίπεδα υψηλότερα από την προ κρίσεως περίοδο. Τα τελευταία δύο έτη, το Καθαρό Περιθώριο Επιτοκίου της τραπεζής είναι χαμηλότερο του μέσου όρου των υπόλοιπων συστημικών τραπεζών, υποδηλώνοντας μειωμένη ικανότητα δημιουργίας εσόδων από την κύρια διαμεσολαβητική της ικανότητα.

Ο δείκτης κόστους εσόδων της Τράπεζας Πειραιώς τα τελευταία δύο χρόνια, έχει μειωθεί σημαντικά σε σχέση με την περίοδο 2008-2011. Με άλλα λόγια, η τράπεζα έχει βελτιώσει την ικανότητά της να καλύπτει τα έξοδά της από τα λειτουργικά της έσοδα, ενώ το 2017 ο δείκτης της Τράπεζας Πειραιώς είναι χαμηλότερος από το μέσο όρο των ανταγωνιστριών τραπεζών. Αυτό φαίνεται και από τον δείκτη Κόστους προς Σύνολο Ενεργητικού της Τράπεζας Πειραιώς, ο οποίος λαμβάνει υψηλότερη τιμή από το μέσο όρο των υπόλοιπων συστημικών τραπεζών, στο μεγαλύτερο μέρος της υπό εξέτασης περιόδου.

Ο λόγος δανείων προς καταθέσεις της Τράπεζας Πειραιώς βελτιώνεται συνεχώς από το 2015 και έπειτα, κυρίως λόγω του περιορισμού του φαινομένου των εκροών καταθέσεων. Επιπλέον, σε όλη τη διάρκεια της περιόδου 2015-2017, ο δείκτης δανείων προς καταθέσεις της Τράπεζας Πειραιώς είναι χαμηλότερος του μέσου όρου των ανταγωνιστριών τραπεζών. Ο δείκτης Καταθέσεις προς Σύνολο Ενεργητικού της τραπεζής είναι υψηλότερος του μέσου όρου των υπόλοιπων συστημικών τραπεζών από το 2012 και έπειτα, υποδεικνύοντας ενισχυμένη ρευστότητα. Ο δείκτης Απαιτήσεις προς Υποχρεώσεις έναντι πιστωτικών ιδρυμάτων της Τράπεζας Πειραιώς είναι επίσης βελτιωμένος τα τελευταία χρόνια, ωστόσο είναι χαμηλότερος από τον μέσο όρο των υπόλοιπων συστημικών τραπεζών.

Όσον αφορά την ποιότητα του δανειακού χαρτοφυλακίου, η εξέλιξη του δείκτη Μη Εξυπηρετούμενων Δανείων είναι αποκαλυπτική. Το 2008 ο λόγος των μη εξυπηρετούμενων δανείων προς το σύνολο των δανείων της Τράπεζας Πειραιώς ήταν μόλις 3,56%, ενώ το 2015 ανήλθε σε 39,49%. Τα τελευταία δύο χρόνια παρατηρείται μείωση του δείκτη, η οποία ωστόσο είναι μικρή. Σχετικά με τη διάρθρωση των Μη Εξυπηρετούμενων Δανείων, το 2017 το 65,7% του συνόλου τους αφορούσε επιχειρηματικά δάνεια και το υπόλοιπο 34,3% δάνεια νοικοκυριών. Ο δείκτης Κάλυψης Μη Εξυπηρετούμενων Δανείων της Τράπεζας Πειραιώς έχει επίσης βελτιωθεί τα τελευταία χρόνια. Το 2017 ανήλθε σε 75% υποδεικνύοντας ικανοποιητική κάλυψη έναντι πιστωτικού κινδύνου. Ωστόσο, ο σχηματισμός υψηλών προβλέψεων περιορίζει

την κερδοφορία της τραπεζής.

Την περίοδο 2008-2010 η Τράπεζα Πειραιώς διέθετε εποπτικά κεφάλαια μεγαλύτερα του ελαχίστου επιπέδου, σε σχέση με το ύψος του αναλαμβανόμενου κίνδυνου, ωστόσο τόσο ο δείκτης κεφαλαίου της κατηγορίας Ι όσο και ο δείκτης κεφαλαιακής επάρκειας, ήταν μικρότεροι του μέσου όρου των υπόλοιπων συστημικών τραπεζών. Τα έτη 2011-2012 η Τράπεζα Πειραιώς εμφάνισε αρνητικά ίδια κεφάλαια, λόγω της συμμετοχής της στο PSI. Την περίοδο 2012-2015 παρατηρείται συνεχής βελτίωση του δείκτη κεφαλαιακής επάρκειας της τραπεζής, ο οποίος το 2015 ανήλθε σε 18,1%. Τα τελευταία δύο χρόνια της υπό εξέταση περιόδου (2016-2017) παρατηρείται μείωση του δείκτη κεφαλαιακής επάρκειας, ωστόσο η τιμή του υπερκαλύπτει τις ελάχιστες κεφαλαιακές απαιτήσεις.

Τέλος, όσον αφορά την παραγωγικότητα της Τράπεζας Πειραιώς απαιτείται περαιτέρω βελτίωση, καθώς τόσο η παραγωγικότητα εργασίας όσο και η παραγωγικότητα μονάδας της τραπεζής, έχουν μειωθεί τα τελευταία χρόνια, ενώ είναι μικρότερες του μέσου όρου των ανταγωνιστριών τραπεζών. Συγκεκριμένα, όσον αφορά την παραγωγικότητα εργασίας, σε κάθε εργαζόμενο της Τράπεζας Πειραιώς το 2017 αντιστοιχούσαν 3,49 εκατ. ευρώ δανείων και 3,22 εκατ. ευρώ καταθέσεων, όταν ο μέσος όρος των υπόλοιπων συστημικών τραπεζών διαμορφώθηκε σε 4,06 εκατ. ευρώ δανείων και 3,57 εκατ. ευρώ καταθέσεων ανά εργαζόμενο. Όσον αφορά την παραγωγικότητα μονάδας, σε κάθε κατάστημα της Τράπεζας Πειραιώς το 2017 αντιστοιχούσαν 72,16 εκατ. ευρώ δανείων και 66,40 εκατ. ευρώ καταθέσεων, ενώ ο μέσος όρος των υπόλοιπων συστημικών τραπεζών διαμορφώθηκε σε 78,27 εκατ. ευρώ δανείων και 69,26 εκατ. καταθέσεων ανά κατάστημα.

5. ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ ΚΑΙ ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ

Η διεθνής χρηματοπιστωτική κρίση και η μετεξέλιξή της σε κρίση δημοσίου χρέους, είχε καταλυτικές συνέπειες για το σύνολο του εγχώριου τραπεζικού συστήματος. Η κρίση επηρέασε αναπόφευκτα την κερδοφορία, τη ρευστότητα και την κεφαλαιακή επάρκεια των εγχώριων τραπεζών, με επακόλουθο να λάβει χώρα μια εις βάθος αναδιάρθρωση του εγχώριου τραπεζικού συστήματος, με μια σειρά συγχωνεύσεων και εξαγορών. Αποτέλεσμα ήταν να αλλάξει ριζικά η δομή του ελληνικού τραπεζικού συστήματος σε σχέση με την προ κρίσεως περίοδο. Μετά το πέρας των συγχωνεύσεων και εξαγορών, η Τράπεζα Πειραιώς διογκώθηκε με πρωτοφανή τρόπο για τα ελληνικά δεδομένα, αφού κατάφερε να καταστεί η μεγαλύτερη τράπεζα στην ελληνική επικράτεια, σε όρους ενεργητικού, μεριδίου αγοράς δανείων, καταθέσεων και δικτύου καταστημάτων. Ωστόσο, παρά τη γιγάντωση αυτή, οι επιπτώσεις της κρίσης είναι ακόμα ορατές στα οικονομικά αποτελέσματα της τραπεζής, καθώς εξακολουθεί να αντιμετωπίζει σοβαρά προβλήματα προκειμένου να επιστρέψει στα προ κρίσεως επίπεδα.

Σκοπός της παρούσας διπλωματικής ήταν να εξεταστούν επιλεγμένοι αριθμοδείκτες της Τράπεζας Πειραιώς, οι οποίοι αξιολογούν τις κύριες τραπεζικές δραστηριότητες. Η μελέτη των δεικτών αποκάλυψε τα ακόλουθα συμπεράσματα σχετικά με την πορεία της τραπεζής, εν μέσω του αντίξοου μακροοικονομικού περιβάλλοντος και τις διαφαινόμενες προοπτικές της.

Η κερδοφορία της Τράπεζας Πειραιώς την περίοδο 2008-2009 έδωσε τη θέση της σε μία σειρά ζημιολόγων χρήσεων. Αναλυτικότερα η Τράπεζα Πειραιώς εμφάνισε ζημίες σε όλη τη διάρκεια της περιόδου 2010-2015 (το 2013 εμφάνισε κέρδη τα οποία όμως οφείλονται σε μη επαναλαμβανόμενα γεγονότα, όπως η αρνητική υπεραξία εξαγορών). Βέβαια σημειώνεται πως οι ζημιολόγες χρήσεις χαρακτηρίζουν και τις επιδόσεις των υπόλοιπων εγχώριων τραπεζών. Ενδεικτικά αναφέρεται ότι την περίοδο 2010-2016 οι ελληνικές τράπεζες κατέγραψαν ζημίες προ φόρων συνολικού ποσού 77,5 δισ. ευρώ. Τα τελευταία δύο έτη της υπό εξέταση περιόδου (2016-2017) η Τράπεζα Πειραιώς εμφάνισε κέρδη, τα οποία όμως είναι ισχνά. Αυτό οφείλεται στο γεγονός ότι εξακολουθεί να αντιμετωπίζει σημαντικές προκλήσεις, με κορυφαία αυτή της αποτελεσματικότερης διαχείρισης του προβλήματος των μη εξυπηρετούμενων δανείων.

Η ρευστότητα της Τράπεζας Πειραιώς έχει βελτιωθεί από το 2015 και έπειτα, ενώ εμφανίζει την υψηλότερη ρευστότητα σε σχέση με τις υπόλοιπες συστημικές τρά-

πεζες. Η διαχρονική βελτίωση οφείλεται στην αποκλιμάκωση της αβεβαιότητας και τη σταθεροποίηση των καταθέσεων την περίοδο 2015-2017, ενώ η ενισχυμένη ρευστότητα σε σχέση με τις ανταγωνίστριες τράπεζες οφείλεται στις συγχωνεύσεις που πραγματοποιήσε, ιδιαίτερα το 2013. Είναι αξιοσημείωτο ότι το 2011 είχε τις χαμηλότερες καταθέσεις σε σχέση με τις υπόλοιπες συστημικές τράπεζες και το 2013, μόλις δύο χρόνια αργότερα, απέκτησε το μεγαλύτερο μερίδιο αγοράς καταθέσεων.

Σημαντικότερη πρόκληση της Τράπεζας Πειραιώς είναι η βελτίωση της ποιότητας του δανειακού της χαρτοφυλακίου. Ο λόγος των μη εξυπηρετούμενων δανείων προς το σύνολο των δανείων της τραπεζής αυξανόταν συνεχώς σε όλη τη διάρκεια της περιόδου 2008-2015, ενώ παρά τη μείωση των τελευταίων δύο ετών (2016-2017), παραμένει σε εξαιρετικά υψηλό επίπεδο. Το μέγεθος του προβλήματος δυσχεραίνει την ικανότητα παροχής πιστώσεων της τραπεζής, δηλαδή την ικανότητα διεκπεραίωσης του διαμεσολαβητικού της ρόλου, ενώ ο σχηματισμός υψηλών προβλέψεων επιδρά αρνητικά στην κερδοφορία της. Είναι χαρακτηριστικό το γεγονός ότι από το 2010 και έπειτα, οι προβλέψεις απομείωσης αξίας δανείων και απαιτήσεων της Τράπεζας Πειραιώς υπερκαλύπτουν τα καθαρά έσοδα από τόκους, τα οποία διαχρονικά αποτελούσαν την υψηλότερη πηγή εσόδων των ελληνικών τραπεζών. Σημειώνεται βέβαια, πως ο δείκτης των μη εξυπηρετούμενων δανείων κυμαίνεται στο ίδιο επίπεδο και στις τέσσερις συστημικές τράπεζες και σχετίζεται με την παρατεταμένη οικονομική κρίση στην ελληνική οικονομία και επομένως με την αύξηση του συστημικού πιστωτικού κινδύνου στο τραπεζικό σύστημα και όχι τόσο με κακοδιαχείριση του κινδύνου από πλευράς διοικήσεως των τραπεζών.

Όσον αφορά την επάρκεια κεφαλαίων, οι συστημικές τράπεζες αντιμετώπισαν σοβαρά προβλήματα την περίοδο 2011-2012, λόγω της συμμετοχής τους στο PSI και τις επιπτώσεις της στα κεφάλαιά τους. Βέβαια τα επόμενα χρόνια (2013-2017) η κεφαλαιακή τους επάρκεια βελτιώθηκε σημαντικά. Η Τράπεζα Πειραιώς κατάφερε να βελτιώσει σε μεγάλο βαθμό το δείκτη επάρκειας κεφαλαίων, μέσω των εξαγορών που πραγματοποίησε και των αντίστοιχων αυξήσεων μετοχικού κεφαλαίου. Ως αποτέλεσμα, το 2017 υπερκαλύπτει τις ελάχιστες κεφαλαιακές απαιτήσεις του αναθεωρημένου εποπτικού πλαισίου της Βασιλείας III.

Όπως είδαμε, οι εξαγορές που πραγματοποίησε η Τράπεζα Πειραιώς, είχαν καθοριστική συμβολή στη βελτίωση τόσο των μεριδίων αγοράς της όσο και της επάρκειας κεφαλαίων της. Ωστόσο, η αύξηση του δικτύου καταστημάτων και του αριθμού των εργαζομένων, σε βαθμό μεγαλύτερο από την αντίστοιχη αύξηση των χορηγήσεων

και καταθέσεων της τραπεζής, είχε ως αποτέλεσμα να μειωθεί η παραγωγικότητά της. Το 2017, η Τράπεζα Πειραιώς εμφανίζει τη χαμηλότερη παραγωγικότητα εργασίας και παραγωγικότητα μονάδος, σε σχέση με τις υπόλοιπες συστημικές τράπεζες.

Συνοψίζοντας τα παραπάνω, παρά τις φιλόδοξες προσπάθειες της Τράπεζας Πειραιώς κατά τη διάρκεια της υπό εξέταση περιόδου και τη βελτίωση που κατάφερε να επιτύχει όσον αφορά τη θέση της στην εγχώρια αγορά, υπάρχει μία σειρά προκλήσεων που πρέπει να αντιμετωπίσει προκειμένου να επιστρέψει στα προ κρίσεως επίπεδα κερδοφορίας. Η μείωση του αριθμού των εργαζομένων και η συρρίκνωση του δικτύου καταστημάτων, θα συνεισφέρει σημαντικά στην αύξηση της παραγωγικότητας της τραπεζής. Οι μειώσεις αυτές, μπορούν να συνοδευτούν με την χρήση της τεχνολογίας για την παροχή καινοτόμων υπηρεσιών, η οποία θα συνεισφέρει στην αύξηση της χρήσης των εναλλακτικών καναλιών εξυπηρέτησης πελατών. Μάλιστα πρόκειται για έναν τομέα στον οποίο η Τράπεζα Πειραιώς πρωταγωνιστεί διαχρονικά, με χαρακτηριστικά παραδείγματα τη δημιουργία του Winbank Direct το 2010, του πρώτου διαδικτυακού καναλιού πώλησης τραπεζικών προϊόντων στην ελληνική αγορά και του e-branch, του πρώτου πλήρως αυτοματοποιημένου ηλεκτρονικού καταστήματος στην Ελλάδα. Τα παραπάνω θα συνεισφέρουν τόσο στην αύξηση της παραγωγικότητας της τραπεζής, όσο και στη μείωση των λειτουργικών της εξόδων και επομένως στη βελτίωση της κερδοφορίας της.

Σημαντική πρόκληση για όλες τις συστημικές τράπεζες είναι και η αύξηση του ρυθμού επιστροφής καταθέσεων, ιδίως αυτών εντός Ελλάδος. Η περίοδος με αφετηρία το τέλος του 2015, μπορεί να χαρακτηριστεί ως μία περίοδος αποκατάστασης της εμπιστοσύνης των καταθετών και συγκρατημένης αισιοδοξίας. Επομένως, η Τράπεζα Πειραιώς θα μπορούσε να στοχεύσει στην περαιτέρω βελτίωση της ρευστότητάς της, στοχεύοντας στην προσέλκυση καταθέσεων από τους εγχώριους ανταγωνιστές της. Αυτό σε συνδυασμό με τη μείωση του προσωπικού και του δικτύου καταστημάτων θα συνεισφέρει σημαντικά στη βελτίωση της παραγωγικότητας και τη μείωση του κόστους χρηματοδότησης της τράπεζας.

Τέλος, η επίτευξη των επιχειρησιακών στόχων της Τράπεζας Πειραιώς σχετικά με τη μείωση του ύψους των μη εξυπηρετούμενων δανείων τα επόμενα χρόνια, αποτελεί αναγκαία συνθήκη για την επιστροφή της στην κερδοφορία. Μάλιστα, η μη επίτευξη των στόχων δύναται να οδηγήσει σε διαγραφές δανείων και μελλοντικά προβλήματα επάρκειας κεφαλαίων, όχι μόνο για την Τράπεζα Πειραιώς, αλλά για το σύνολο των συστημικών τραπεζών. Πρόκειται δηλαδή για ένα πρόβλημα που αποτελεί

κύρια πηγή αστάθειας του συνόλου του ελληνικού τραπεζικού συστήματος, η πορεία του οποίου είναι άρρηκτα συνδεδεμένη με την οικονομική ανάπτυξη και ευημερία. Με την αποτελεσματική διαχείριση του προβλήματος των μη εξυπηρετούμενων δανείων, η Τράπεζα Πειραιώς θα βελτιώσει όχι μόνο την κερδοφορία της, αλλά θα αποδεσμεύσει πόρους του οποίους θα διοχετεύσει στη συνέχεια στην πραγματική οικονομία, συνεισφέροντας ενεργά στην έξοδο της χώρας μας από την κρίση, τα σημάδια της οποίας είναι ακόμα ορατά.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Ι. Ελληνική

Αγγελόπουλος, Π., *“Τράπεζες και Χρηματοπιστωτικό Σύστημα”*, Δ΄ Ανανεωμένη Έκδοση, Εκδ. Σταμούλη, Αθήνα 2013.

Alpha Bank, *“Απολογισμός Δραστηριοτήτων”*, 2008-2017.

Alpha Bank, *“Ετήσιες Οικονομικές Εκθέσεις”*, 2008-2017.

Γκόρτσος, Χ., Αλεξάκης, Π., *“Εισαγωγή στις Τραπεζικές Σπουδές”*, Ελληνική Ένωση Τραπεζών, 2006.

Εθνική Τράπεζα της Ελλάδος, *“Ετήσιες Εκθέσεις”*, 2008-2017.

Εθνική Τράπεζα της Ελλάδος, *“Ετήσιες Χρηματοοικονομικές Εκθέσεις”*, 2008-2017.

Ελληνική Ένωση Τραπεζών, *“Εισαγωγή στις τραπεζικές σπουδές: Β΄ Προϊόντα και Πελατεία”*, Αθήνα, Οκτώβριος 2007.

Ελληνική Ένωση Τραπεζών, *“Στοιχεία τεκμηρίωσης σχετικά με τη λειτουργία του ελληνικού τραπεζικού συστήματος”*, Αθήνα, Φεβρουάριος 2017.

Ελληνική Ένωση Τραπεζών, *“Το ελληνικό τραπεζικό σύστημα το 2011 και το 2012”*, Αθήνα, Ιανουάριος 2013.

Μελάς, Κ., *“Η ιστορία του Ελληνικού Τραπεζικού Συστήματος: Ο υπηρέτης”*, Αθήνα 2012.

Νούλας, Α., *“Χρήμα και Τράπεζες”*, Θεσσαλονίκη 2015.

Νούλας, Α., *“Χρηματοοικονομική Διοίκηση: Επενδυτικές και Χρηματοδοτικές Αποφάσεις”*, Θεσσαλονίκη 2015.

Σαπουντζόγλου, Γ., Πεντότης, Χ., *“Τραπεζική Οικονομική”*, Β΄ Έκδοση, Εκδ. Μπένου Ε., Αθήνα 2017.

Σουμπενιώτης, Δ., Ταμπακούδης, Ι., *“Σύγχρονη Χρηματοοικονομική Ανάλυση και Επενδύσεις”*, Φεβρουάριος 2017.

Τράπεζα Πειραιώς, *“Δελτίο Τύπου Στρατηγικού Σχεδίου AGENDA 2020”*.

Τράπεζα Πειραιώς, “*Ετήσιες Εκθέσεις*”, 2008-2017.

Τράπεζα Πειραιώς, “*Ετήσιες Οικονομικές Εκθέσεις*”, 2008-2017.

Τράπεζα Πειραιώς, “*Οικονομικά Στοιχεία: Εταιρικές Παρουσιάσεις: Παρουσίαση Στρατηγικού Σχεδίου AGENDA 2020*”.

Τράπεζα Πειραιώς, “*Οικονομικά Στοιχεία: Οικονομικά Αποτελέσματα*”, 2008-2017.

Τράπεζα της Ελλάδος, “*Εκθεση για τους επιχειρησιακούς στόχους μη εξυπηρετούμενων ανοιγμάτων*”, Δεκέμβριος 2016.

Τράπεζα της Ελλάδος, “*Εκθεση για τους επιχειρησιακούς στόχους μη εξυπηρετούμενων ανοιγμάτων*”, Ιούνιος 2018.

Τράπεζα της Ελλάδος, “*Εκθεση του Διοικητή για το έτος 2013*”, Φεβρουάριος 2014.

Τράπεζα της Ελλάδος, “*Εκθεση του Διοικητή για το έτος 2017*”, Φεβρουάριος 2018.

Τράπεζα της Ελλάδος, “*Εκθεση Νομισματικής Πολιτικής 2014-2015*”, Ιούνιος 2015.

Τράπεζα της Ελλάδος, “*Εκθεση Νομισματικής Πολιτικής 2015-2016*”, Ιούνιος 2016.

Τράπεζα της Ελλάδος, “*Εκθεση Νομισματικής Πολιτικής 2016-2017*”, Ιούνιος 2017.

Τράπεζα της Ελλάδος, “*Επισκόπηση του Ελληνικού Χρηματοπιστωτικού Συστήματος*”, Ιούλιος 2016.

Τράπεζα της Ελλάδος, “*Επισκόπηση του Ελληνικού Χρηματοπιστωτικού Συστήματος*”, Ιανουάριος 2017.

Τράπεζα της Ελλάδος, “*Επισκόπηση του Ελληνικού Χρηματοπιστωτικού Συστήματος*”, Ιούλιος 2017.

Τράπεζα της Ελλάδος, “*Επισκόπηση του Ελληνικού Χρηματοπιστωτικού Συστήματος*”, Ιανουάριος 2018.

Τράπεζα της Ελλάδος, “*Επισκόπηση του Ελληνικού Χρηματοπιστωτικού Συστήματος*”, Μάιος 2018.

Τράπεζα Eurobank Ergasias, “*Ετήσιες Οικονομικές Εκθέσεις*”, 2008-2017

II. Ξένη

European Central Bank, “*Payments Statistics for 2016*”, September 2017.

European Central Bank, “*Report on financial structures*”, October 2017.

Golin, J., “*The Bank Credit Analysis Handbook: A Guide for Analysts, Bankers and Investors*”, John Wiley & Sons, Singapore 2001.

Saunders, A., Cornett, M., “*Financial institutions management: a risk management approach*”, 5th Edition, McGraw-Hill, 2006.

Sinkey, J., “*Commercial Bank Financial Management: In the Financial-Services Industry*”, 6th Edition, Prentice Hall, Upper Saddle River, NJ, 2002.

Zeller, T., Stanko, B., “*Financial Ratios for the Commercial Banking Industry: Do They Measure What You Think?*”, *Journal of Business and Economic Perspectives* XX(1), 1994.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

I. Κατάλογος πιστωτικών ιδρυμάτων

Πίνακας I. 1 Πιστωτικά ιδρύματα που λειτουργούν στην Ελλάδα βάσει του Ν.4261/2014, Οδηγία 2013/36/ΕΕ (Ιούνιος 2018)

A. Πιστωτικά Ιδρύματα με Έδρα στην Ελλάδα
ΕΘΝΙΚΗ ΤΡΑΠΕΖΑ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ Α.Ε.
ΑΛΦΑ ΤΡΑΠΕΖΑ Α.Ε.
ΑΤΤΙΚΑ BANK, ΑΝΩΝΥΜΗ ΤΡΑΠΕΖΙΚΗ ΕΤΑΙΡΕΙΑ
ΤΡΑΠΕΖΑ ΠΕΙΡΑΙΩΣ Α.Ε.
ΤΡΑΠΕΖΑ EUROBANK ERGASIAS Α.Ε.
ΕΠΕΝΔΥΤΙΚΗ ΤΡΑΠΕΖΑ ΕΛΛΑΔΟΣ Α.Ε.
ΑΕΓΕΑΝ BAL TIC BANK Α.Τ.Ε.
PRAXIA BANK, ΑΝΩΝΥΜΗ ΤΡΑΠΕΖΙΚΗ ΕΤΑΙΡΕΙΑ
ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΤΙΚΗ ΤΡΑΠΕΖΑ ΧΑΝΙΩΝ ΣΥΝ.Π.Ε.
ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΤΙΚΗ ΤΡΑΠΕΖΑ ΗΠΕΙΡΟΥ ΣΥΝ.ΠΕ.
ΠΑΓΚΡΗΤΙΑ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΤΙΚΗ ΤΡΑΠΕΖΑ ΣΥΝ.ΠΕ.
ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΤΙΚΗ ΤΡΑΠΕΖΑ Ν. ΕΒΡΟΥ ΣΥΝ.Π.Ε.
ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΤΙΚΗ ΤΡΑΠΕΖΑ ΚΑΡΔΙΤΣΑΣ ΣΥΝ.Π.Ε.
ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΤΙΚΗ ΤΡΑΠΕΖΑ ΘΕΣΣΑΛΙΑΣ ΣΥΝ.Π.Ε.
ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΤΙΚΗ ΤΡΑΠΕΖΑ ΠΙΕΡΙΑΣ - ΟΛΥΜΠΙΑΚΗ ΠΙΣΤΗ ΣΥΝ.Π.Ε.
ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΤΙΚΗ ΤΡΑΠΕΖΑ ΔΡΑΜΑΣ ΣΥΝ.Π.Ε.
ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΤΙΚΗ ΤΡΑΠΕΖΑ ΣΕΡΡΩΝ ΣΥΝ.Π.Ε.
B. Υποκαταστήματα Πιστωτικών Ιδρυμάτων με Έδρα σε Κράτος Μέλος της Ευρωπαϊκής Ένωσης που Λειτουργούν με "κοινοτικό διαβατήριο" (Ν. 4261/2014, Οδηγία 2013/36/ΕΕ)
BNP PARIBAS SECURITIES SERVICES
FCA BANK GmbH
OPEL BANK GmbH
FCE BANK. plc
HSBC FRANCE
UNICREDIT BANK A.G.
ΤΡΑΠΕΖΑ ΚΥΠΡΟΥ ΔΗΜΟΣΙΑ ΕΤΑΙΡΕΙΑ ΛΤΔ *
CITIBANK EUROPE PLC (CEP)
VOLKSWAGEN BANK GmbH
BMW AUSTRIA BANK GmbH
DEUTSCHE BANK AG
FIMBANK PLC.

*Παροχή της δραστηριότητας 6, μόνο για το υφιστάμενο στις 26.3.2013 χαρτοφυλάκιο του πρώην υποκαταστήματος της Τράπεζας Κύπρου, το οποίο δεν μεταβιβάστηκε στην Τράπεζα Πειραιώς

HSB NORDBANK AG
PROCREDIT BANK (BULGARIA) EAD
DVB BANK SE
EFG BANK (LUXEMBOURG) S.A
ABN AMRO BANK N.V
doBANK S.p.A
Γ. Υποκαταστήματα Πιστωτικών Ιδρυμάτων με Έδρα σε Χώρα Εκτός της Ευρωπαϊκής Ένωσης
BANK SADERAT IRAN
BANK OF AMERICA N.A.
B&N BANK PJSC (PUBLIC JOINT-STOCK COMPANY),GREEK BRANCH
T.C. ZIRAAT BANKASI A.S.

II. Ανάλυση αποτελεσμάτων χρήσεως των ελληνικών εμπορικών τραπεζών σε ατομική βάση, την περίοδο 2001-2007

Πίνακας II. 1 Λειτουργικά έσοδα ελληνικών εμπορικών τραπεζών σε ατομική βάση (ποσά σε εκατ. ευρώ)

	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007
Καθαρά έσοδα από τόκους	4.011	4.180	4.900	5.245	5.943	6.877	7.600
Τόκοι - Έσοδα	9.914	8.776	8.530	8.805	10.509	14.264	19.050
Τόκοι - Έξοδα	5.904	4.596	3.630	3.560	4.566	7.387	11.450
Καθαρά έσοδα από αμοιβές και προμήθειες	894	956	1.020	1.037	1.176	1.367	1.543
Έσοδα από αμοιβές και προμήθειες	1.104	1.211	1.347	1.367	1.477	1.677	1.885
Έξοδα από αμοιβές και προμήθειες	210	255	327	330	301	310	343
Έσοδα από μετοχές και συμμετοχές	357	178	152	203	247	223	357
Αποτελέσματα χρηματοοικονομικών πράξεων & έσοδα από επενδυτικούς τίτλους	790	298	377	204	299	815	859
Λοιπά έσοδα & έσοδα από μερίσματα	234	124	118	121	206	228	214
Σύνολο Καθαρών Εσόδων	6.286	5.738	6.567	6.810	7.871	9.511	10.573

Πίνακας II. 2 Συνεισφορά της κάθε πηγής εσόδων ως προς το σύνολο των λειτουργικών εσόδων των ελληνικών εμπορικών τραπεζών σε ατομική βάση

	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007
Καθαρά έσοδα από τόκους	63,8%	72,9%	74,6%	77,0%	75,5%	72,3%	71,9%
Καθαρά έσοδα από μη τοκοφόρες εργασίες	36,2%	27,1%	25,4%	23,0%	24,5%	27,7%	28,1%
Καθαρά έσοδα από προμήθειες	14,2%	16,7%	15,5%	15,2%	14,9%	14,4%	14,6%
Έσοδα από χρηματοοικονομικές πράξεις	18,3%	8,3%	8,1%	6,0%	6,9%	10,9%	11,5%
Λοιπά έσοδα	3,7%	2,2%	1,8%	1,8%	2,6%	2,4%	2,0%

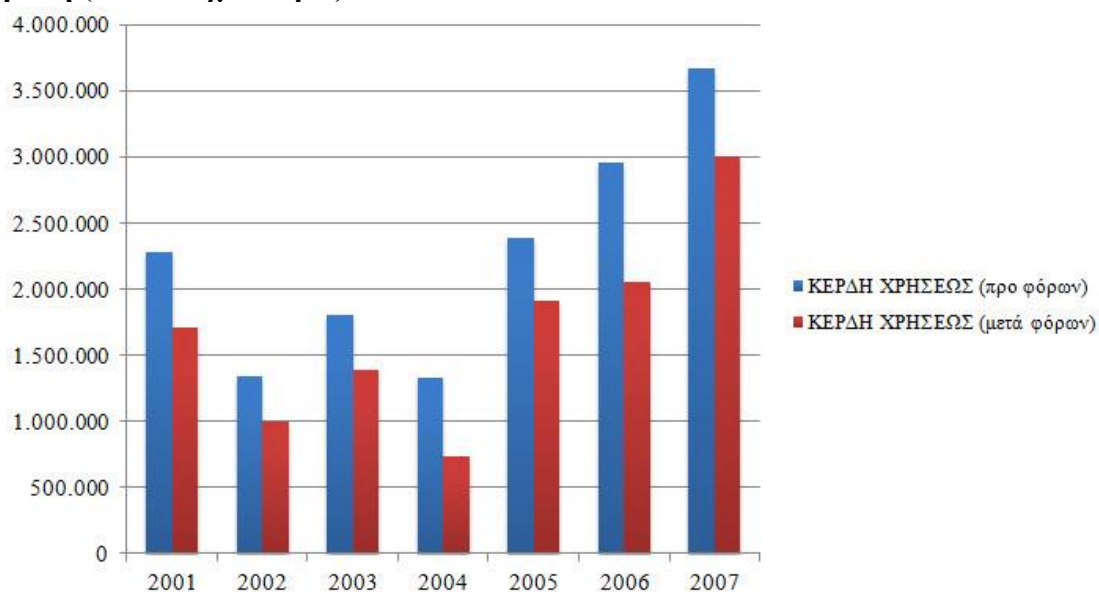
Πίνακας Π. 3 Λειτουργικά έσοδα ελληνικών εμπορικών τραπεζών σε ατομική βάση (ποσά σε εκατ. ευρώ)

	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007
Αμοιβές και έξοδα προσωπικού	2.142	2.195	2.276	2.700	2.567	2.938	3.282
Γενικά λειτουργικά έξοδα & λοιπά έξοδα	1.016	1.085	1.145	1.286	1.326	1.574	1.805
Αποσβέσεις	405	423	440	325	319	314	337
Λοιπά έξοδα	26	29	38	71	75	144	137
Σύνολο Λειτουργικών Εξόδων	3.590	3.732	3.899	4.382	4.286	4.970	5.562

Πίνακας Π. 4 Συνεισφορά της κάθε πηγής εξόδων ως προς το σύνολο των λειτουργικών εξόδων των ελληνικών εμπορικών τραπεζών σε ατομική βάση

	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007
Αμοιβές και έξοδα προσωπικού	59,7%	58,8%	58,4%	61,6%	59,9%	59,1%	59,0%
Γενικά λειτουργικά έξοδα & λοιπά έξοδα	28,3%	29,1%	29,4%	29,3%	30,9%	31,7%	32,5%
Αποσβέσεις	11,3%	11,3%	11,3%	7,4%	7,4%	6,3%	6,1%
Λοιπά έξοδα	0,7%	0,8%	1,0%	1,6%	1,7%	2,9%	2,5%

Διάγραμμα Π. 1 Εξέλιξη κερδών των ελληνικών εμπορικών τραπεζών σε ατομική βάση (ποσά σε χιλ. ευρώ)

III. Ανάλυση αποτελεσμάτων χρήσεως των ελληνικών εμπορικών τραπεζών σε ατομική βάση, την περίοδο 2008-2016

Πίνακας III. 1 Συγκεντρωτική κατάσταση αποτελεσμάτων χρήσεως ελληνικών εμπορικών τραπεζών σε ατομική βάση (ποσά σε χιλ. ευρώ)

	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Καθαρά έσοδα από τόκους	8.169	8.000	8.578	7.918	5.069	4.851	5.878	5.944	6.089
Τόκοι - Έσοδα	24.289	19.235	17.882	17.889	14.084	11.284	10.679	9.745	8.648
Τόκοι - Έξοδα	16.120	11.235	9.304	9.971	9.015	6.433	4.801	3.801	2.559
Καθαρά έσοδα από αμοιβές και προμήθειες	1.456	1.316	1.245	811	634	650	679	532	764
Έσοδα από αμοιβές και προμήθειες	1.874	1.636	1.609	1.285	1.137	1.103	1.108	1.024	1.065
Έξοδα από αμοιβές και προμήθειες	418	321	364	475	504	453	430	492	301
Έσοδα από μετοχές και συμμετοχές	314	251	232	49	32	25	133		
Αποτελέσματα χρηματοοικονομικών πράξεων & έσοδα από επενδυτικούς τίτλους	-284	926	-554	-386	-747	135	-179	16	-22
Λοιπά έσοδα & έσοδα από μερίσματα	173	135	-18	59	-67	663	166	590	1.077
Σύνολο Καθαρών Εσόδων	9.828	10.627	9.483	8.450	4.920	6.324	6.677	7.082	7.908
Αμοιβές και έξοδα προσωπικού	3.433	3.598	3.465	3.251	2.623	2.769	2.366	2.141	1.936
Γενικά λειτουργικά έξοδα & λοιπά έξοδα	1.996	2.124	2.057	1.657	1.601	1.752	1.645	1.574	1.540
Αποσβέσεις	358	384	367	341	328	301	317	274	271
Λοιπά έξοδα	108	28	27	337					
Σύνολο Λειτουργικών Εξόδων	5.895	6.133	5.916	5.587	4.552	4.822	4.328	3.989	3.747

Ζημιές απομείωσης αξίας περιουσιακών στοιχείων (Προβλέψεις)	2.886	4.492	5.769	48.255	10.803	7.285	10.566	14.925	4.219
Έκτακτα αποτελέσματα					-94	6.528	72	-76	-47
ΚΕΡΔΗ ΧΡΗΣΕΩΣ (προ φόρων)	1.047	2	-2.203	-45.392	-10.529	745	-8.145	-11.908	-105
Φόροι περιόδου	384	406	216	-3.952	-1.590	-3.581	-4.242	-4.282	-353
ΚΕΡΔΗ ΧΡΗΣΕΩΣ (μετά φόρων)	662	-404	-2.419	-41.440	-8.939	4.325	-3.903	-7.625	248
Κέρδη χρήσεως από διακοπτόμενες δραστηριότητες (ΔΠΧΠ)					-62	1	-51	-1.737	-15
ΣΥΝΟΛΙΚΑ ΚΕΡΔΗ ΧΡΗΣΕΩΣ (μετά φόρων)					-9.001	4.327	-3.954	-9.362	233